

**Venerabilis Bedæ Presbyteri Anglo-Saxonis, Doctoris
Ecclesiæ Vere Illuminati Opera Theologica, Moralia,
Historica, Philosophica, Mathematica & Rhetorica,
quotquot hucusque haberi potuerunt omnia**

In Vetus Et Novum Testamentum, Salvberrimis In Moysis Pentatevchvm,
Tobiam & Iobum, Libros Regum, Davidis Pasalmos, Parabolas Salomonis &
Cantica, Prophetas &c. explanationibus & Quæstionibus enodata:
Moralibus doctrinis & expositionibus in quatuor Evangelistarum Evangelia
illustrata: facundissimis ...

... Hic Tomus Quartus Allegoricis Expositionibus Et Qvæstionibus Vtrobique
Salvberrimis Tractat

Beda <Heiliger>

Coloniæ Agrippinæ, 1688

In Parabolas Salomonis expositio, libri tres.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72011](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72011)

Cant. 4. Lavacro gemellos fetus habentes, cum per obedientiam mandatorum Dei renatae in Christo, innocentes & simplices operari fuerint, & fideles.

Domini autem benedixit novissimis Iob magis quam principio eius, & fuerunt ei quatuordecim milia ovium, & sex milia camelorum, &c. Principia Christi Dei & Domini nostri, legis Moysi exordia esse significantur: novissima vero eius, Evangelium esse monstratur, unde & Ecclesiastes ait: Meliora sunt novissima sermonis, quam initium eius. Proinde meliora sunt mysteria Evangelij revelata in Christo, legis significationibus & figuris. Meliora sacrificia cordium contritorum, quam holocaustomata pecudum. Melior mansuetudo veritatis in Evangelio, quam allegoricarum verba in veteri Testamento. Sicut itaque benedixit Dominus novissimis Iob magis, quam principio eius, ut in utroque populo Iudeorum & Gentium, revelationum gratia abundaret; quos populos secundum motum qualitates, quasi sub diversorum animalium nominibus haec scriptura voluit appellare. Quam vero significationem eadem animalium vocabula in se continent, in principio operis istius dixisse memini. Duplicatum vero horum animalium numerum, propter utrumque populum puto, sive propter abundantiorum gratiam Evangelij, ut iam diximus, de qua Apostolus ait: Sufficiens nostra ex Deo est, qui & idoneos nos fecit ministros novi Testamenti, non litera, sed spiritus; litera enim occidit, spiritus autem vivificat. Quod autem septem filios, & tres filias referat habuisse, gratia septenario numero indicatur, & legis, prophetiae & gratiae, ut in principio huius operis dixi: quas pater eorum moriens fecit coheredes fratrum suorum: id est, animas quas per spiritum gratiarum in testamentum divinarum scripturarum incorporat, eas utique promissionum suarum facit esse participes. Earum quoque filiarum nomina significanter posita, magnum in se continent sacramentum, ut una earum dies diceretur: alia vero castitas, & tertia cornu filij. Dies ergo lex Dei est, quae ad cognitionem veritatis, non tamen humanae ignorantiae illuminat. Castitas, sanctae unionis est donum: & cornu subijctissime Evangelicis copiis, Ecclesiaeque divitiis coaptatur, quae spiritualium divitiarum thesaurus est. Cornu vero ad insigne regnum, & dignitatem Ecclesiae pertinet, sicut ait Propheta: Exultabit cornu Christi sui. Figuram ergo sanctus Job manifeste habuit Salvatoris, & ex hoc quod ex ditissimo egenus fuit, quia pauper factus est, ut nos locupletaremur. Circa corpus eius omnem potestatem suam diabolus exercuit, sed nihil profecit, sicut & ipse Dominus ait: Veniet enim princeps mundi huius, & in me nihil inveniet. Quemadmodum etiam beatus Job, post damnum filiorum ditatus in filius est, ita & Salvator post amissionem infidelium Iudeorum, ditatus in gentibus est. Per multa ergo Job sanctus Dominum nostrum, passione quoque & patientia figuravit: numero filiorum & filiarum nominibus qui septiformem gratiam Spiritus sancti, legisque & Prophetiarum, atque Evangelij in Salvatore nostrum plenitudinis portendebant figuram, in quo requievit Spiritus sapientiae & pietatis, replevit eum spiritus timoris Domini: quod intelligendum est plenus dicitur. Tandem relevatus laboriose explanationis onere, ac veluti deposito gravi fauce respirans ad te beatissime pater Necessari, clausulam sermonis mei ditiogo: petens, ut si quid in hoc opere dignum probabili veritate perspexeris, etiam circa meam exiguitatem largissima Dei nostri dona merearis. Quicquid vero, vel sensibus humile, vel sermonibus vile repereris, obsecro ne aut antiquo favore praemulceas, aut benevola excusatione defendas, quia nolo eminentiam iudicii tui a tuae dignitatis sublimitate dejicias: sed potius sic opusculum meum laudabile facies, dum incondita eius corrigendo retractes, & perfecta emendatione castiges. Pax legentibus, creditulis audientibus, vita facientibus in Christo Iesu Domino nostro.

Ecc. 7. Meliora sunt novissima sermonis, quam initium eius.

2. Cor. 2. Sufficiens nostra ex Deo est, qui & idoneos nos fecit ministros novi Testamenti, non litera, sed spiritus; litera enim occidit, spiritus autem vivificat.

2. Cor. 8. Veniet enim princeps mundi huius, & in me nihil inveniet.

1. Ioh. 14. Quis pater eorum moriens fecit coheredes fratrum suorum: id est, animas quas per spiritum gratiarum in testamentum divinarum scripturarum incorporat, eas utique promissionum suarum facit esse participes.

2. Cor. 8. Veniet enim princeps mundi huius, & in me nihil inveniet.

1. Ioh. 14. Quis pater eorum moriens fecit coheredes fratrum suorum: id est, animas quas per spiritum gratiarum in testamentum divinarum scripturarum incorporat, eas utique promissionum suarum facit esse participes.

2. Cor. 8. Veniet enim princeps mundi huius, & in me nihil inveniet.

1. Ioh. 14. Quis pater eorum moriens fecit coheredes fratrum suorum: id est, animas quas per spiritum gratiarum in testamentum divinarum scripturarum incorporat, eas utique promissionum suarum facit esse participes.

2. Cor. 8. Veniet enim princeps mundi huius, & in me nihil inveniet.

1. Ioh. 14. Quis pater eorum moriens fecit coheredes fratrum suorum: id est, animas quas per spiritum gratiarum in testamentum divinarum scripturarum incorporat, eas utique promissionum suarum facit esse participes.

2. Cor. 8. Veniet enim princeps mundi huius, & in me nihil inveniet.

1. Ioh. 14. Quis pater eorum moriens fecit coheredes fratrum suorum: id est, animas quas per spiritum gratiarum in testamentum divinarum scripturarum incorporat, eas utique promissionum suarum facit esse participes.

2. Cor. 8. Veniet enim princeps mundi huius, & in me nihil inveniet.

1. Ioh. 14. Quis pater eorum moriens fecit coheredes fratrum suorum: id est, animas quas per spiritum gratiarum in testamentum divinarum scripturarum incorporat, eas utique promissionum suarum facit esse participes.

2. Cor. 8. Veniet enim princeps mundi huius, & in me nihil inveniet.

1. Ioh. 14. Quis pater eorum moriens fecit coheredes fratrum suorum: id est, animas quas per spiritum gratiarum in testamentum divinarum scripturarum incorporat, eas utique promissionum suarum facit esse participes.

BEDAE PRESBYTERI SUPER PARABOLAS SALOMONIS,

Liber primus. CAPUT I.

PARABOLAE Salomonis filij David, regis Israel. Parabola graece, latine dicitur Similitudines. Quod huic libro vocabulum, Salomon ob id impositum, ut sciremus altius, & non juxta literam intelligere, quae dicit. In quo Dominum significat per parabolas turbis aliquando loquutum. Sicut etiam proprio nomine, & pacifico regni sui statu, regnum Christi & Ecclesiae perenne denunciat, de quo scriptum est: multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis: super solium David, & super regnum eius. Sic & templi constructione ac dedicatione, & edificationem Ecclesiae sanctae, quae tempore resurrectionis in aeternum dedicabitur, insinuat. Nam & ipse filius esse David, & rex spiritualis Israel, etiam turbarum testimonio, quae ei Hierosolymam venienti, cum palmarum ramis & laudibus occurrere declarantur. Notandum autem quod vulgata editio pro Parabolis, quae hebraice Misle vocantur, patemias, id est, pro verba dicit. Sed nec ipsum nomen abhorret a vero. Quae enim parabola recte nuncupantur, quia occulta sunt, possunt non incongrue eam proverbialia vocari: quia talia sunt, quae merito scriptis in ore colloquentium verlati, ac memoria debeant retineri. Nam & proverbialia plerumque tam obscure dicuntur, ut non immerito eadem possint etiam parabolarum nomine notari. Domino attestante, qui ait: Haec in proverbij loquutus sum vobis. Venit hora cum iam non in proverbij loquar vobis, sed palam de patre annuntiabo vobis. Quod autem utilitatis parabola Salomonis conferant, sub incrementum tituli monstratur, cum subditur:

Ad sciendam sapientiam & disciplinam. Sapientiam autem & disciplinam scire, est quomodo recte credere, qualiter se vivere oporteat, quemque veraciter didicisse, quo intentum onem cordis dirigere, & quid operando gerere conveniat, nosse. Quod autem adjungit: Ad intelligenda verba prudentia, & suscipiendam eruditionem doctrinae. Monet eos quos imbuat, ut non solum sapientiam, quam semel ipsi perciperint, amplecti: & disciplinae virtutem, quam cognoverint, sciant interire: sed etiam verba prudentium, quibus ad perfectionem proficiant, libenter auscultare, & haec solerter intelligere curent. Iustitiam, & iudicium, & aequitatem. Iustitia est, in eis quae secundum regulam veritatis bene operamur. Iudicium, in illis quae recta decretionem cum proximis agimus. Aequitas in eo, quod cum sincera intentione Deo soli, in his quae recte gerimus, vel iudicamus, placere contentimur. Ut detur parvulus astutia, & adolescenti scientia, & imbecillus. Parvulus dicit eos, qui nuper sapientiae autem accomodate ceperunt: adolescentem, qui aliquantum jam in eius auditione profecit. Et ideo fortasse parvulos plurali numero. Adolescentem appellat singulari: quia doctrina sapientiae, quos diversis animi motibus, diversis vivendi moribus deditus suscipit, in viam virtutis perfectionem erudiendo provehit. De quibus iure dicitur: Multitudinis credentium erat cor unum, & anima una. Ut detur, inquit, parvulus astutia. Haec etenim rudibus est & incipientibus necessaria per quam sophismatum dignoscere & cavere veritatem possint, ne fallorum fraudibus argumentorum abducantur a simplicitate verae sapientiae, quae ducit ad vitam. Adolescenti scientia & intellectus: quia qui prudentem declinat falsa, consequenter tota veritatis percipiet. Haec etenim praetitulatio: hinc iam ipse textus parabolarum incipit.

Ecc. 9.

Mat. 21.

1. Ioh. 16.

ad. 4.

Libri tertij expositionis allegoricae in Iob finis.

Bedae Tom 4.

D d 3

Audiens

Audiens sapiens, sapientior erit.) Quia sapientiæ amator exiit Salomon, qui optione sibi data, sapientiam petijt & accepit, pulchrè initium parabolarum suarum à sapientia sumit. Quod autem ait, *Sapientem cum audierit verbum, sapienterem efficit*: ostendit neminem in hac vita ita sapientem fieri posse, cujus sapientia nequeat augeri: semperque moris esse sapientium, ut dictis majorum, & aliquando etiam minorum, auscultent: quicquid in eis utilitatis audierint, ad se replicent, suoque in corde recordentur. Denique audivit sapiens minor majorem, regina Saba Salomonem, & sapientior redijt. Audivit Moyses socerum multo inferiorem, & sublimior ac sapientior redditus est. Audierunt discipuli Christum, & spiritum sapientiæ percipere meruerunt. Audivit Nicodemus, audivit Gamaliel, audivit discipulus ejus, tunc Saulus, nunc Apostolus Paulus. Sapientes utique verbum Evangelij, & sapientiores sunt effecti. Qui etiam Paulus, cum ad tertium cælum raptus, audisset ea quæ non licet hominibus verba loqui, nihilominus ad terram reversus aiebat: *Quia ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus: cum autem venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est.*

3. Reg. 10
Exod. 18.

Acto. 22.

1. Cor. 13.

Et intelligens gubernacula possidebit.) Nemo se de sua præter scientia, quia si qui sapientium verba crebriò audire & intelligere negligit, vitam suam ritè gubernare non novit. Quanto magis alieno regimini præfici nequit, qui se ipsum ad patrum disciplinam subicere contempsit? Quod ergo ait, *Audiens sapiens sapientior erit*: & ad cognitionem rerum, quæ per sapientiam noscuntur, respicit. Quod verò addit, *Et intelligens gubernacula possidebit*: ad recitandam vitam, quæ per eandem sapientiam diligitur vel docetur, pertinet. Et pulchrè principium Parabolarum, principio congruit tituli, quod ita se habet, *Parabola Salomonis filij David regis israel, ad sciendam sapientiam & disciplinam.*

Animadvertet et parabolam & interpretationem, verba sapientium, & ænigmata eorum.) Hoc discipulis se humiliter audientibus, ipsa que eos in carne apparens erudiebat, sapientia donavit, ut & suas parabolæ, quas turbæ nequibant intelligere, & Prophetarum ac legis ænigmata, id est obscura dicta spiritaliter animadvertere, ac suis auditoribus dilucidare valerent. Sed & sequentibus Ecclesiæ magistris, eadem intelligentiæ spiritalis arcana, piè quaerentibus ac pulsantibus referavit.

Timor Domini, principium sapientiæ.) Duo sunt timores Domini. Primus servilis, qui principium scientiæ vel sapientiæ vocatur: secundus amicalis, qui perfectionem sapientiæ comitatur. Timor servilis principium est sapientiæ, quia quisquis post errorem delictorum sapere incipit, primo timore divino corripitur, ne ad tormenta ducatur. Sed hunc timorem perfecta dilectio foras mitit. Succedit autem timor Domini sanctus, permanens in seculum sæculi, quem non excludit, sed auget charitas. Ipse est, quo timet filius bonus, ne vel in modo dico oculos amantissimi patris offendat. Nam inchoativo timore, servilis adhuc animus meuit, ne ab irato Domino pænis subigatur. Utterque autem timor in futura vita cessabit: *charitas verò nunquam excidit, sed in plenitudine sapientiæ perpetua manebit: quod est cognoscere verum & unum Deum, & quem misit Iesum Christum.*

1. Ioa. 4.
Ps. 13.

1. Cor. 13

Ioa. 17.

Sapientiam atq; disciplinam stulti despiciunt.) Dixerat de sapiente, quod audito sermone sapientior fieret: & intelligens, ritè suos gubernare disceret actus. Dicit e contrario de stulto, quod sapientiam recti dogmatis, & disciplinam puræ conversationis non modò non assequantur, sed & nosse contemnunt. Denique prædicant in carne, ipsa sapientia, sapientes qui que gaudentes accurrebant: at Pharisæi & principes sacerdotum, salutaria ejus dicta simul & facta spernebant. Et notandum, quod sapientem singulari numero, stultos describit plurali: quia & plures sunt sapientibus stulti, & sapientium cæcus uniformem tenet callem pietatis. Porro errantium dissimili dogmati dissimilis est ordo vivendi.

Audi fili mi disciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tue.) Hactenus proverbialiter de utraque parte disputat, hinc jam sedulus incipit admonere quem que fidelem, ut disciplinam legis divinæ blanditijs præponat reproborum: quia nimirum hujus custodiam, corona: illorum facinora, mors sequatur æterna. Unde & rectè filium vocat, quem paterna sollicitudine curat instituire. Potest & ex Dei patris persona dictum accipi: in nomine autem matris Ecclesiæ, quæ tunc synagoga vocabatur, intelligi. Et notandum, quod ita nos disciplinam patris audire præcepit, ut legem quoque nulla ratione dimittamus, quæ non sufficit, ut quis se Dominum diligere, & ejus præceptis obtemperare dicat, si unitatem Ecclesiæ fraternæ charitate non sequitur. Nec vetat aliquid, matrem ipsam, Dei gratiam, qua salvamur, accipere. Nam & apud Hebræos, spiritus, qui gratiam præstat, genere feminino nuncupatur.

Vt addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo. Mos apud veteres fuit, ut legitime cerantes, coronam in capite, torquem in collo acciperent. Et nobis ergo, si disciplinam conditoris nostri, si gratiæ matris scita custodimus, major inde spiritualium virtutum claritas augetur. Additur enim gratia capiti, cum charitas, quæ principale mentis ornabat, ardentius inflammatur. Additur & collo torques, cum fulgore perfectæ operationis, sermo prædicationis, qui per collum procedit, confirmatur: ac ne contenti ab auditoribus debeat, in deficienti virtutum connectione decetur. Sed & in his qui Mosaicæ legis decreta, Domino veniente, servabant, addita est gratia novi Testamenti cum spe regni cælestis. Cujus splendor eximius ad exemplum coronæ vel torquis, nullo unquam fine clauditur. Nobis quoque, cum pro bonis actibus, quos divina gratia prærogavit, lux æterna tribuitur, gratia perfectò capiti, & collo torques additur: juxta illud Evangelij, *Quia & nos omnes de plenitudine eius accepimus gratiam pro gratia.* Gratiam, scilicet beatæ retributionis, pro gratia rectæ operationis.

Fili mi, si te læstaverint peccatores, ne accipias eis.) Duo bus modis læstant peccatores, quos desipiunt: quæ aut ad faciendâ cætera, blanditijs illiunt, aut factâ jam servitibus, quasi laudabiliter acta, sustollunt. In utroque autem sapientia suos auditores, ne talibus acquiescant, hortatur.

Si dixerint, Veni nobiscum, insidiamur sanguini.) Potest hic locus generaliter de latronibus dici, qui innocentes vel insidias mortis, vel damna inferunt. Potest & de illis specialiter intelligi, qui ipsum vitæ auctorem neci tradiderunt.

Abcondamus vendiculis contra insontem fratrem.) Hæc cære cum dicebant: *Licet dare tributum Cæsari, an non? & tributum non fecit, nec inventus est dolus in ore eius.* Verò insontem illi tendebant insidias, à quo in nullo læsi, immo o corpus plurima etiam beneficia experti.

Deglutiamus eum, sicut infernum, viventem & integrum, quasi descendentem in lacum.) Ita Dominum impij desiderabant extinguere, ut omnis memoria virtutum & doctrinæ illius tolleretur: sed & hoc ipsum quod unquam talis inter eos vixerit, oblivioni daretur.

Omnes pretiosam substantiam reperimus, impletimus domos nostras spolijs.) De hominibus dicebant, quos Christo adherere contempserant. Putabant enim, quia si cum occiderent, omnes qui crederent, ab ejus possessore amore & conlectatu seceretere, talibusque antmannant spolijs, suarum coram venticula replere domorum. Cui simile est illud Dominice parabolæ, quia veniente ad se, Regis filio, dixerunt: *Hic est heres, venite, occidamus eum, & nostra erit hereditas.*

Sortem mitte nobiscum, mas supium unum sit omnium nostrum.) Mas supium, est sacculus nummorum. Patet autem de latronibus, quia ut plures scelerum socios conquirent, communionem eis prædicat, quam rapuerunt, spondent. Sed & peccatores nostri redemptiois, quoscumque potuerunt, sibi adungebant. At quos illum sequi videbant, hos de synagoga propulsantes, sua communionem privabant.

Fili

W B E D
T O M I
S A P I
E N T I
A M

Fili mi, ne ambules cum eis, prohibe pedem tuum à semitis eorum. Prohibet credentes Christo de Judæis, communicare persequentibus Christo Judæis. Denique omnes qui credebant, erant pariter. Et Petrus iisdem loquens: *Salvaminus à generatione ista prava.*

Pedes enim illorum ad malum currunt, & festinant ut effundant sanguinem. Non solum ad malum, quod temporaliter operantur, sed etiam ad malum, quod perpetuo passuri sunt impii, properant, quoties ad parandum homicidium, vel aliud quid sceleris agendum festinant. Nam quantum videntes ad facinus implendum ducuntur, tantum non videntes ad tolerandum pro facinore poenam propinquant. Hæc de insidiatoribus nostri Salvatoris valent specialiter intelligi. Sequens autem versiculus, de fidelibus eius, æque pravorum malitiam sustinentibus, generaliter inferitur.

Frustra autem jacitur rete ante oculos pennatorum. Frustra etenim laqueus persecutionis, aut mortis tenditur electis, qui pennas habent Spei & Charitatis, cæterarumque virtutum: quibus & cælestia, dum vivunt, desiderant, ut ad hæc post mortem mereantur peringere. Habent & oculos mentis, per quos & mala, quæ ab impiis sustinent, citius transiunt: & bona quæ sustinent, mereuntur, æterna mansura prævideant. Quibus simul oculis & reproborum superbiam cito confundendam, & tormenta sequentia semper mansura prospiciunt. Potest & ita accipi, quod rectè dicat perniciosam malorum doctrinam, quam ab eo loco contextit, ubi ait: *Si te lataverint peccatores, ne acquiras eas.* Frustra quæ, tale rete jacitur ante eos, qui mundis oculis cordis superna contemplantur: qui dicere noverunt cum Propheta: *Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium.* Facile enim laqueos, qui in terra tenduntur, cavet, qui conversationem habet in cælis. Utrumque ergo rete frustra bonis patant reprobi: quia & si suadent iniqua, superant iustorum sapientia: & si inferunt adversa, continentur patientia. Insuper & ipsi tentatores suis se perdunt insidiis. Unde rectè tubditur.

Ipsi quoque contra sanguinem suum insidiantur, & moluntur fraudes contra animas suas. Contra sanguinem, ut temporali morte plectantur, Contra animas autem dicit, ut æterna quoque animarum perditione damnentur. Quod cum ad omnes qui sanguini insidiantur, & fraude sibi vivendum existimant, pertineat: specialiter tamen Judæis congruit, qui insoniti Domino tendiculas absconderunt, & eisque Apostolos, virtutum pennis fultos, dolis circumvenire satagebant. Contra suum namque sanguinem, suasque animas agebant, qui timentes, ne terretre regnum perderent, cæli, terræque regem occiderunt, & cæli civis persequerentur in terra: ideoque & quod in terris perdidit, & quod in cælis acquirere poterant, regnum perdidit. Generaliter autem dicendum: quia quicumque oculos fidei habet apertos, accipitque à Domino penas, ut columbæ, quibus æternam volet ad requiem, frustrati à tali nectant laqueos mali, sequere ipsos potius hoc præsumendo petuntur.

Sic semita omnis avari animas possidentium rapiunt. Semitas avari dicit subtiles ejus cogitationes, quibus sedulus inquit, qualiter pecunias auget. Talesque semitæ rapiunt ad interitum animas possidentium, id est, eorum qui possessionibus pecuniarum ultra rationem incumbunt. Non solum ergo, inquit, hi qui ob philargyriam rapinis innocentium & cædibus invigilant, semetipsos hoc agentes perdunt verum eodem ordine, tamen minore reatu, omnes avari meditationes, quæ aurum Deo præferunt, hunc ad interitum trahunt. Aliter: *Sic semita omnis avari animas possidentium rapiunt.* Tali sine, ut præfatus sum, avarus quisque perimit, vel nudat eos qui possessionibus abundant, ut ipse potius hoc agendo pereat. Pauperes namque, quos nihil possidere cernit, cur occidat? Quos spoliat, non invenit. Hucusque persecutiones, quas Judæi Christo intulere, describuntur. Hinc referunt ea quæ ipse post passionem eisdem suis persecutoribus per Apostolos loquitur.

Sapientia foris prædicat, in plateis dat vocem suam, in capite

turbarum clamitat.) Sapientia quippe Dei Christus est, qui in mundo convertatus, paucis suæ mysteria divinitatis patefecit, ipsisque præcepit, ne ante passionem & Resurrectionem suam: quia ipse esset Jesus Christus, prædicarent, ne gloriam ejus, quam in monte conspexerant, cuiquam dicerent: magisque tunc suæ potentiam majestatis operibus, quam verbis ostendebat, impleta prophetia, quæ dixit: *Neque audiet aliquis in plateis vocem ejus.* At post Resurrectionem sapientia foris prædicabat: quia misso deluper Spiritu, per Apostolos aperire seipsam mundo declarabat. *In plateis dabat vocem suam,* quia in latitudine plebium manifestè, quæ antea paucos docuerat, replicabat, impleto verbo quod eisdem suis præconibus ait: *Quæ dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aures auditis, prædicate super cæcæ. In capite turbatum clamabat,* quia etiam principibus qui sibi ei prævaluisse, ut crucifigetur, videbantur, reatum homicidii, quod perpetrarant, palam reducebat ad memoriam, eosque ad poenitentiam remedium vocabat.

In foribus portarum urbis profert verba sua. Urbs Domini Ecclesia est, ex utroque populo, Judæorum videlicet & Gentium adunata. Cujus portarum fores sunt doctores, qui verbum prædicando, credentes in eam introducunt. Et in foribus portarum ejus, verba sua, sapientia proferebat, cum Apostolis suis loquebatur. E quibus unus agebat: *An experimentum ejus queritis, quæ in me loquitur Christus?* Possunt fores portarum urbis etiam synagogæ majores intelligi, in quibus sapientia disputabat, cum & legisperitos, Phariseos, & sacerdotis, per Apostolos loquens, suam revocabat ad gratiam: ita ut, sicut Lucas ait, *multa etiam turba sacerdotum obediret fidei.* Quid autem eadem sapientia clamaret, adjungitur:

Ulsquequod parvuli diligitis insipientiam? Ulsquequod parvuli sensu veteris instrumenti ceremonia, novo clariscente diligitis? Ulsquequod Moylen Christo, Evangelio legem præferatis? Quousque decreta, quæ rudibus adhuc populis data sunt per servum, præponitis eis quæ ipse filius veniens perfectis sensu contulit? Quamdiu, inquit, hæc agitis: Jam vidistis Christum in carne, jam mitacula facientem & docentem non tantum speravistis, sed & occidistis. Saltem modò resuscitatum à mortuis, & præsentem cælo diligit: & dimittet vobis scelus quod commisistis.

Et stulti ea quæ sibi sunt noxia, cupient: & imprudentes odibunt scientiam? Præponendum est à superiori ulsquequod, id est ulsquequod cupient: ulsquequod odibunt? Cupiebant autem noxia, & odibant scientiam, qui literæ legalis superficialiorem sequebantur: & sacramenta Evangelii, quæ ipsa litera significabantur, accipere detrectabant.

Convertimini ad correptionem meam. Corripuit per Apostolorum ora Judæos, quia credere nolissent: & vel tunc eos, postquam resurrexit & ascendit, monuit converti.

En proferam vobis spiritum meum, & ostendam vobis verba mea. Si adhuc, inquit, converti negligitis, proferam vobis vindictam quam metuistis: & verba quæ de vestra perditione prædixi, ostendam esse veracia. Spiritum quippe suum, potentiam ultionis nominat, de qua Moyles ait: *Misisti spiritum tuum, & cooperuit eos mare.* Et in libro beati Job dictum est: *Iniquos stante Deo perisse, & spiritum eius esse consumptos.*

Quia vocari, & renuistis. dicens: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.*

Extendi manum meam, & non sive qui aspiceres. primò beneficiendo & sanando omnes oppressos à diabolo, postmodum in cruce patiendo.

Despexistis omne consilium meum. dicens: *Poenitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum.*

Et increpationes meas neglexistis. dicens: *Va vobis Scribae & Pharisei hypocrite, quia tulistis clavem scientiæ, ipsi non introistis: & eos qui introibant, prohibuistis.* Et generaliter: *Qui non credit jam judicatus est.*

Ego autem in interitu vestro ridebo, & subsannabo. Tale est in Psalmo de eisdem: *Qui habitat in cælis iridebit eos, & Dominus subsannabit eos.* Non quia buccis Dominus irideat,

Esai. 42.
Matt. 11.

Matt. 10.

2. Cor. 13.

Exod. 15.

Job. 4.

Matt. 11.

Matt. 3.

Matt. 23.

Joan. 3.

aut nalo subfannet: sed ea vis designata est tali verbo, quam dedit Apostolis, ut præviderent nil proflus impios contra eum, supra quem ipse permitteret, infidiis esse acturos: quin potius illorum cepta omnia evacuanda, ejus verò gloriam post passionem per orbem terrarum esse dilatandam prænoscent. Ideoque superbiam eorum, etiam cum maximè valere conspicerent, pro nihilo contemnerent.

10an. II. *Cum vobis id, quod timebatur, advenit.) conferentes ad invicem; Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent nostrum locum & gentem.*

Cum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit.) Obsidionem Hierosolymorum subitam, & expugnationem totius provincie, quæ à Romanis facta est, dicit: quam & ipse Dominus in Evangelio, videns civitatem, flensq; super eam, prædixit.

Quando venerit super vos tribulatio & angustia, tunc invocabunt me, & non exaudiam.) Non leguntur Judæi in illa obsidione Dominum invocasse, sed tantum esse confisi, quavis desolationem patriæ, ruinamque templi amarissima mente conspexerint. Si qui tamen tunc eum invocabant, quia hic culpam, pro qua sunt puniti, intelligere, ut verè pœniterent, volebant, frustra ad eum quem contempserunt clamabant. Unde rectè dicuntur tribulationem cum angustia fuisse perpeffi. Tribulatio namque erat in eis, qua foris depumebantur. Angustia in eo, quod intus nil à Deo consolationis inveniant. At contra, sancti cum exterius opprimuntur aduersis, spe certa salutis in corde dilatantur, scientes se ab illo exaudiri clamantes, cujus se verba jubentis audire meminerunt. Hinc etenim propheta ait: Cum invocarem, exaudisti me Deus justitie mee, in tribulatione delatasti mihi. Potest autem tota hæc correctio sapientie de univertis generaliter reprobis accipi, quia in die iudicii clament ad iudicem districum, aperiri sibi januam regni postulantes, nec mereantur exaudiri. Nam & hoc quod sequitur, Mane consurgent, & non invenient me, ipsum tempus extremi examinis, quo alii in vitam æternam, alii in opprobrium relurgunt sempiternum, aperte designat.

Et quod exosam habuerint disciplinam, & timorem Domini non susceperint. Merito salute privantur, qui principium sapientie, timorem Domini & disciplinam, non modò non habent, sed & odium insequuntur: ut saluti filius, Inis quos, inquit, odio habui, & legem tuam dilexi.

Comedent igitur fructus via sua.) Viam eorum dicit, de qua superius dixerat: Pedes enim illorum ad malum currunt. Quis, inquit, vias meas ingredi noluerit ut viverent, recipient mercedem viarum suarum, ut in æternum pereant. At contra de his, qui timeant Dominum, qui ambulant in viis ejus, dicitur: Labores fructuum tuorum, quia manducabis: beatus es, & benè tibi erit.

Suaq; consilia saturabuntur.) Quia meo consilio, quo illos salvare decreveram, acquiescere renuebant, laturabuntur suis, quibus aiebant: Abscondimus tendiculas contra insonem frustra, quibus pro Salvatore latronem sibi eligebant, ut videlicet vastentur à latronibus, & inter latrones damnentur. Quod & de omnibus verbis Dei contemptoribus, sicut & cætera, potest accipi.

Aversio parvulorum interficiet eos.) Parvulos non ætate, sed sensu dicit, quibus supra dictum est: Usque quò parvulus diligit infantiam? qui non parvuli, sed perfecti sensibus esse potuissent, si non à consilio sapientie, auditum averterent. Quò autem averterant, eò se æternæ morti destinabant.

Et prosperitas stultorum perdet illos.) Cum nullis retardantibus aduersis perfecerint actu, quod meditantibus ajunt: Omnem preciosam substantiam reperiemus. Item: Aversio parvulorum interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet illos, quia sæpe avertit à timore conditoris animus, jam de ira ejusdem iusti conditoris, patitur, ut in his quæ peccat, nil tu, finire videatur aduersi. Sed ut beatus Job ait: Ducat in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendat.

10b 21.

Qui autem me audierit, absque serore quiescat. Potest & in hac vita, & in futura intelligi: quia qui Domino perfectè servit, nullis terretur aduersis, imò gaudet in aduersis,

& in ipsa morte quasi de ingressu vitæ lætatur, quietusq; semper à supervacuis cogitationibus ac tumultibus tentationum, pectus, juvante sancti Spiritus gratia, gerit, quod requies septimi diei in lege mythicè designabat. Sed & cum transierit è seculo hoc non solum abique terrore malorum, sed etiam in magno gaudio speratæ resurrectionis quiescet, ut Lazarus in sinu Abraham.

Et abundantia perfruetur, malorum timore sublata.) Nunc abundantia bonorum operum, ablato timore etiam eorum qui occidunt corpus, tunc abundantia gaudiorum in præmio. Quanta enim ibi abundantia bonorum omnium, ubi gloriam ejus, à quo sunt omnia bona, licet intueri, ablato proflus timore omnium, quæ aliquid aduersi ultorius adferant?

CAPUT II.

FILII MIHI SUSCEPERIS sermones meos, & mandata mea absconderis penes te.) Abscondit mandata Dei penes te, qui hæc audiens sollicito in corde recondit, juxta illum qui ait: In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi. Et enim summo perè curandum, ne nobis hæc, juxta parabolam Evangelii, dæmonia quasi semen secus viam jactum, volucres tollant.

Ut audiat, inquit, sapientiam auris tua.) Ille enim sapientiam aure non audire probatur, qui verba Dei, auditum tantum corporis percipiens, memoria retinere, ut hæc operetur, diffimulat. Si ergo mandata Dei, fixo amore didicisti & custodiendi, susceperis, primò humilitatis viam tene. Hoc est enim quod subsequenter additur:

Inclina cor tuum ad cognoscendam prudentiam.) Inclinate quippe est, cor ad cognoscendam prudentiam humiliare, & emundare cor, quod dignum fiat ad percipiendam mysteriorum veritatis. Unde eadem sapientia pari loquens ait: Abscondesti hæc à sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis, id est, Abscondisti à superbis, & revelasti ea humilibus.

Si enim sapientiam invocaveris, & inclinaveris cor tuum prudentie.) Nullum invocare, id est in nos orando vocare, nisi Deum debemus. Cum ergo sapientiam invocandam esse docet, ostendit se proculdubio, non quamlibet sapientiam, id est notitiam rerum celestium, sive terrestrium, sed ipsam cognitionem deitatis nobis aliquendam proponere. In hujus namque perceptione sapientie, lumina est perceptio beatitudinis, ipsa attestante, quæ patitur pro nobis supplicans: ait: Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te solum & verum Deum & quem misisti ipsum Christum. Notandum autem, quòd & sapientiam invocare, & nosmetipsos ad noscendam prudentiam, cor inclinare facit: quia nimium necesse est, ut & divinum in cordis ligitemus auxilium, & ipso Domino adjuvante, bona, quæ valemus, agamus. Neque enim sine ipso quicquam fecere possumus: nec tutum sine nostro conamine, quantumcumque habere valemus, nos ab ipso salvandos esse credemus.

Si quaesieris eam quasi pecuniam, & sicut thesauros quæris eam.) Si tanta cura sapientiam, quanta cupidi quaerunt pecuniam: vel cetè si tam sollicitè quaesieris sapientiam ipsam, quasi infinitas per hanc & ineffabiles divitias acquisiturus, percipies præmia, quæ subsequenter exponuntur. Qui verò thesauros effodit, eicit iudus terretis, sicut in altum foveam, sedulus insistit labori, donec ad thesauros quos quaerit, attingat. Et qui thesauros sapientie invenire desiderat, quicquid sibi terrenum inesse deprehenderit, expurgat: carnales illecebras abieciat: forsitan in se humilitatis faciat, nec quiescat ab agendo, proutquam se viam veritatis invenisse cognoverit.

Tunc intelliges timorem Domini, & scientiam Dei invenies.) Si sollicito corde quaesieris, pervenies ad experientiam amabilis Domini timoris: qui non solum inivum, sed perfectio est sapientie celestis, in hac dantaxat vita. Ideoque non eum perfecta dilectio foras mittit, sed permanere in seculum seculi facit. Sed & scientiam ipsius divinitatis, quæ perpetuò beatum facit, invenies.

Quia

1. Cor. 4.
Iacob. 1.

Quia Dominus dat sapientiam.) Respiciet hic versiculus ad hoc, quod supra dixit: *Si enim sapientiam invocaveris, & cetera, usque dum ait: Et scientiam Dei invenies.* Ideo namque sapientia, id est, Dominus est invocandus, ad accipiendam sapientiam: quia sapientia non à nobis ipsis haberi potest, sed à Domino datur. Taceat Pelagius redargutus ab Apostolo, qui ait: *Quid enim habes, quod non accepisti?* Et Iacobus Apostolus: *Si quis autem vestrum indiget sapientia, postulet à Deo.*

Ecc. 24.

Et ex ore eius sapientia & prudentia.) Potest in hoc versiculo, illa ineffabilis & coeterna Deo patri, sapientiae naturae intelligi, de qua & alibi ait: *Ego ex ore alissimi prodigii primogenita.* Potest os Domini & in sanctis eius accipi, unde dicitur in Prophetis: *Quia os Domini locutum est.* Et ex ore eius sapientia & prudentia, quod nisi ipse os humanum sanctificet, nisi hoc suum ipse dignanter efficiat, perfectam loqui sapientiam nullatenus valet.

Iob. 1.

Castro dicit rectorum salutem, & proteget gradientes simplicitate.) Cognatae sunt sibi virtutes, rectitudo & simplicitas, neque ab invicem queunt separari. Unde & sapientiam unam earum sine altera non quaerit: sed in quibuscumque ambrae conveniunt, hos custodit & protegit. Denique de beato Job dicitur, *quia erat vir ille simplex & rectus.* Simplex videlicet, per innocentiam mansuetudinis: rectus, per causam discretionis. Simplex, quia nullum laedere: imò cum ceteris prodesse desiderabat: Rectus, quia à nullo se corrumpti permittebat.

Servans semitas iustitiae, & vias sanctorum custodiens.) Vias sanctorum, generalia Dei praecepta: semitas iustitiae, arctiora caelestis vitae instituta, quae perfectis solum accessibilia sunt, dicitur: utraque autem sapientia servat, ut in quocumque virtutum gradu rectos juvet ac simplices.

Consilium custodiet te, ut eruaris à via mala, & prudentia servabit te, ab homine qui perversa loquitur.) Viam malam, opera iniqua: hominem perverfa loquentem, doctores dicit iniquae operationis Viam malam, in quam vocant, qui dicunt: *Veni nobiscum, infundimus sanguini.* Perverfa loquentem eum qui huius est author suasionis significat.

Iob. 3.

Qui relinquunt iter rectum, & ambulat per vias tenebrasus.) Pulchre iteri recto vias tenebrasas opposuit, quia nimirum iter rectae actionis in luce peragitur, atque ad lucis superbiae gaudia ducit. At sicut Dominus ait: *Omnia qui male agunt, non lucem: & non venit ad lucem, non arguantur operà eius.* Et talis finem exterioribus sortitur in tenebris.

Qui latantur, cum malo fecerint, & exultant in rebus pessimis.) Ideo male facientes exultant, quia per vias tenebrasas ambulant, & nesciunt quo eunt. Si enim, quia ad poenas tendunt, aspicerent, gressum utique cohererent, noxiamque laetitiam salubri fletu castigarent.

Vi eruaris à muliere aliena & extranea, quae mollis sermones suos.) Pendet hic versus à superioribus, ubi dictum fuerat: *Prudentia servabit te.* Et lenis est, prudentia servabit te, ut eruaris à muliere aliena. Quia ergo prius Salomon auditorem suum, quem sapientiam docere satagit, admonuit, ne latronibus jungeretur, nec si videret forem, simul curret cum eo, sed recte ac simpliciter incederet: nunc admonet, ne cum adulteris portionem suam ponat. De quibus & hoc quod supra dicitur: *Vi eruaris de via mala, & ab homine qui perversa loquitur,* potest specialiter intelligi. Quae enim perverfior locutio, quam ad supra suadere? Quod capitulum incipit à loco, ubi ait: *Fili mihi, si susceperis sermones meos, & mandata mea absconderis penes te.* Potest autem per mulierem extraneam, haereticorum pravitas intelligi à Christi & Ecclesiae membris aliena, quae molli terie diltitudinis, & linguae blandimentis, corda decipere innocentium solet. Unde Psalmista: *Molliterunt sermones suos super oleum, & ipsi sunt jacula.*

Et relinquit ducem pubertatis sua, & pacti Dei sui oblita est.) Paret de adultera, quia primum virum reliquit: & pacti Dei sui obliviscitur, ejus nimirum, quod cum viro suo. Domino testis, tempore nuptiarum pepigit, quod fidem sibi castitatis alterutrum servarent. Paret & de mente haeretica, quia relinquit doctorem, à quo fidem Ecclesiae didice-

rat: & oblita est pacti Dei sui: hoc est, fidei ipsius Dominicae, quae in symbolo continetur, quam se die baptismatis servaturam esse promiserat.

Inclinata est enim ad mortem domus eius, & ad impios semita ipsius.) Omnis conversatio adulterae ad interitum ducit, & quamvis blanda videatur ac mansueti, non minorem in fine sentiet vindictam, quam qui latrocinando aperta impietate famulantur. Potest domus adulterae, ipsa ejus caro, in qua turpitudini & luxuriae subternitur, accipi, quae novissimi tempore iudicii, non ad vitam, sed perpetuam resurget ad mortem. Sed & haereticorum domus, quia super arenam construitur, etiam cum stare videtur, vergit in casum, suisque incrementis quasi quibusdam seminis, ad impiorum consortia, id est, ad spirituum tendit tormenta malignorum.

Omnes qui ingrediuntur ad eam, non revertentur, nec apprehendent semitas vitae.) Ad eam, ad mortem dicit, non ad mulierem. Potest enim, qui adulterae mixtus est, Domino juvante reverti, ac vitam penitendo mereri: potest qui haerese pollutus, respiciendo redire ad salutem. At qui semel aeterna morte raptus est, nunquam redibit ad viam, quae vitam petat beatorum: Quod contra Origenianos proprie dictum est, qui haereticis, meretricibus, cunctisque flagitiosorum turbis, & insuper ipsi diabolo atque angelis ejus, post innumera, licet expleti universalis iudicii tempora, remissionem scelerum, vitamque ac regnum promittunt in caelis, male intelligentes illud Esaiæ: *Et clauduntur ibi in carcere, & post dies multos visitabuntur.* Quasi post multa tempora terminati iudicii solvendo ac salvando dixerit impios, cum ille e contrario, nullam eis salutem tribuat: sed & eos qui hoc tempore mortui prae enormitate flagitiorum claudi merentur in carcere poenarum, tempore resurrectionis ad modicum visitandos significet tantum, ut receptis corporibus in iudicio gravius damnetur, & continuo post iudicium atrocioribus perpetuo recludantur in poenis. Quamvis & ita potest recte accipi, *Omnes qui ingrediuntur ad eam, id est ad meretricem, sive ad domum ejus, non revertentur:* quia quantum attinet ad naturam, iniqua sua voluntate depravatam, recursum per semetipsam non habet, sed per Dei gratiam, qua adjuvatur & instauratur, ut semitas vitae apprehendat. Designatum est enim hoc dicto, pondus iniquitatis, ut eum revertitur quis, non sibi tribuat, sed gratia Dei: non ex operibus, ne torte gloriaretur.

Esa. 24.

Vi ambules in via bona, & calles iustorum custodias.) Viam bonam, unitatem dicit rectae fidei. De qua Dominus ait: *Ego sum via.* Et rursum: *Nemo potest venire ad patrem, nisi per me.* Calles autem iustorum, multifaria sanctorum exempla nominat. Pendet hic versus ex eo, quod supra dictum est: *Prudentia servabit te,* sicut & illud: *Vi eruaris à muliere aliena.*

Iob. 14.
Ibidem.

Qui enim recti sunt, habitabunt in terra, & simplices permanent in ea.) Et hic rectis jungit simplices, sicut & supra cum diceret: *Rectorum salutem custodiet, & proteget gradientes simplicitate.* Quia nimirum simplicitas sine rectitudine dissoluta est, & stulta: rectitudo autem sine simplicitate, austera nimirum existit, & dura. Verum utraque virtus conjuncta perfectum reddit hominem. Sed inter utrumque, quae versum distat, quod in illo Dominus, quia iustus in praesenti certantes adjuvet: & in isto, quia victores in futuro coronet, iudicatur, Terrae quippe nomine Ecclesia designatur, quae spiritualem fructum Deo germinare consuevit, in qua iusti habitant & permanent: quia à confortio ejus, nec morte separantur, sed terminata hac vita, ad illam ejus partem, quae cum Christo in caelis regnat, perveniunt.

Impii vero de terra perdentur, & qui inique agunt auferentur ex ea.) Possunt haec non de cunctis generaliter reprobis dicta accipi, sed de illis specialiter, qui ad terram Domini, id est Ecclesiam pertinere videntur, & tamen exigentibus meritis auferentur ab ea quidam aperte ipsius Ecclesiae iudicio, ut Simon, Arius & Porphyrius, quidam vero in secreto invisibilis iudicis, ut innumeri etiam eorum, qui hominibus boni videntur. Impios enim apertos apostatas

dicit,

dicere, at iniquè agentes omnes qui perceptis Fidei sacramentis, ab ejus caritate aliquo modo degenerant. Utrique autem in futura retributione de vivendum terra perdentur, quia non habitabit iuxta Dominum malignus, neque permanebunt in ipsi ante oculos ejus. Et rectè, quia de bonorum malorum que viis multa prædixit, de utriusque fine in conclusione subjunxit, quomodo & præcedenti parabola, qua latronum consortia vetabat, dicens de fine malorum: *Et prosperitas stultorum perdet illos*, dicens de fine bonorum, *Qui autem me audierit, absque terrore quiescet*. Possunt versus hi, de quibus novissimè disputavimus, de antiquo Dei populo ita intelligi, quia cum rectè viveret, exterminaretur ab hostibus.

CAPUT III.

Fili mi, ne obliviscaris legis meae, & præcepta mea custodias cor tuum. Hinc docet misericordiam operibus insistentem, neque nostris confidendum viribus: sed à Deo auxilium esse flagitandum. Et congruo satis ordine hæc omnia digerit. Postquam enim coercuit à crudelitate, postquam à luxuria castigavit, ornat actibus bonis, quem instruendum sibi accepit.

Longitudinem enim dierum, & annos vite, & pacem opponent tibi. Ne imposita præceptorum custodia turbaret audientem, præmisit præmia certa, & sic enumeravit præcepta. Longitudine enim dierum, lucem sempiternam: annis vite, transcensum mortalitatis hujus augmento pacis, ipsi sum nactæ beatitudinis statum designat, de qua Esaias dicit: *Multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis*. Sed & priori Dei populo, & in præsentem datum est, ut cum legi DEI obediret, longo tempore in pacis quiete viveret.

Misericordia & veritas non te deserant. Nunquam ab opere tuo veritas, quæ dicenda: nunquam ab opere misericordiam, quæ proximis sit impendenda, recedat. Sic enim fit, ut & te Deus semper misericordia prosequatur, & veritas. Misericordia videlicet, quæ delectat peccata tua: veritas verò, quæ compleat promissa sua.

Circumdanda eas gutturi tuo, & describe in tabulis cordis tui. In gutture organum vocis, in tabulis cordis latitudinem insinuat cogitationis. Sit ergo virtus misericordiam & veritatis, radici infixæ mentis, promatur & voce loquentis, ut & occulto inspecti Deo, qui corda solus scrutatur & renes, arcana placeant intentionis, & proximos juvent officio locutionis. Bene autem virtutes circumdari docet gutturi, cum vox loquentis potius intus in gutture fieri solet, quia videlicet prædicationis vox de internis emanat: sed extra circumdat, & ad plures audientes simul perfunditur. Nam quo alios ad bene vivendum suscitavit, eo ad bene agendum, & opera prædicantis legat, ne extra sermonem actio transeat, ne voci vita contradicat.

Et invenies gratiam & disciplinam bonam coram Deo & hominibus. Coram Deo invenit gratiam & disciplinam bonam, qui usum virtutum jugi promeretur à Domino, ut per dies seipso perfectior efficiatur, & melior: sed & coram hominibus gratiam invenit & disciplinam bonam, cujus opera sunt talia, in quibus jure laudetur, pariterque exemplum vivendi proximis exhibeat.

Habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo, & ne innitaris prudentiam tuam. In omnibus vijs tuis cogita illum, & ipse diriget gressus tuos. Nec metuas ob imbecillitatem propriam divina non posse servare mandata, nec te rursus autumes hæc tuis implere viribus posse, vel tua naturali scientia nosse, si non per illum legem instruaris: sed potius & in discendo, & agendo, ejus quære creber auxilium, & ipse, quæ justit, propitius, ut implere valeas, donabit.

Ne sis sapiens apud te ipsum. Videtur fortè alicui hoc idem esse mandatum, quod præmissum est: *Et ne innitaris prudentiam tuam*, sed muleum ostendit. Innititur enim suæ prudentiæ, qui ea quæ sibi agenda, vel dicenda videntur, patrum decretis præponit: sapiens verò est apud se ipsum, & is qui in illis, quæ ex patrum magisterio potuit

rectè cognoscere, se se præ cæteris quasi doctior extollit. Quæ sit autem vera hominis sapientia, subsequenter ostendit.

Time Dominum & recede à malo. Quale est in Job, *Ecce timor Domini ipsa est sapientia: & recedere à malo, intelligentia*. Perfecti etenim quique ita se debent ab omnibus continere malis, ut divine præsentiam majestatis cum metu semper recogitent. Et notandum, quod supra, fiduciam habere in Domino, ex toto corde, & non inniti prudentiæ nostræ: nunc autem, e contrario nos pari sollicitudine Deum timere admonet. Sed nulla est repugnantia. Ibi enim fragilium animos ne desperemus, promisso Dei auxilio roborat: hic fortiores, ne de se præsumant, divini timoris memoria coercet.

Sanctus quippe erit umbilico tuo, & irrigatio ossium tuorum. In ossibus solida virtutum opera, in umbilico, qui in interiori parte corporis medius est, infirma adhuc & imperfecta bonorum actio designatur. Si ergo Deum timueris, & non tuis viribus, sed superna protectione confidens, à malis abstinere studueris: *sanctus erit umbilico tuo, & irrigatio ossium tuorum*, quia & infirmitas operis per hæc ad statum perfectionis convalescit, & fortia quæque tua acta, unde amplius roborentur, accipiunt.

Honora Dominum de tua substantia, & de primitiis frugum tuarum. Multi multa pauperibus, sed de aliena substantia ac frugibus, quas vel fraude rapuerant, tribuunt. Multi largiuntur de suo, sed largiendo Dominum non honorant: quia favore humano, & non amore superis impetoris faciunt. Qui ergo proficuum sibi elemosiarum tuorum fore desiderat, & de suis propriis, & in conditoris honorem, qui sua benigna clementia largiri abundè dignatus est, tribuat: ut scilicet homines qui ejus plasma, qui ad ejus imaginem sunt facti, recreentur: nos autem veri fidelesque ejus dispensatores bonorum inventamur. Notandum autem, quod non solum de substantia pecunie, quam pauperi portigimus, sed & de cunctis bonæ operationis, quam agimus, & de univeris cælestis gratiæ, quam percipimus, substantiam vel frugibus hominum honorare jubemur, hoc est, ejus in omnibus, & non nostram querere laudem. Sed & ille Dominum de sua substantia, frugumque frugum primitiis honorat, qui omne, quicquid boni operatur, non hoc suis viribus ac mentis, sed superius gratiæ tribuit, memor illius verbi: *Quia sine me nihil potestis facere*.

Et implebuntur horrea tua saturitate, & vino torcularia, & undabunt. Ait Dominus in Evangelio: *Thesauri aurum & thesauros in celo*. Si ergo thesauros in celo possunt habere iusti (quia veras ibi divitias inveniunt) possunt usque & horrea & torcularia, quia non esuriant, neque sitient amplius, sed extra circumdat, & ad plures audientes simul perfunditur. Nam quo alios ad bene vivendum suscitavit, eo ad bene agendum, & opera prædicantis legat, ne extra sermonem actio transeat, ne voci vita contradicat.

Disciplinam Domini, fili mi, ne abjeceris: neque desinas, cum ab eo corripieris. Sunt qui in prosperis serviunt Domino, & in adversis excedunt. Unde sapientia, quem in prosperis bene vivere docuit, etiam in correptione, ne desinat, hortatur, ne accedente infirmitate vel paupertate, vel perlocutione humana, pietatem, quam servare in tranquillitate videbatur, amittat.

Quem enim diligit Dominus, corrigit, & quasi pater in filio complacet sibi. Tanto ergo minus de flagello, quo castigamur, murmurare debemus, quanto certius in eo patet dilectionis pignus tenemus. Unde & ipse dicit: *Ego quæ amo, arguo & castigo*. Notandum autem, quod pro hoc verbo septuaginta interpretes dixerunt: *Flagellat autem omnem filium, quem recipit*. Quod mirandum, cur Apollolus ad Hebræos, Hebræicè scribens, magis sequi voluit.

Esa. 9.

Beatus homo qui invenit sapientiam, & qui affluit prudentia.) Quia positus sub disciplina & correptione consolabatur, addit quod ceperat in finibus, quia beatitudo vera est hominis, non adversis, carere in presenti, sed aeternae sapientiae perceptione latari. Quod est, & in hac vita voluntatem Dei cognoscere: & in futuro, ejus visione perfici. Et bene cum diceret, *Beatus homo qui invenit sapientiam*: mox addidit, *Et qui effluit prudentia*. Sunt enim qui inveniunt sapientiam, doctrinam veritatis autem percipiendo: sed affluere prudentia negligunt, nolendo cordis sui sinum ad percipiendam ejus amplitudinem laxare.

Melior est acquisitio ejus, negotiatione argenti & auri.) Non metuat de correptione inopia, quisquis opes adquisivit sapientiae, quia thesauris terrestribus incomparabiliter munus caeleste praecellit.

Primi & purissimi fructus ejus.) Si juxta Ecclesiasticum, radix sapientiae est timere Deum, fructus sapientiae qui sunt, nihil videre Deum? Et hi sunt primi & purissimi: sive quia Deus, qui ab initio est, videtur, & nihil inquinatum in ejus visione incurrit: sive, quia primo ad hanc contemplandam homo creatus est. Unde adolescentior filius, tametsi omnem substantiam suam dissipasset, vivendo luxuriose: ubi tamen ad patrem poenitens rediit, primam stolam recepit memoratur: sive, quia primum & rude aurum solet esse purissimum: & prima sola nostra beatitudo vere est beatitudo credenda, quae nobis in resurrectione perfectius a Domino promittitur esse reddenda.

Preciosior est cunctis opibus, & omnia quae desiderantur, huic non valent comparari. Non modo terrenis, verum & caelestibus divitiis, immo & ipsis angelorum conspectibus hujus sapientiae claritas aeternae. Unde & Propheta ait: *Quid enim mihi restat in caelo, & a te quid volui super terram.* & caetera usque ad finem psalmi.

Longitudo dierum in dextera ejus, & in sinistra illius divitiae & gloria.) Visione suae divinitatis electos in perpetua luce condonat, & eisdem in praesenti vita, incarnationis suae sacramentis & charismatibus illustrat ac roborat. Dat eis, qui ob se comparandam, sua omnia vendunt, centuplum in hoc tempore, & in seculo futuro vitam aeternam. Sequitur in hoc loco juxta antiquam translationem, quod nostri codices non habent:

Ab ore ejus proficiunt iustitia, legem autem & misericordiam in lingua portat. Quod ideo annotandum credidi, quia vericuli in opulculis patrum saepe positi inveniuntur.

Via ejus, via pulchra, & omnes seminae illius pacificae. Actus ejus, & doctrinae, quae in Evangelis continentur, pulchrae sunt, quia divinae ac purae, hominis modum longe transgressae, & omnia iusta ejus ad pacem ducunt aeternam. Omnia quae in carne gessit, ad reconciliandos Deo mortales, ad pacificandum cum angelis genus humanum, ad demonstranda tuis, servanda: ad invicem pacis & dilectionis exempla pertinent.

Lignum vitae est is qui apprehenderit eam, & qui tenuerint eam, beatus.) Sicut in medio paradisi lignum vitae positum Moyses testatur, ita per sapientiam Dei, videlicet Christum, vivificatur Ecclesia: cujus & nunc sacramentis carnis & sanguinis pignus vitae accipi: & in futuro praesenti beatificatur aspectu.

Dominus sapientiam fundavit terram, & stabilivit caelos prudentia.) Deus pater per filium omnia condidit, Typicè autem terram fundavit sapientiam, cum per ipsum sanctam Ecclesiam in fidei soliditate locavit. Stabilivit caelos prudentia, cum per eundem sublimia praedicatorum corda illustravit.

Sapientia ejus eruperunt abyssi.) Quando in diebus Noë rupti sunt omnes fontes abyssi magna, vel cum quotidiano procurtu fontes & flumina de abyssis per terram venas emanant. Aliter, sapientia erumpunt abyssi, cum largiente Christi gratia, profunda sacramentorum caelestium fidelibus innotescunt.

Et nubes rore concreverunt.) Patet juxta litteram, sed allegoricè, nubes sunt Ecclesiae magistri, sublimis per contemplationem & vitam, rigantes corda auditorum, quasi subiectam sibi terram per doctrinam. Quae rore concreverunt, quia subtilissima dilectione virtutes suas, quibus proficiant,

quibus alta petant, quaeque minoribus in exemplum monstrent, examinant.

Fili mi, ne effluant haec ab oculo tuo.) Ne disciplina temporalis fatigatus, sapientiae, quae tanta est, gratiam perdas, praecave.

Custodi legem atque consilium.) Lex sapientiae est qua dicit: *Si vis ad vitam ingredi, non occides, non moechaberis, non furum facies: non falsum testimonium dices, & caetera.* Consilium sapientiae est, cum protinus addit: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quae habes, &c.*

Et erit vita anima tua.) Anima tua habet vitam cum Deo, si ejus decreta custodieris, quamlibet caro, disciplina correptionis, aut etiam mortis prematur.

Et gratia faucibus tuis.) Quam dulcia, inquit Psalmus, faucibus meis eloquia tua. Habet ergo sensus animi fauces suas, quibus verba, quae audit, dijudicat, quibus res & gesta singulorum, quae cernit, discernendo examinet: & haec amplectendo recipiat, illa reprobando contemnat. Quibus nimirum faucibus, cum legem atque consilium Domini custodimus, gratia multiplicatur: quia quanto foletius quisquam divinis obtemperat iussis, tanto dulcius ejus amorem concipit. Quam nostris faucibus in esse gratiam, desiderabat Psalmista, cum diceret: *Gustate & videte quoniam suavis est Dominus.*

Tunc ambulabis fiducialiter in via tua.) Fiducialiter in via nostra incedimus, cum Dei gratia consiliis, profectum in bona nostra conservatione suscipimus. Si ergo ejus imperiis humiliter subdimur, & gustum superni amoris suavis faucibus mentis attingimus, & operationis bonae augmentum semper obtinebimus, sed & in tentationibus, ne deficiamus, ipso adjuvante defendimur. Hoc est enim quod sequitur:

Et pes tuus non impinget.) Quoniam diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum,

Si dormieris, non timebis, quiesces, & suavis erit tibi somnus tuus. Ne paveas repente terrore, & irruentes tibi potentias impiorum. Dominus enim erit in latere tuo, & custodiet pedem tuum ne capieris.) Pater juxta litteram, quia securus & dormit & vigilat, & quiescit & ambulat, qui se innocenter ante Deum, & iuste vivere meminit. Sed & iustus cum in morte dormierit, non solum potentias malignorum spirituum non metuit, sed & in pace quiescit, ac securus diem resurrectionis expectat, quia Deum ubique protectorem habet & custodem. Quale est in Psalmo: *Nam & si ambulaverim in medio umbrae mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es.*

Noli prohibere benefacere eum qui potest: si vales, & ipse benefac.) Quia supra diligenter legem Domini, & consilium observari monuit, & aeternam requiem observantibus promittit: nunc multipliciter, quae sint observanda replicat. Primoque ad id, quod intermisisset rediens: Misericordiam proximo exhibendam, & iuste cum illo docet esse vivendum. Deinde & ab inimico cavendum esse praemonet. Noli ergo, inquit, prohibere benefacere eum qui potest: si vales, & ipse benefac. Ne audias a Domino cum Pharaonis: *Ipsi non introiisti, & eos qui introibant, prohibuisti.*

Ne dicas amico tuo, vade & revertere, & cras dabo tibi, cum statim posui dare.) Non solum de eo qui elemosinam pecuniae petit, hoc mandatum datur, ut benevoli ad largiendum & prompti existamus: sed & omnia Christi mandata, qui ait: *Vos amici mei estis, statim facere, & non in crastinum differre jubemur.*

Nec contendas adversus hominem frustra, cum ipse tibi nihil malefecerit.) Non vetat contendere adversus eum qui malefecit, ut corrigatur, quia hoc nimirum frustra non fit, quod certa necessitas cogit ut fiat, imò etiam qui ait: *Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum, vult ut errantem quantum vales, ad viam veritatis revocate contendas.*

Quia abominatio Domini est omnis illusor.) Omnis, inquit, illusor, quia illusor est, qui vel verba Dei, quae novit, impleere contemnit, vel eadem perverse intelligendo ac docendo corrumpit. Est illusor & ille, qui promissa ejus quasi parva despicit, ac iram distractionis ejus quasi tolerabilem spernit. Nec non & ille, qui proximorum sim-

Mar. 10.

ibidem.

Psal. 118.

Psal. 33.

Luca 15.

Psal. 72.

Psal. 22.

Luca 11.

Luca 17.

plicitau

plicati, vel paupertati improbus insultat. Ideoque omnem huiusmodi illatorem meritis divina abominatur iustitia. Bene autem subditur.

Et cum simplicibus sermocinatio eius.) Quia sæpe superbi, dum simplicibus illudunt, prudentiores se illis, quos irridunt, iudicant. Sed horum prudentia, juxta quod Jacobus ait: *Terrena est, animalis, diabolica.* Sermocinatio autem Domini cum simplicibus est, quia illos cœlestis sapientiæ secretis illustrat, quos terreni fastus ac simplicitatis nil habere considerat. Hinc etenim dicit: *Abcondisti hæc à sapientibus & prudentibus. & revelasti ea parvulis.*

Jacob. 3.

Mar. 11.

& Luc.

1.

Luc. 16.

Ephes. 1.

Matt. 25

Egestas à Domino in domo impij.) Juxta exemplum purpurati divitis, qui & in hac vita spiritalibus egebat bonis, & in futura ad tantam pervenit inopiam, ut de digito Lazari quondam pauperis, unam aquæ guttam requireret, nec mereret accipere.

Tabernacula autem iustorum benedicuntur.) Juxta quod ait Apostolus fidelibus, de Deo loquens: *Qui benedixit, inquit, nos in omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo Qui & in remuneratione ab ipso sunt audituri: Venite benedicti patris mei, percipite regnum.* Sed & juxta literam sæpe contingit, eos qui aliena diu rapiunt, ad ultimum inopia consumi. At illos, qui sua largiuntur, etiam bonis abundante terrenis.

Illares ipse deludet, & mansuetus dabit gratiam.) Hos versiculos Apostoli, Jacobus & Petrus juxta antiquam translationem poluere, dicentes: *Quia Deus superbi resistit: humilibus autem dat gratiam.*

Jacob. 4.

1. Pet. 5.

Glorian sapientes possidebunt, stultorum exaltatio ignominia.) Et Dominus ait: *Omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur.*

Luc. 14.

& 18.

CAPUT III.

A *Udite filij disciplinam patris, & attendite, ut sciatis prudentiam.*) Hinc exhortatur ad philosophiam, qualiter ipse sapientiam sit à patre edoctus, explicat.

Nam & ego filius sui patris mei tenellus, & unigenitus coram matre mea.) Nihil magis ad spem percipiendæ sapientiæ mentem erigit, quam cum eos, quos in sapientia jam clare miremur, aliquando parvulos & indoctos fuisse meminimus.

Et docebat me atq; dicebat: Suscipiat verba mea cor tuum.) Huiusmodi monita Salomoni à David patre data, qui verba dierum relegit, invenit. Quare autem Salomon se unigenitum coram matre nominat, quem fratrem uterinum præcessisse Scriptura testatur: nisi quia ille mox natus sine nomine, quasi nunquam esset, vita deceffit.

Et in omni possessione tua acquire prudentiam.) In omnibus quæ possides bonis, sapienter te agere memento, vel in omni possessione tua acquirere prudentiam. Omnia quæ possides, terrena contemne, dummodo sapientiam percipias. Quod fecit Salomon ipse, dum data sibi optione, a morem sapientiæ cunctis præposuit rebus. Et in Evangelio, qui preciosam margaritam quæsit, hanc inventam omnibus, quæ habuit, vendit, emit.

3. Reg. 3.

Matt. 13.

Dabit capiti tuo augmenta gratiarum, & corona in clypeo proteget te.) Patet de Salomone, quia dum pro sapientia, cuncta despiceret, percepta sapientia, majore gloriæ sublimitate refulsit. Sed & nostro capiti, id est, principali mentis, si sapientiam amplectitur, amplior gratia spiritus augetur, & corona insuper vitæ in futuro donabitur. Expolitus laudibus, quæ à patre verba susceperat, redit ad docendum auditorem suum sapientiam, quam cepit.

Audi filii mei, & suscipe verba mea, ut multiplicentur tibi anni vitæ.) Id est, ut vitæ æternæ dona percipias.

Ducam te per semitas æquitas, quas cum ingressus fueris, non ardebuntur gressus tui.) Semitas, id est, actiones æquitatis, dum inchoantur, arctæ videntur & angustæ: dum verò profectum capiunt, jam ex consuetudine spaciolæ videntur & late. Palmista testante, qui cum incipiens Domino dixisset: *Propter verba laborum tuorum ego custodi vias tuas.* postmodum jam proficiens canebat: *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatares cor meum.* Eth ergo semitas

Psal. 16.

Psal. 118.

tas æquitatis cum ingredi cæperis, arctæ videntur tibi, cum tamen eas ingressus fueris, non ardebuntur gressus mentis tuæ: sed quod Dominus ait: *Iugum ejus suave, & onus leve reperies.* Etenim reprobi in hac vita latum intrant iter, at in die novissimo ligantur pedibus & manibus trahuntur in tenebras. Pedes verò electorum diriguntur in viam pacis.

Et currens non habebis offendiculum.) Quo alacrius adimplenda Dei mandata cucurreris, eo minus adveria, quæ te impediunt, timebis. Nam quicumque in prava actione deludant, offendiculum in medio cursu reperiunt: quia ex tempore, dum non prævident, rapiuntur ad peccatum.

Comedunt panem impietatis, & vinum iniquitatis bibunt.) Ita actione scelerum iniqui, quasi epulis delectantur apositis. Vel certè vinum damnatorum bibunt, & elutionibus tollere spicas gaudent, ut esse motis impiorum Scizptura sacra testatur.

Iustorum autem semita quasi lux splendens procedit, & cresecit usque ad perfectam diem.) Iustorum opera in luce scientiæ peraguntur, & æternam ducunt ad vitam, quæ est perfecta dies.

Via impiorum tenebrosa, nesciunt ubi corrumpantur. Dicit & de his Joannes Apostolus: *Qui diligit fratrem suum, in lumine manet, & scandalum in eo non est. Qui autem odit fratrem suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quæ sit via, quæ tenebra obsecaverunt oculis ejus.* Cui contra superius dicitur sapienti: *Quia currens non habebis offendiculum, id est, scandalum.*

Omni custodia serva cor tuum, quia ex ipso vita procedit.) Sunt qui rectè vivere videntur hominibus, sed quia recta intentione non faciunt, à Deo, qui cor respicit primum, reprobat & vita, quæ credebatur bona. Omni ergo diligentia cordis mundiciam terva, quia ad ejus examen, modus æstimabitur vita.

Remove à te os pravum, & detrahentia labia sua procul à te.) Duobus modis sentiendum, ut & os tuum, ne pravum loquatur aliquid, tua labia, ne detractionibus affuecant, custodias, & alios quoque, quos huic vitio subditos nostis, ne te corrumpant, fugias.

Oculi tui recta videant, & palpebrae tue præcedam gressus tuos.) Iter iustitiæ, quo ingredi debeas, diligenter edoce, & in cunctis quæ agere disponis, sollicitus ad quem finem ventura, prævide. Hoc est enim palpebras recta videntium oculorum tuos præcedere gressus, bonam opem, quod acturus es, sedula cogitatione prævidere, & quæ secundum Deum sit, meditando prævidere.

Dirige semitam pedibus tuis.) Ne videlicet etres in acibus aut fide.

Et omnes viæ stabilis erunt.) ne levitate mentis à bono movearis proposito. Hinc & Apostolus: *Stabiles erunt & immobiles, abundantius in opere Domini semper.*

Ne declines ad dexteram neq; ad sinistram.) Dextera vitæ bona, sinistra accipiter reproba. Non ergo dextera vitæ ambulare, sed ad dexteram declinare prohibemur. Declinat ad sinistram, qui injustus est: declinat ad dexteram, qui sibi vult arrogare quod iustus est: declinat ad dexteram, qui de suis viribus præsumit: declinat ad sinistram, qui pro sua fragilitate desperat, se posse salvari: declinat ad sinistram, qui stultitiam famulatur: declinat ad dexteram, qui vult plus sapere, quam oportet sapere. Quod & de cæteris virtutibus ac vitis eodem modo intelligitur.

Averte pedem tuum à malo.) Hoc est, ne vel huc vel illuc à recto devies, quia virtutes discretionem quarunt, & nimietas omnis in vitio est.

Vias enim quæ à dextris sunt, novit Dominus.) Id est, elegit, & placent illi. Ideo displicentibus & reprobis dicitur: *Non novi vos: quod est dicere, non vos elegi, non nulli placetis.*

Ipse autem rectos faciet gressus tuos, itinera autem tua in pace producet.) Si averteris à malo pedem tuum, si bona, quæ docui, Domino juvante, facere studueris, advenit ipse propitius conatibus tuis, ut & nunc rectè ingredi, & tunc ad pacem valeas pervenire sempiternam.

CAPUT V.

Fili mi, attende ad sapientiam meam, & prudentiam meam in clina aurem.) Hacken generaliter castigaverat auditorem, hinc sub specie meretricis ab haereticorum nequitia prohibet.

Ut cu fodiās cogitationes, & disciplinam labia tua confervent.) Cogitationes quibus recte credas: labia, quibus ipsam fidem per simplicia verba, & consueta atq; Ecclesiastica profitearis. Sed juxta literam: *Qui adhaeret meretrici, etiam labia vel osculando, vel turpia sando, commaculat.*

Favus enim distillans, labia meretrici.) Cum in ore haereticorum, dulcedo eloquentiae non ad sufficientiam solummodo, verum ad superfluitatem resonat: & ob id falsitas, quia apte profertur cernitur, veritas à stultis exilbitur.

Et nitidius oleo guttur eius.) Oleo Spiritus sancti Fides Catholica consecratur: quo nitidius suum guttur ostendunt qui suum sensum, patrum fidei anteponunt. Patet de meretrice, quia & sermonis suavitatem, & formositatem corporis ad captandos miseros querit.

Novissima autem illius amara, quasi absinthium, & acuta, quasi gladius biceps.) Potio absynthij intus amarefcit in vileribus, gladio foris membra feriuntur. Ut igitur ostendat iniquos in novissima ultione, & interius impleri, & extrinsecus poenis circumdari perpetuis, & absynthij amaritudine illos torquendos, & gladio asseverat trucidandos. Quare autem idem gladius biceps sit dictus, Dominus aperit cum ait: *Sed cum timeat, qui potest animam & corpus perdere in gehennam.*

Vagi sunt sensus eius, & investigabiles.) Vagi sunt sensus haereticæ deceptionis, quia alij Christum Deum, alij hominem esse negant: alij carnem accepisse, alij animam contradicunt: alij eum de virgine natum, alij spiritum sanctum: alij patrem Deum esse, alij poenitentibus veniam dandam esse confiteri prohibent. Et in tam innumera hæc pestis se fundit iuncta, ut poenitus quot sint, investigari nequeant. At Catholica veritas, vaga & investigabilis non est, quia una eademque cunctis est agnita, totum per orbem, fidelibus.

Longe fac ab ea viam tuam, & ne appropinques foribus domus eius.) Et Apostolus ait: *Fugite fornicationem.* Quia nimicium primum hujus vitii remedium est, longe fieri ab eis, quorum præsentia vel illicet, vel cooperatur ad vitium. Sed & ab haereticorum auditu prorsus segregari infirmis auditoribus prodeest.

Ne des alieni honorem tuum, & annos tuos crudeli.) Ne honorem, quo ad imaginem Dei creatus es, immundorum spirituum voluntatibus subdas, neque accepta vivendi spacia ad libitum adversarii immittis expendas. Cuiusq; enim scelesti quisque subijcitur, in hos protecto dominatui malignorum spirituum mancipatur.

Ne forte implantantur extranei viribus tuis, & labores tui sint in domo aliena.) Ne demoniorum facta adiues, si vel ingenium animi, vel corporis tui vires ad patranda facinora contadas: domumque alienam, id est, numerum perditorum, te adiecto, multiplices. Et pulchre dixit, *Labores tui sint in domo aliena:* quia sunt, qui iuxta Prophetam, *ut iniquè agant, laborant.* Et haeretici quantum laborem contra Ecclesiam subierint, urinam lateret.

Et gemas in novissimis, quando consumpsis carnem & corpus tuum.) Praeponendum à superiori, Ne forte. Et est sensus, ideò te castum custodi, ne forte in poenis gemere cogaris, quando non solum carnales illecebrae transeunt, sed & ipso corpore derelicto, anima, quæ per corpus gessit, cuncta reddere compellitur. Verum etiam in hac vita sapius contingit, ut qui in adolescentia luxuriose vivendo habita disperant, tempore senectutis inopia deficiant. Et refrigerente calore carnis, ac flore iuventutis marcescente, rebus suis quas lascivie vendiderant, alios uti concipiant, gementesque sera poenitentia dicant quæ sequuntur:

Cur desestatus sum disciplinæ, & increpationibus non acquievi cor meum?) Disciplinam dicit Ecclesiastica fidei, incre-

pationes autem, quibus haeretici, cur ab Ecclesia recesserint, oburgantur. Patet de fornicarijs.

Pene sui in omni malo, in medio Ecclesia & synagoga.) Ecclesia & synagoga, græca nomina sunt, & unam eandemq; rem latine significant: id est conventum plurimorum ad invicem. Si autem subtilius distinguantur, Ecclesia convocatio: Synagoga congregatio interpretatur. Et vetus quidem Dei populus utroque nomine vocabatur. Nunc autem distinctionis gratia, ille synagoga noster, Ecclesia dicitur, merito scilicet Fidei, & scientiæ majoris, quia & irrationabilis creatura potest congregari. Denique dixit Deus, *Congregentur aqua in congregationem unam* Rationalis autem solum & sensibilis potest convocari. Verum hæc nomina aliquando malorum conventus significant. Unde illud: *Exarsit ignis in synagoga eorum.* Et, *Odium Ecclesiam malignantium.* Quod ergo serò ait poenitens contemptor sapientiæ, *Pene sui in omni malo, in medio Ecclesia & synagoga:* videtur misero magnitudinem suæ damnationis perpendenti, quia nihil penè fuerit scelestis, quo non sit irretitus, qui tanta meruit tormenta subire. Et hoc ad cumulum accesserit miseriæ, quod non extremus ipse peccantium, sed medius magis & quasi author extiterit. Vel certè in medijs sanctorum conventiculis corpore positus, alienam ab eis vitam ducere non timuerit. Et de haereticis specialiter sentiendum, quia nec veterum patrum, nec novorum dictis & exemplis poterunt ab errore revocari.

Bibe aquam de cisterna tua, & fluens putei tui.) Desiderio utere propriæ mulieris, & ejus ministris fovete devous.

Deriventur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas divide.) Filium tuum ac filiam alij nuptum trade, & hoc manifestè facito pluribus conficijs.

Habeto eas solus, nec sint alieni participes.) Solus in tua potestate retine, qualibus matrimonijs liberos tuos locas, nec sint fornicarij vel meretrices, tuæ sobolis participes.

Sit vena tua benedicta, & latere cum muliere adolescentiæ tuæ.) Tanta te temperantia cum muliere, quam adolescens accepisti, etiam cum senueris serva, ut merito fidelis castimoniam benedictionem consequaris in prole.

Cerva charissima, & gratissimus hinnulus.) Illa tibi semper charissima conjunx, quæ sicut cerva serpentes, ita persequatur scorta, & suis effuget ab ædibus. Sit natus ex ea filius, & ipse castitatis amator gravissimus.

Ubera eius inebriant te omni tempore, & in amore illius delectare iugiter.) Non uxorio operi semper insidendum docet, sed monet ne vel prima vivente, aliam ducas, vel meretrici unquam sociaris. Aliter, quod ait: *Bibe aquam de cisterna tua, & fluens a putei:* docet ab haereticis cavendum, & custodiæ Scripturarum ac lectioni attendendum. *Scientiam, inquit, quam prædicat alijs, ipse serva, & tui irrigationis sermonis infundere.* Deriventur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas divide. Cum ipse servaveris, tunc & alijs prædica, & in magna auditorum amplitudine, divina eloquia, iuxta unicujusque qualitatem dispensa. *Habeto eas solus.* Aquas & in plateis dividimus, & tamen soli possidemus, quando & exteriori latè prædicationem fundimus, & tamen per eam laudes humanas minime conlequi ambimus. *Nec sint alieni participes tui.* Immundi spiritus participes sunt doctoris, si ejus mentem, vel fastu elationis, dum prædicat, vel hæresi, vel alio quolibet vitio corrumpunt. Solus autem aquas possidet, cum membris Ecclesiæ fideliter connexus ab extraneorum consortio se liberum servat. *Sit vena tua benedicta, & latere cum muliere adolescentiæ tuæ.* Sit doctrina tua, & quicumque nascuntur ex ea, in benedictione Ecclesiæ, & lætare cum ea, cui ab adolescentiæ, id est, à primo credendi tempore conjunctus es. *Cerva charissima, & gratissimus hinnulus: ubera eius inebriant te omni tempore, in amore eius delectare iugiter:* Cerva charissima, sive gratissima, ut quidam codices habent, sancta est Ecclesia, quæ serpentinam solet odio habere, & contere doctrinam. Gratissimus hinnulus, populus est, ejus virtutum varietate delectabilis, & eadem castæ fidei semper æmulatione succensus. Cujus uberibus inebriamur, cum utriusque Testamenti paginis contra hære-

Psa. 105.

Psal. 25.

Matt. 10.

I. Cor. 6.

ticorum fraudes instruimur. Cujus pace & amore jugiter delectari, magna est exercendarum occasio virtutum.

Quare seduceri sibi ab aliena, & foris sine alterius? Et de meretrice, & de heresi sentiendum.

Respicit Dominus vias hominum, & omnes gressus illius considerat. Non se putent adulteri tenebris noctis ad parietem obtegi, non heretici sua molimina posse celari: quia tenebræ non obscurabuntur à Domino, & nox sicut dies illuminabitur.

Iniquitates sue captum impium, & funibus peccatorum suorum constringitur. Dicitur inter peccatorem & impium, quia peccator appellatur omnis, qui vel in parvis vel in magnis sceleribus decidit; impius autem, qui vel nunquam fidem recipit, vel enormitate scelerum ab ea quam accepit, anathema factus est: ut heretici vel catholici publicis flagitijs involuti, qui funibus peccatorum suorum constringuntur, cum ineffabili augmento suæ pravitatis intotum. Qui enim funem facit, torquendo semper & involvendo filis fila auget. Talis est fortitudo operum malorum tales libri hereticorum, in quibus prava pravis neccentes, non aliud scribendo quam quo arctius obligent, agunt.

Ipse morietur, quia non habuit disciplinam, & multitudinem stultitiae sua decipietur. Quia multa de adulteris vel hereticis disputaverat, more suo in clausula narrandi, qualis sit talium finis, ostendit: id est, quia ad mortem tendunt æternam, qui disciplinam detestati sunt vitæ. Multitudinem autem stultitiæ dicit, cum heretici se sapientiores sanctis patribus aut manent, vel cum opera tenebrarum facientes iniqui, aut Dominum hæc non videre, aut se facile eius iram putant tolerare posse.

CAPUT VI.

Fili mi, si sponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam. In promptu literæ sensus, quia suadet ei qui spondit pro amico, ut ipsum amicum sollicitus admoneat, quatenus reddita pecunia, quam debet creditori, & se & ipsum liberet. Allegoricè autem in hac eriocha doctorem: porro in frequente, vagantem quemlibet, ut se cautè gerere debeat, intruit. Dicitur enim præceptor: Si sponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam. Quod est aperte dicere: Si animam fratris in periculo tuæ conversationis acceperis, iam ligasti mentem apud curam sollicitudinis, quæ antè debeat.

Illoqueatus es verbis ori tuis, & captus proprijs sermonibus. Quia dum commissis tibi cogitis bona prædicando dicere, te ipsum prius necesse est, quæ dixeris, custodire.

Fac ergo quod dico sibi mi, & temetipsum liber a, quia inci disti in manum proximi tui. Discurte, festina, suscita amicum tuum. Non tantum ipse bene vivendo vigilare memento, sed & illum, cui præes, à peccati torpore prædicando disjunge.

Ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebra tua. Somnum dat oculis, qui subditorum curam omnino negligit: dormitant autem, qui quidem reprehensibilia eorum gesta cognoscit, sed hæc, propter mentis tædium, digna invectione non corrigit.

Ererere quasi damula de manu, & quasi avis de laqueo. Velut damula de manu captantis quærit evadere, tantum nitere, ut auditore tuo salubriter instructo, ipse à sponsonne vitæ eius liber reddaris. Vel certe, quia damula mundum natura est animal, velox cursu, visusque acerrimum. Unde & *Græcè ἀρό τὸ δίσχερον*, id est à videndo dorcas nuncupatur. Avis autem, volando alta petere consuevit. Cum in docendis occuparis subditis, mundus à peccatis omnibus, strenuus in operibus bonis, perspicax in deprehendis malorum ipsius, & virtutum pennis fultus esse satage: quatenus expleto prædicandi negotio, ad superna transvolare, & cælestis vitæ pascua merearis intrare.

Vade ad formicam & piger, & considera vias eius, & discite sapientiam. Hinc vagantem hortatur quemlibet, ut si ad alios erudiendos non sufficit, saltem suimet curas agere non negligat: & si sapientiam docendi nequit ab homine,

vel operandi sapientiam discat à formica.

Quæ cum non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat. Si tantillum animal principie carens, & rationis experte, natura duce sibi prævidet in posterum, multo magis tu ad imaginem Dei conditus, ad videndam gloriam ejus vocatus, doctorum magisterio adutus, ipsum conditorem habens ducem, debes in præsentem, bonorum operum fructibus congregare, quibus in æternum vivas in ævum. Hæc enim vita idè meli comparatur & ætati, quod nunc inter ardores tentationum, tempus est colligendi futurorum præmia bonorum. At dies judicii, hyemis simulatur frigidibus, quia tunc nimirum nulla relinquatur facultas pro vita laborandi, sed tantum cogitur quique de horreo pisco actionis, quod recondidit, proficere. Unde & Dominus præcipit, dicens: *Orate autem, ut non fiat sicut vestra hyeme vel sabbato.* Hyeme enim facultas, sabbato licentia per legem deest fructus vitæ colligendi, ac penuriam fugiendi perpetuam.

Vsquequò piger dormies? quando conserges à somno tuo? Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conserges manum ut dormias. Ulquequò dormis in vitis? Quando potes resurgere ad bene operandum, qui noxio torpore depressus semper dicis, Paululum adhuc jaccam, & sic postea perorando resurgam? Fit namque, ut te semper differente opus bonum, repente judex, qui mala tua facta considerat, adit. Hoc est enim quod sequitur:

Et venit tibi quasi viator egestas, & pauperes quasi vir amarus. Egestas namque & pauperes, pena est ultima: in qua damnati nihil divitiarum merentur: quæ quasi viator venit, quia improvisa & subitanea, quasi vir amarus, quia devinci perpetuo non potest. Patet juxta literam, quia pigritia nutrit egestatis & penuriam.

Si verò impiger fueris, venit ut fons mensura tua. Fructus terreni, quos metimus, non fonti comparantur, sed cisternæ, quia ad tempus pascunt colligentem, & in tempore deficient: at qui impiger fuerit pro cælestibus laborare divitis, huius mensis, ut fons advenit: quia mercedem laborum indeficientem perficit.

Et egestas longè à te fugiet. Quia satiatur, inquit, dum manifestabitur gloria tua.

Homo apostata, vir inutilis graditur erre perverso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, pravo corde machinatur malum & in omni tempore iurgia seminat. Dixerat de hereticis, & aliis vitiorum generibus: *instructus præceptorem, excitavit pigrum, at nunc redarguit schismaticum.* Ubi notandum, quia quem seminantem iurgia dicere voluit, prius apostatam nominavit: quia nisi more superbiens angeli à conspectu conditoris prius intus aversione mentis caderet, postmodum usque ad seminanda iurgia non veniret. Qui rectè dicitur, quod *annuit oculis, terit pede, digito loquitur.* Interior namque est custodia, quæ ordinata servat exteriorius membra, qui ergo statum mentis perdidit, in inconstantiam motu, foras fluit: atque exteriori mobilitate indicat, quod nulla radice interiori subsistat.

Sex sunt quæ odit Deus, & septimum deservitur anima sua. Eundem quem supra, plenius quam sit Deo odibilis, discordiam seminando insinuat. Quod autem animam Dominus dicit, humano more facit, ut eum plena intentione & non leviter tales odisse significet. Tale est in *Elia: Callendas vestras & solennitates vestras odit anima mea.*

Oculos sublimes, iniquam mendacem, manus effundentes innoxium sanguinem, cor machinans cogitationes pessimas, pedes veloces ad currendum in malum, proferentem vanitatem, in semina fallacem, & eum qui seminat inter fratres discordiam. Enumeratur sex capitalia crimina, quæ tamen comparatione discordias ferunt, quasi minor a deponit: quia nimirum majus est facinus illud quo unitas & fraternitas, quæ per spiritum sancti gratiam eum connexa, dissipatur. Potest enim quilibet oculos jaçtanter extollere, lingua mentiri, homicidio pollui, mala proximo machinari, aliis sceleribus membra subdere, fallum contra quempiam testimonium proferre. Quod non idem esse putandum est, quod supra linguam mendacem nominat. Potest enim mendacium, sed

Esai. 9.

Mal. 2.

652

Esai.

600

non contra proximum dici. Nam & beatus Augustinus o-
cto esse genera mendacii, in libro quem de mendacio com-
posuit, docet. Potest, inquam, peritius quique hujusmo-
di mala vel sibi metipsum, vel aliis inferre, pascervata Ec-
clesiæ. At Donatus & Arius, eorumque sequaces, gravius
est quod fecerunt, qui concordiam fraternitatis, dif-
cordias seminando sciderunt.

*Conserve, fili mi, præcepta patris tui, & ne dimittas legem
matris tue.* Nunc sub adulteræ mulieris specie prohibet
ab auditione hæreticos.

Liga ea in corde tuo iugiter, & circumda gutturi tuo. Et in
cogitatione præcepta Domini fixa retine, & loquelam tu-
am horum undique dulcedine, ne fortè in lingua labaris,
communito.

*Cum ambulaveris, gradiantur tecum: & cum dormieris, cu-
stodiant te, & evigilans loquere cum eo.* Tanta sit tibi medi-
tatio D. legis, ut cum vigilans aliquid operatus fueris, hanc
sedula mente recolas: cum dormire velis, in hujus memo-
riam quiescas: cum evigilaveris, hanc primò ad mentem
revoces, sic enim fiet, ut nec vigilans offendas, nec à timore
nocturno lædaris. Aliter: *Cum ambulaveris in profes-
su justitiæ, gradiantur tecum mandata Dei,* ut te instru-
ant: cum dormieris in morte, custodiant animam tuam,
ne rapiat hostis: cum evigilaveris in resurrectione, loque-
re cum eis expetendo præmia, quæ tibi, si ea servares, pro-
miserant.

Ne capiatis nutibus illius. Patet de adultera. Sed hæreti-
ci etsi benè vivere & agere videntur, vide ne seducatis eo-
rum doctrinis.

Pecium enim scorti vix unius est panis. Recordare quia
brevis voluptas fornicationis, & perpetua est pœna for-
nicatoris. Sicut enim unus panis diurnam solùm effugat
eluriam, & nihilominus postmodum elurit, qui comesto
pane saturatus abcesserat: sic qui intrat ad scortum, ad hor-
tam quidem evaporat libidinem, sed post paululum arden-
tior redit.

*Nunquid homo abscondere potest ignem in sinu suo, ut vesti-
menta illius non ardeant?* Solum ei conceditur hæreticorum li-
bros legere, qui admodum solidatus est in fide catholica, ut ver-
borum dulcedine vel astutia nequeat ab ea segregari.

Non grandis est culpa cum quis fuerit furatus, &c. Furtum
non ex sui estimatione, sed ex comparatione peccati ma-
joris, id est adulterii, non grandis esse culpæ perhibetur:
sicut Hierusalem gravius peccanti dicitur: *Iustificata est So-
doma ex te, non quia Sodoma nulla vel paucæ, sed quia He-
iustalem plura peccavit.*

*Quia zelus & furor viri non parcat in die vindicte, nec ac-
quiescet cuiquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona
plurima.* Et de Domino intelligendum, quia qui nunc par-
cat reprobis, non parcat in die mortis: nec acquiescet pre-
cibus serò clamantium ad se: nec dona, quorum ibi tempus
& facultas non est, suscipiet. Zelatur enim, si quis sponsam
suam, id est Ecclesiam, sive animam quamque fidelem cor-
rumpere præsumit.

CAPUT VII.

FILII MI, CUSTODI sermones meos, & reliqua. Et hæc perio-
cha eadem, quæ superius sub meretricis persona, ple-
nius explicatur.

Et legem meam quasi pupillam oculi tui. Tam sollicitè
serva quæ doceo, quasi nihil rectè sine his aspicere valeas.

Liga eam digito tuo, scribe illam in tabulis cordis tui. In
digito, in actibus dicitur in tabulis cordis, in latitudine cogita-
tionis. Denique & alia translatio sic dicit: *Describe eam in
latitudine cordis tui.*

*Dic sapientia, soror mea es, & prudentiam voca amicum tu-
am, ut te custodiat à muliere extranea, & ab aliena, quæ verba
sua dulcia facit.* Sapientiam Ecclesiasticæ doctrinæ, soror-
ia tibi dilectione conjunge: ut hæc te à pollutione servet
hæretica, quæ à castitate Ecclesiæ probatur extranea.

*De fenestra enim domus mee per cancellos prospexi, & video
parvulos.* Aptè autem Salomon de fenestra domus suæ,
per cancellos prospexisse dicit, ut parvulorum gesta diju-

dicaret. Qui enim de fenestra per cancellos prospicit ipse
quidem ea quæ foris aguntur, plenè considerare sufficit:
nec tamen ipsam, qui foris est, intrare legentem aspiciunt.
Namque hoc est quod ait Apostolus: *Spiritualis judicat om-
nia, ipse autem à nemine judicatur.* De fenestra igitur, & care-
ra. Patet juxta literam, quia sapientium aspectus magistro-
rum & infirmorum actus sedulo speculatur, & fortium: at
æterna Dei sapientia de cælo prospicit, & videt omnes fi-
lios hominum.

*Considero recordem juvenem, qui transit in platea juxta an-
gulum.* Juvenem vocat adulterum, non propter virtutem,
sed propter instabilitatem. *Qui transit in platea, quia delevit
vit angustam viam, quæ ducit ad vitam. Juxta angulum,*
quia deflectit à rectitudine.

Et prope viam domus illius graditur. Quia via veritatis
declinavit, meritò viæ domus meretricis vel hæretici ap-
propriat: quæ rectè, juxta quod exposuimus, & in platea, &
juxta angulum posita est.

*In obscuro ad vesperascente die, in noctu tenebris & caligi-
ne.* Quia jam talis per cæcitatem cordis, ad tenebras festi-
nat, & peccati & damnationis.

*Ecce mulier occurrit illi ornata meretricio, præparata ad
capiendas animas.* Patet hæc cuncta juxta literam de me-
reticis operibus: verùm doctrina hæretica quemcumque
incautum reperit & recordem, hunc decipere tentat. *Ipsa
etenim apparet ornata meretricio,* quia immunda præfulget
eloquentia. *Præparata est ad capiendas animas, quia quoscun-
que sibi associare potest, spiritali morte perimit.*

Garrula & vaga, & quietis impatiens. quietem Ecclesiæ
turbare desiderans.

Nec valens in domo consistere pedibus. Nulla est hæresis,
quæ contenta sit primis discipulis. Hi sunt enim domus e-
jus, sed temper novos, quos decipiat, quærit.

Nunc soror, nunc in plateis, nunc juxta angulos insidians.
Foris, cum paganos rapit: in plateis, cum voluptuosos: juxta
angulos, cum alios hæreticos.

Apprehensumque, deoscalatur juvenem. Verborum fallaci-
um blandimentis tentat instabilem.

*Et proci vultu blanditur, dicens: Vultus pro salute debui,
hodie reddidi votum meum.* Juxta literam patet intellectus: quia
meretrix convivium le permagnum præparasse fate-
tur. At hæretici in cunctis, quæ agunt, victimas suæ salu-
tis Deo immolare aut mant ac gestunt. Nam & Domi-
nus ad discipulos: *Sed venit, inquit, hora, ut omnis qui interfici-
cit vos, arbitretur se obsequium præstare Deo.*

*Intexu funibus lectum meum, sicut vici apertibus pectus ex
Egypto.* Solent lecti, qui ex funibus, vel juxta aliam transla-
tionem, intextantur, molliores fieri, quàm qui ex lig-
no, vel corio, vel qualibet alia materia substernuntur. In
lecto ergo funibus intexto meretricis, molliem quieten-
di designat. *In tapetibus verò pectus ex Egypto,* etiam oculo-
rum tentat illecebras, quibus nefando aspectu irretitis, fa-
cilius ad deducenda mentis arcana penetret. Quia verò
nomine funium aliquando solent divina præcepta figu-
rari, quæ à nostris nos voluptatibus coercendo religant,
promittunt le hæretici contextu verborum celestium salu-
bre suis auditoribus quasi stratum parare, in quo à victo-
rum tumultibus libero corde quiescant. Sed veraciter illis
funibus peccatorum construunt lacum perditionis, ubi
perpetuò pedes manusque alligati, damnentur. De quo
Dominus in Apocalypsi: *Et dedi, inquit, illi tempus, ut peni-
tentiam ageret, & non vult penetrare à fornicatione sua.* Ecce
mito eam in lectum, & qui morchantur cum ea, in tribulatione
maxima erunt. In tapetibus verò pectus ex Egypto, orna-
tus eloquentiæ, & versuta dialecticæ artis, quæ ab ethni-
cis originem sumpsit, intelligitur, per quam mens hæreti-
ca sensum doctrinæ pestilentis, quasi meretricis, torum fa-
cinoris se texisse gloriatur.

Aspexi cubile meum myrrha, & aloë, & cinnamomo. Pro-
mittunt se tales odores habere celestium virtutum, qui-
bus sua suorumque corda velut cubilia venusta consecrant:
ut dicere possent cum Apostolo: *Quia Christi bonus odor su-
mus Deo.*

Veni inebriemur uberibus, donec illucescat dies. Doctrina

I. Cor. I.

Apocal. 2.

2. Cor. 2.

sanctæ poculis se invicem satiandos jactant heretici, & virtutum gratia conjugendos, donec eorum gesta, lux leti quatur æterna.

Non est vir in domo sua, ubi via longissima, Non est, inquit, Christus corporaliter in Ecclesia. Surgens enim à mortuis ascendit ad cælum, nobisque ministerium gubernandæ Ecclesiæ, suæ videlicet domus reliquit.

Sæculum pecunia secum tulit. Gloriam resurrectionis, & immortalitatis decus, secum detulit, quo illius patriæ civis lætificaret ac diraret.

In die plena luna reversurus est domum suam. In tempore quo electorum suorum Ecclesia numerum compleverit, revertetur ad judicium.

Statim eam sequitur, quasi bos ductus ad victimum. Id est, quasi stultus nesciens ipse ductus ad interitum.

Et fortissimi quique interfecti sunt ab ea. Ut ipse Salomon sapientissimus virorum, ut Samson fortissimus, ut David mansuetissimus à mulierum decipula, ut Origenes ab hæretica doctrina, quem post Apostolos Ecclesiæ magistrum fuisse, quamdiu rectè sapuit, qui negaverit, errat.

Via inferi domus eius, penetrantes interiora mortui. Sed & de Ecclesia Dominus ait: Quia porta ad inferi non prævalent adversus eam. Interiora autem mortis, acerrima gehennæ tormenta, quasi acriora & obscuriora dicit, quibus hæreticos & fornicarios constat esse mergendos. Sicut de sanctis pro Domino in hac vita patientibus adversa dicitur: Et misit eos custos interiorum carcerem, atrociora videlicet, sedtorem & obscuriorem.

CAPUT VIII.

Matth. 16.

Ioan. 17.

Lucæ. 7.

Ioan. 7.

Luc. 76.

Matth. 18.

NUNQUID non sapientia clamavit? & prudentia dat vocem suam? Nunquid non Dominus palam locutus est mundo? & in occulto locutus est nihil: Quid ergo neglecto ejus Evangelio ad heresim potius, vel lasciviam suasionem, quæ in angulo susurrant, audiendam miseri confluant?

In somno excessis, verticibus super viam, in medijs semitis stans juxta portas civitatis. In monte discipulos simul & turbas docuit, sed & per vias sæpè iis qui conveniebant, prædicabat, & eos qui curari indigebant, sanabat. In ipsa enim porta civitatis Naim mortuum resuscitans, exemplo miraculi verba, quæ docuerat, commendabat: Et quid sequimini eos, qui in abditis contra eum suos exacerunt linguas?

In ipsis foribus loquetur, dicens: viri ad vos clamito, & vox mea ad filios hominum. Ad viros clamavit, id est ad strenuos verbi auditores in utroque sexu. Nam qui feminea, id est, fluxa mente sunt, sapientiæ verba percipere nequeunt.

Intelligite parvuli astutiam, & insipientes animadvertite. Manifestum de Domino, quia cum esset ipse in mundo, omni ætati, sexui & conditioni locutus est verbum: imò etiam clamabat stans in templo: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat. Et nunc per doctores Ecclesiæ (ipsi enim sunt fores civitatis ejus) vitis simul & feminis, sapientibus & insipientibus, grandævus prædicat & parvulis: at contra, doctrina fallax, clam & privatim, quos seducere valeat, quarit.

Audite, quoniam de rebus magnis locutus sum. Magnis nempe, quia regnum cælorum & promissit & dedit, fidemque sanctæ Trinitatis docuit, atque alia innumera, quæ prophetæ ei loquenda reliquerunt.

Et aperientur labia mea, ut recta prædicent. Labia ejus sunt duo Testamenta, concordia ad invicem, veritatis attestatio conjuncta, quæ ipsa in carne apparente per sancti Spiritus donum sunt ad prædicandam salutem, universum aperta per orbem.

Accipite disciplinam meam, & non pecuniam: doctrinam magis quam aurum eligite. Non potestis Deo servire, & mammonæ.

Ego sapientia habito in consilio, & eruditus inter sum cogitationibus. Vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorum.

Arrogantiam, & superbiam, & viam pravam, & os bilingue detestor. Arrogantiam & superbiam in iis, qui se cæteris meliores existimant: viam pravam in eis, qui apertè mala faciunt: os bilingue in eis, qui in bonis quæ sequuntur, sta-

bile quippiam non habent, sed juxta auditorum libitum sua verba commutant.

Meum est consilium, aequitas, mea prudentia, mea est fortitudo. Non se extollat humana præsumptio, plenitudinem virtutum sola Dei sapientia possidet, & ab hac humana infirmitas, quicquid virtutis habet, accipit.

Per me reges regnant, & legum conditores infra decernunt: per me principes imperant, & potentes decernunt iustitiam. Reges dicit Apostolos, sive alios sanctos, qui & se ipsos primum, & deinde Ecclesiam sibi subditam bene regere sciunt: Legum conditores, auctores utriusque Testamenti, & sequentes Ecclesiæ scriptores: Principes & potentes, ceteros fidelium præceptores ac rectores appellat. Qui utique omnes non nisi per sapientiam, ut essent aliquid, habent. Ait enim: Quia sine me nihil potestis facere.

Ego diligentes me, diligo: & qui manè vigilaverint ad me, invenient me. Tale est in Evangelio. Qui autem diligit me, diligitur à patre meo, & ego diligam eum, & manserit ad me ipsum. Manè quippe vigilant ad sapientiam, qui semper innovato mentis studio, ad Christi visionem pertingere fatagunt.

Mecum sunt divitiæ & gloria, opes superba & iustitia. Opes superbas, opes excellas dicit, ut cælestia dona significet. Græcè enim superbus hyperiphanos, id est superperipentis dicitur. Et idè rectè sapientia opes hyperiphanos secum esse dicit, quia quicquid donorum cælestium datur fidelibus, cunctis mundi opibus excellentius esse probatur. Quod etiam addendo iustitiam manifestius inculcat. Nam terrenas opes, & gloriam sapius habent injusti: nos autem in resurrectione, sicut Petrus ait, novos cælos, & novam terram, & promissa ipsius expectamus, in quibus iustitia habitat.

Dominus possedit me in initio viarum suarum. Viae Domini sunt opera ejus, quorum consideratione ad fidem vel agnitionem pervenit homo. Invisibilia enim ipsius à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Viae ejus sunt ipsæ illuminationes, per quas se & angelicis spiritibus, & mentibus ostendit humanis. In quarum initio viarum sapientiam possedit, quia in primordio creaturæ nascentis, filium qui cum eo cuncta disponeret, habuit. Sed ne putaret aliquis, hanc initio viarum, vel aliquando ante tempore filium esse cepisse, vigilantè adjunxit.

Antequam quicquam faceret à principio, ab æterno ordinatum sum, & ex antiquis antequam terra fieret & cætera usque ad hunc. Quando appendebat fundamenta terræ, cum eo erant cæli componens. Cui simile in Evangelio: in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Omnia per ipsum facta sunt. Pereant ergo, qui negant Dei vitam, & Dei sapientiam, videlicet Chrilum ab initio, immò & ante omne quod dicitur vel cogitari potest initium, ab ipso patre fuisse progentium. Alia translatio hoc loco ita incipit: Dominus creavit me principium viarum suarum in opera sua. Quod de incarnatione Dominica dictum patres intelligunt, dicentes, quia certi gratia mysterii dixerunt, Dominus creavit me, & non pater creavit me. Caro, inquit, Dominum agnoscat, gloria patrem signat. Creatura Dominum conficitur, Charitas patrem nominat principium vel in principio viarum suarum: ut ipse ait, Ego sum via: quia largientis mortuis, iter fecit Ecclesiæ suæ ad tegnum Dei, ad vitam æternam. In opera sua, quia ad redimenda opera patris, et vitæ ejus creatus est, suscipiens carnem, ut opera patris ceteri ruptelæ servitio liberaret. Caro enim Chrilii propter operum divinitas ante opera.

Et delectabar per singulos dies, ludens coram eo omni tempore, ludens in orbe terrarum. Et delecta mea esse cum filijs hominum. Ludentem, dicit gaudentem. Erat ergo ludens coram patre per singulos dies, quia ut propheta ait: à principio erat diebus æternis, in gaudebat unum esse cum patre. Erat enim tempore ludens in orbe terrarum, quia & cum tempora orbis ac creaturæ esse cepissent, ipse quod erat in patre, filius permanebat. Hæc idè, ne quis eum cum creaturis & temporibus cepisse perhiberet. Et delecta ejus sunt esse cum filijs hominum: quia desiderat in animo nostro quiescere, & nos bonorum gratia meritorem ad se videndum perducere.

Beatus

Beatus homo, qui audit me, qui vigilat ad fores meas quotidie, & observat ad postes ostij mei.) Fores suas & postes ostij sui, scripturas sanctas, & earum doctores nuncupat: sine quibus ad vitam, quam pollicetur, non valemus ingredi.

CAPUT IX.

SAPIENTIA edificavit sibi domum.) Quia æternitate divinitatis Christi sufficienter dixerat, addit & de assumpta humanitate dicere: Sapiencia igitur edificavit sibi domum quia hominem filium Dei, quem in unitate suæ personæ susciperet, ipse creavit.

Excidit columnas septem.) Ecclesiam per orbem septiformi gratia spiritus erexit, quæ domum ejus, id est mysterium incarnationis ejus, ne peridorum improbitate memoria tollatur, credendo, colendo & prædicando, quasi sustentando contineret. Vel certè sapientiæ domus, ecclesia Christi est. Columnæ autem doctores sanctæ ecclesiæ septiformi spiritu pleni, quales fuere Jacobus, Cephas, & Joannes Qui nimirum columnas sapientiæ excidit, qui ab amore præsentis seculi disjunctas, ad portandam ejusdem Ecclesiæ fabricam, mentes prædicantium erexit.

Immalavit victimas suas.) Suis passionibus Ecclesiam cōsecravit, vel vitam prædicantium mactari in persecutione permisit. Quibus videlicet victimis contrariæ sunt victimæ metetricis, ad quas stultos invitavit, ut supra lectum est, dicens: Victimam pro salute debui, hodie reddidisti vota mea.

Miscuit vinum, & proposuit mensam suam.) Divinitatis suæ arcana capere non valentibus, assumptæ humanitatis sacramenta parafecit, & scripturæ sacra pabula nobis aperiendo præparavit.

Misit ancillas suas, ut vocarent ad arcem & ad mania civitatis.) Prædicatores infirmos ac despicibiles elegit, qui fideles populos ad superna patriæ celestis ædificia colligerent.

Si quis parvulus est, veniat ad me: & insipientibus locuta est.) Parvulus dicit humiliter insipientes verò eos, qui de mundana sapientiæ fastu nihil habent. Tales autem vocat, ut eos sua doctrina sapientes reddat, & altos.

Venite, comedite panem meum, & bibite vinum, quod miscui vobis.) In pane, divina eloquia: in vino mixto, conjuncta in unam Christi personam, deitatis & humanitatis ejus natura exprimitur, ut supra dictum est. Vel certe in pane, corporis ipsius; & in mixto vino, sanguinis sacrosanctum mysterium, de quibus in altari, mensa videlicet ejus, satiamur, ostenditur.

Relinquitte insantiam, & venite, & ambulate per vias prudentiæ.) Post oblatas epulas addit & vitæ monita, ut quos perceptis suæ incarnationis mysterijs refecit, doctrinæ patretur instituat verbis.

Qui erudit derisorem, ipse sibi facit injuriam: & qui arguit impium generat maculam sibi.) Quali interrogares, cur sapientia parvulos præ cæteris, & insipientes ad suas invitaret epulas: idem, inquit, feci, quia frustra laborat, qui verbum sapientiæ inculcare nititur ei qui audire contemnit, sapientiorum se doctore, & majorem existere credens.

Noli arguere derisorem, ne oderit te.) Non est timendum, ne tibi derisor, cum arguitur, contumelias inferat: sed hoc potius providendum, ne tractus ad odium pejor fiat. Ideoq; tibi aliquoties ab eius correctione, non tuæ timiditatis, sed dilectionis ejus gratia cessandum.

Argue sapientem, & diliget te.) Sapientem in profectu positum, id est, amatorem sapientiæ dicit, quem supra præ humilitate parvulum nuncupavit. Nam perfectus sapiens non habet opus argui.

Mulier stulta & clamosa, plenaq; illecebris, & nihil omnino sciens, sedet in foribus domus suæ super sellam.) Mulier hæc hæretica est, contracta nimirum sapientiæ, quæ sua superius sacramenta cecinit. Sedit autem & ipsa in foribus domus suæ, id est, in doctoribus falsitatis, qui in penetrabilia perfidiae, miseris fallendos introducunt. Super sellam autem, qui cathedram sibi prædicationis usurpat. Hæc est cathedra pestilentiae, in qua beatus vir sedere detrectat.

In excelsis urbium loco.) Dicit de sapientia, quia in summis

excelsis quæ verticibus dat vocem suam: sed illa in sublimitate virtutum, hæc in supercilio elationis attollitur.

Vt vocaret transeuntes per viam, & pergentes itinere suo.) Vocat hæresis ad perfidiam sæpè Catholicos, quos iter rectum agere, viam seculi hujus transire citius velle, atq; ad æternam patriam festinare conspiciat.

Quis est parvulus declinet ad me, Et recordi locuta est.) Et sapientia parvulos atque insipientes ad suum convivium penè eisdem verbis videtur invitare. Sed distat, quòd illa simpliciter ad se venire: hæc autem, quòd vocat, ad se declinare suadet. Quia illa nimirum ad rectum actionis iter, quos errantes cernit, accersit; hæc rectè gradientes ab itinere suo deviare, & ad se divertere docet.

Aque furtivæ dulciores sunt, & panis absconditus suavior.) Sapientia palam mensam suam proposuit, & miscuit vinum suum at stulta mulier nihil meracum habens, ad aquas furtivas, & absconditum panem, quoscunque valet, aggregat: quia Catholica Ecclesia palam mundo divinorum eloquiorum convivia pandit, divinitatis & humanitatis Christi mysteria celebranda præcepit. Vel certè in vino mixto historicam simul & allegoricam auditoribus suis scientiam propinat, ut pro suo quemque captu, vitæ poculis reficiat. At hæreticorum doctrina publicæ fidei & professionis suæ secretim decreta præponit: & cum nil spirituale habeat, suaviorem se Catholicis pastoribus scientiam jactat docere, ut scilicet libentius audiantur & agantur quæ palam in Ecclesia dici credique prohibentur. Et dulcius hauriatur insipientia, quæ putatur scientia, cujus prohibita futuratur audientia. Poret in aquis furtivis baptisma hæreticorum, in pane abscondito, eorundem sacrificium designari. At juxta literam, mulier adultera in aquis furtivis & pane abscondito, prohibita & illicita connubia dulciora esse asseverat.

Et ignoravit, quòd gigantes ibi sint, & in profundis inferni conviva eius.) Nescit adultera, nescit hæreticus, quia immundi spiritus suas domus habitant: & qui in profundis inferni pœnas luunt æternas, ipsi actibus luxuriosorum, ipsi hæreticorum dogmatibus, quasi convivis delectantur opimis. At cum ritè in Ecclesia Christi sacramenta celebrantur, Christi verbum auditur & conservatur (qui est sapientia Dei) constat, quòd angelicæ virtutes ibi sint, & in excelsis cælorum convivæ fidelium. Panem enim cæli dedit ei: panem angelorum manducavit homo.

Psal. 77.

BEDÆ PRESBYTERI IN PROVERBIA SALOMONIS

LIBER SECUNDUS.

PARABOLÆ Salomonis.) Novum ponit titulum, quia novum genus locutionis incipit: ut non sicut prius de singulis bonorum malorumve partibus diutius disputet, sed alternis versibus actus utrorumque describat.

CAPUT X.

FILTUS sapiens latificat patrem: filius verò stultus, mœstitia est matri suæ.) Qui accepta fidei mysteria benè tervat, latificat Deum patrem: qui verò hæc actione mala vel hæresi commaculat, matrem conturbat Ecclesiam.

Non proderunt thesauri impietatis: iustitia verò liberabit à morte.) Et transitoria morte sapius, ut Daniele, & tres pueros: & à perpetua semper iustitia liberat. At verò thesauri per impietatem congregati, et si aliquando à morte corporali videntur eripere, plus tamen mali pro impietate qua acquisiti sunt, quam commodi in eo quòd pro vita sunt dati, conferunt.

Non affliget Dominus fame animam iusti, & insidias impiorum subvertet.) Et si quando injustum impij fame affligunt, vel etiam necant, non laedent animam ejus, quem Dominus in vita futura suæ gloria vibrationis consolatur: qui & eandem impiorum insidias in ipsos juste judicando retorquet.

Egestatem operata est manus remissa, manus autem sortium divitias parat.) Qui negligenter vivit in hoc seculo, egebit bonis in futuro: at qui fortiter Domino militat, divitijs æternæ beatitudinis remuneratur.

Qui congregat in messe, filius sapiens est: qui autem sterit et state, filius confusiois.) Qui congregat Christo animas fidelium, filius sapiens est. Et quidem messis hæc multa est, operarij autem pauci. Qui vero hoc tempore acceptabili à sua salute curanda torpescit, confundetur in die tribulationis.

LUC. 10.

Benedictio Domini super caput iusti, os autem impiorum operit iniquitas.) Iustus dicitur in iudicio: Venite benedicti patri mei, percipite regnum. Os autem impiorum, quod comestationi, ebrietati, & colloquijs malis serviebat, iniquitate, quam gessit, condemnabitur. Denique os illius operuit iniquitas, qui in tormentis positus linguam sibi, in qua obplura scelera plus punitus est, refrigerari quasivit.

LUC. 16.

Memoria iusti cum laudibus, & nomen impiorum putrescet.) Et in hac vita boni bonos, sive viventes, sive defunctos laudibus effertur: impiorum autem & actus detestantur, & nomen. Et in vita futura iusti in Dei laudibus vivunt, reproborum autem honor, nomenque, laudesque putribus gehennæ supplicij mutantur, ubi vermis eorum non morietur, & ignis non exstinguetur.

ESAI. 66.

Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter: qui autem depravat vias suas, manifestus erit.) Qui simpliciter se vivere novit, facile cuncta spernit advera, quia se per hæc ad gaudia venturum esse confidit, dicens cum Propheta: Dominus defensor est vite mee, à quo trepidabo? &c. At qui pravis incedit vijs, nolens licet, patescit, ac digna factis recipit. Nihil enim occultum, quod non revelabitur.

PSAL. 26.

LUC. 12.

Qui annuit oculo, dabit dolorem.) Qui nutibus oculorum irridet aliquem, non evadet sine dolore tormenti ac penititudinis. De qualibus dicit Psalmista: Qui oderunt me gratis, & annuebant oculis: vel certe qui annuit oculo, dabit dolorem, quia filius stultus est mortis in mari sua.

PSAL. 34.

PROV. 18.

PSAL. 119.

Stultus labijs verberabitur.) Vel suis videlicet, quibus damnari meruit, quia mors & vita in manibus lingua: vel eorum, à quibus, quia corrigi non potuit, sententiam damnationis accepit, quomodo Psalmista cum ait: Domine libera animam meam à labijs iniquis, & à lingua dolosa. Utrumq; à Domino quaerit, ut & ipse labia iniqua, & linguam dolosam non habeat, & aliorum iniquitate, & dolis minime possit decipi.

IOAN. 7.

PSAL. 140.

I. REG. 5.

Vena vite, os iusti.) Et Dominus de doctoribus: Qui credit, inquit, in me, sicut dicit Scriptura summa de ventre eius fluent aqua viva.

Et os impiorum operit iniquitatem.) Impij sunt, qui vel sua, vel proximorum errata, ne ad sanitatem perveniant, defendendo contegunt. Quod execrans Propheta Dominum orat, ut non declinet cor suum in verbum malum, ad excusandas excusationes in peccatis.

In labijs sapientis invenitur sapientia, & virga in dorso eius qui indiget corde.) Virga in dorso, est vindicta in posterioribus, id est in sequenti vita: quam bene plaga illa famosa, qua Philistei in natibus feriebantur, exprimit: Qui ergo non vult virgam in dorso portare, portet in labijs sapientiam. Loquar laudes Christi, & præcepta prædicem. Verum, quia semper Deum laudate, non autem semper docere, non omnia quæ novit, omnes docere, sapienti convenit, rectè subditur:

ECCLES. 3.

PSAL. 38.

I. COR. 2.

Sapientes abscondunt scientiam.) Scientes scilicet, quia est tempus tacendi, & tempus loquendi. Unde Propheta: Dum confiteret peccator adversum me, obtutui: & humiliatus sum, & filius à bonis. Et Apostolus: Nihil iudicavi me scire inter vos, nisi Christum Iesum, & hunc crucifixum.

Os autem stulti confusioi proximum est.) Quia vel inordinatè bona, vel apertè loquetur mala.

Substantia divitis, urbs fortitudinis eius: pavor pauperum, egestas eorum.) Divites confidunt in divitijs, quasi in urbe munita: pauperes idèd pavent, ne deficiant, quia se norunt egenos. Spiritualiter qui in Deum dives est, per bona opera confidit in illo, quasi in urbe inexpugnabili, quæ à nullo possit hoste superari: at qui virtutum inopia coangustantur, idèd cælestibus egent divitijs, quia noxio pavore

timent duos pro Domino tolerare labores.

Abscondunt odium labia mendacia, qui profert contumeliam infipientis est.) Si ergo verax & sapiens esse desideras, odium neque in abscondito cordis contege, nec per os contumeliam profere: sed tuum & cor dilectione, & os veritate, repletur.

Quasi per risum stultus operatur scelus, sapientia est autem viro prudenti.) Prudentia à providendo nomen accepit. Stultus est igitur, qui gaudet in scelere. Sapientis autem est, & ejus qui viri nomine dignus sit, providere: quia rictus dolore miscebatur, & gaudia peccandi pœna sequetur ultionis.

Quod timet impius, veniet super eum, desiderium suum infusa dabitur.) De illo impio dicit, qui sciens peccat. Timet ergo impius videre districtum iudicem: desiderat iusti dissoluti, & esse cum Christo. Ille, ne terrenis gaudijs privetur, & sempiterna ultione plectatur: isti ne incolatus eorum prolongetur, sed præmia, pro quibus certaverunt, percipiant. Utrique autem, quod corde timent, adveniet.

Quasi tempestas transiens, non eris impius: infusa autem, quasi fundamentum sempiternum.) De persecutoribus ecclesiæ dicit, qui domum fidei subvertere quaerunt. Sed illi in vero fundamento, hoc est, in Christo collocata permanent, ipsi ex templo disparentur.

Sicut acetum dentibus, & fumus oculis, sic piger qui inquitur eum.) Sicut hæreticorum perfidia bonis doctoribus molestiam generat, & lachrymas: sic male vivens Catholicus, eis qui se fidem suam ex operibus ostendere solent, per inertiam gravis est. Oculi quippe & dentes, predicatorum sunt sanctæ Ecclesiæ, qui ei recta itinera prævidere, & alimenta spiritualia suggerere solent. Porro acetum, quod à vino degenerat, & fumus qui ab igne alienens evanescit, eos qui ab Ecclesiastica suavitate & charitate per superbiam vel fœcordiam recedentes, & hanciam verbis impugnant, figuratè denunciant. De quibus Joannes dicit: Exprobrum exierunt, sed non erant ex nobis, & reliqua.

Timor Domini apponet dies, & anni impiorum breviantur.) Qui Deo fideliter servit, æterna luce donabitur: at qui impietati mancipantur, cum hac vita perdam bona, quæ amabant.

Expectatio iustorum lætitia, spes autem impiorum peritio.) Patet, quia iusti lætantur in expectatione vite sequentis, quatenus contristantur afflictione pressuræ presentis. Unde illud: Tu es mihi refugium à pressurâ, quæ circumdedit me, exultatio mea. At vero impij, qui se putant in futuro quieturos, aut certe nullos post mortem futuros, falluntur. Neq; huic repugnat sententia, quod supra dictum est: Quod timet impius, veniet super eum. Sunt enim qui scientes sanctorum bonorum, malorumque iudicium, nihilominus negligentia, vel desperatione, vel etiam de industria peccant. Talibus ergo interitus, quem rimant, adveniet. Sunt qui mala, quæ faciunt, aut nunquam punienda existimant, aut bene gestas: idèd que bona mercede remuneranda iudicant. De quibus rectè dicitur: Quia spes impiorum peritio. Nam & de ijs, qui scientes peccant, sublequenter adiungit:

Fortitudo simplicis, via Domini, & pavor ijs qui operantur malum.) Si, inquit, abditâ Scripturarum comprehensione non vales, non tamen de salute desperes, sed gradere vitam Domini, age bona, quæ nosti, & inter fortes connumeraberis. Sed meritò paveant illi, qui recta, quæ norunt, facere contemnunt: quia cæta restant, quæ patiantur mala.

CAPUT XI.

Statera dolosa, abominatio est apud Deum: & pondus equum, voluntas eius.) Statera dolosa, non tantum in mensuratione pecuniar, sed & in iudicialia discretionem tenetur. Qui enim aliter causam pauperis, aliter causam potentis, aliter sodalis, aliter aucti ignoti, statera utique librarum iniqua. Sed & is qui sua bene gesta meliora quam proximorum, suaq; errata iudicat leviora, trutina ponderat dolosa. Nec non & ille, qui onere importabilia imponit in humeros hominum, ipse autem uno digito non vult ea tangere. Ille etiam, qui bona in publico, & mala ægrius occulto, pro

iniqui

iniquitate libra. dolosa abominabitur à Domino . At qui synceriter agit in omnibus, qui causam & causam aequa lance discernit , is nimirum iusti iudicis voluntati & actioni congruit.

Vbi fuerit superbia, ibi erit & contumelia.) Quia superbe & contumeliosè se gerunt, per contemptum, sive ignorantiam discipline, vel proximis contumelias ingerunt : vel certe, quia omnis qui se exaltat, humiliabitur.

Vbi autem humilitas, ibi & sapientia.) Abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis, id est humilibus.

Mortuo homine impio, nulla erit ultra spes.) Heu miser.

Hanc sententiam pertransiit Origenes, qui post universale extremumque iudicium vitam credidit omnibus impiis & peccatoribus dandam. Notandum autem, quod etsi impiis post mortem spes veniæ non est, sunt tamè qui de levioribus peccatis, quibus obligati defuncti sunt, post mortem possunt absolvi, vel poenis videlicet castigati, vel suorum precibus, elemosynis, missarum celebrationibus absoluti. Sed hæc quibuscumque sunt, & ante iudicium, & de levioribus fiunt erratis. Qui autem longo le post iudicium tempore liberandos putant, falluntur : & fortasse pertinet ad eos quod sequitur.

Et expectatio sollicitorum peribit. Item alia est sollicitudo, qua boni semper adimplenda Dei præcepta sunt accincti: alia, qua reprobi cum scientes peccant, solliciti metuunt, ne quando æternam rapiantur ad poenam. Ideoque recte expectatio eorum, qui Deo sollicita mente servant, coronabitur : eorum verò, qui Deum contemnent, & ante iudicium ejus propria conscientia se acculante condemnantur, expectatio sollicitorum peribit. Hunc verum longè aliter habet antiqua translatio, quæ ait: *Defuncti hominis iusti non peribit spes, gloria autem impiorum peribit.*

Iustus de angustia liberatus est, & tradetur impius pro eo.) Martyr quilibet de angustia passionis liberatus est post mortem, & tradetur in poenam pro ejus causa persecutor, qui illum angustia vitæ, Jacobus martyrio coronatus est, Petrus de carcere salvatus est: & Herodes, qui eos persecutus est, à vermibus visibiliter consumptus, raptus est in visibiliter eò, ubi vermis eius non morietur, & ignis eius non extinguetur.

Simulator ore decipit amicum suum, in fide autem liberabitur scientia.) Hæreticus simulans doctrinam Catholicam, decipit auditorem suum: qui autem iuste veritatem sequuntur Evangelii, liberantur scientia Catholica, ne decipula rapiantur hæretica.

Qui despicit amicum suum, indigens corde est, vir autem prudens tacet.) Non est despicendus, vel deridendus à nobis, qui non simpliciter amare probatur, etiam si quid ineptè per incertiam facit: qui enim hoc facit, indignus est sapientia. At verò prudens quisque de talium commissis, publice tacet: sed hæc occultè castigat. Quod idem sequentibus versiculis archèus inculcatur, dum dicitur:

Qui ambulat fraudulenter, revelat arcana: qui autem fidelis est, amici celat commissum.) Et in Evangelio Dominus, Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripue eum inter te & ipsum solum: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum, &c. Unde & hinc rectè subinfertur:

Vbi non est gubernator, populus corrumpitur: salus autem, ubi multa consilia. Ne enim te putares amici commissis, si corrigere non potes, ultra celare debere, rectè dicit, populum sine gubernatore corrumpere: salvari autem, ubi multa sunt consilia: ut ostendat, quod solus evadere non valet, pluribus esse revelandum, ut unanimitate omnium corrigatur indultia.

Affligetur malo, qui fidem facit pro extraneo.) In promptu est litera sententia. Sed est à sorte sanctorum extraneus, qui peccata sua poenitendo corrigere dissimulat: & quicumque talibus vel cõmunionis gratiam concedit, vel vitam promittit æternam, qui pro extraneo fidem fecit, seipsum profecto ante districti iudicis oculos ultione dignum reddidit.

Qui autem cavet laqueos, securus erit.) Securus erit in futuro, qui tunc bene formidolosus, & sua sedulus errata per poenitentiam curat, & ab impenitentium se societate servat immunem.

Manus in manu, non erit innocens malus.) qui manum junxit in manu, nil utique operatur, sed manus in manu vò erit in,

nocens malus : quia etsi ab impia actione manus ad horam subtrahit, cordis tamen innocentiam malus habere non valet. Unde & præmittitur, *Abominabile Domino cor pravam.*

Semen autem iustorum salvabitur.) Hoc est quod supra dicitur, *Seminanti autem iustitiam, merces fidelis.* Vel certe, *Semen iustorum salvabitur* : quia qui præcedentium iustorum exempla sectantur, horum quoque vestigia ad videnda salutis æternæ gaudia sequuntur. De quibus Esaias, *Omnes qui viderint eos, cognoscent eos : quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus.*

Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra & fatua.) Circulum aureum si in naribus suis infixeris, nihilominus illa terram vertere naso, & volutabro lutu properat immergi: ita mulier fatua, si pulchritudinem vultus vel habitus acceperit, suam tamen faciem ad infima declinare, suam speciositatem ad evertendos ubique castitatis flosculos circumferre, seque ceno voluptatis inquinare diligit. Aliter, Qui ornamentum divinorum eloquiorum meditando consequitur, sed hoc malè vivendo insequitur, circulum aureum habet in naribus: sed more suis terram fubilgere non desistit, quia quod odore notitiæ percepit, immunda actione sordidavit. Ideoque talis anima, mulier pulchra & fatua esse censetur, quia carnalibus dedita illecebris, pulchra est per scientiam, sed per actionem fatua. Aliter : Qui doctrinam hæreticam omni nitore videt eloquentiæ splendore, nec sic tamen sapientiæ apto intellectui congruere, *circulus*, hic inquit, *aureus in naribus suis*, id est pulchra & circumflexa locutio in sensibus mentis stultæ : cui ex eloquio aurum pendet, sed tamen ex terrenæ intentionis pondere, more suis, ad superiora non respicit. Quod secutus exposuit, dicens, *Mulier pulchra & fatua*, id est, doctrina hæretica. Pulchra, per verbum : fatua, per intellectum.

Desiderium iustorum omne bonum est, præstolatio impiorum furor.) Semper iusti iustitiam ubique regnare desiderant, at contra impietiam cum quiesceret ab impietatis executione videntur, proposito tamen diræ mentis ad inferendam cuiuslibet vim furoris intendunt. Et hoc est quod supra dicitur, *Manus in manu non erit innocens malus*, item, *Præstolatio impiorum furor*: quia plerumque ira per silentium clausa, intra mentem vehementius aestuat.

Alii dividunt propriam, & ditiores fiunt.) Quia centuplum accipiunt in hoc tempore, & in futuro seculo vitam æternam.

Alii rapiunt, non sua, & semper in egestate sunt.) Semper, inquit, in egestate, non solum in tormentis, ubi nec stillam aquæ, unde ad modicum refrigerentur, accipiunt: sed & in præsentibus, ubi quamvis innumera rapiat, semper avarus eget.

Anima qua benedicit, impinguabitur : & qui inebriat, ipse quoque inebriabitur.) Qui exterius prædicando benè dicit, interius augmenti pinguedinem recipit. Et dum facto eloquio mentem auditorum debriare non desinit, potu multiplici muneris debriatus extelcit.

Qui abscondit frumenta in tempore, maledicetur in populo: benedictio autem super caput videntium.) Qui sanctæ prædicationis apud se verba retinet, talis maledicetur in populo, quia in solius culpa silentii pro multorum, quos corrigere potuit, poena damnatur. Ipse est servus piger & malus, qui pro retentione talenti, quod accepit, in exterioris tenebras missus est. Vendunt autem frumentum, qui verbum vitæ audientibus conferunt, à quibus precium fidei & confessionis recipiant, dicente Domino, *Negotiamini dum venio.* Quorum capiti benedictio supervenit, dum singulis de tali negotio redeuntibus, Dominus dicit: *Euge, serve bone & fidelis, quia super pauca sustisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui.*

Bene surgit diluculo, qui quæ bona: qui autem investigator malorum est, opprimetur ab eis. Bona quaerere quæ facere debeas, quibus ad cælestia bona pervenias, hoc est benè diluculo consurgere : id est erescere luce scientiæ, ad bonum opus accingi. Vel certe benè, id est ad vitam consurgit, in tempore resurrectionis, qui nunc bona quaerit in tempore operationis. Qui autem mala quæ dicat sive agat, modò solers inquirat, tunc eorum pondere, ne ad altiora regni perveniat, retardabitur.

Qui confidit in divitijs suis, corruet: iusti autem, quasi virens folium germinabunt.) Qui præsentibus bonis inhians, futura non cogitat, utriusque in novissimo carebit. Qui autem spe futurorum prætorum bona faciunt, in præsentibus, iuste quod sperant, accipiunt. Virens quippe in arbore folium, fructus, quos nondum ostendere habet, signat futuros. Et iusti quasi virens folium germinant, quia spe salutis facti, in fide ac virtutum gratia proficere non cessant, donec ad fructum desideratæ retributionis, hoc est patriæ cælestis attingant.

Qui conturbat domum suam, possidebit ventos: & qui stultus est, serviet sapienti.) Qui mentem suam tumultus cogitationum maximarum conturbari non metuit, hanc utiq; malignorum spirituum flatibus, quibus obruatur, aperit. Et qui stultus sapientem persequitur, per hoc ei etiam dominando servit, quia patientiam ejus premendo, probatorem reddit: ut le videlicet damnato, ille bravium, pro quo cerabat, accipiat.

Fructus iusti, lignum vite.) Metces iusti, visio est Christi. Ipse namque est sapientia: de qua dictum est, Lignum vite est amplectentibus eam. Et in Apocalypsi, Qui viderit, inquit, dabo ei edere de ligno vite, quod est in Paradiso Dei mei. Et hunc fructum modò iusti expectant: quia diu, sicut prædictum est, quasi virens folium germinant.

Et qui suscipit animas, sapiens est.) Qui animarum curam pro Domino suscipit, ut eas scilicet vel errantes doceat, vel mæstas soletur, vel egentes temporalibus bonis sustentet, vel renitentes ad remedia salutis pertrahat, vel pastore desitutas gubernet, quo unâ secum plures ad Dominum perducatur: qui inquam, ita animas suscipit, sapiens est, quia nimirum suæ animæ per hæc, unde sublimius cum Domino regnet procurat.

Si iustus in terra recipit, quanto magis impius & peccator.) Si sancti martyres tanta passi sunt iusti, quanta putas eos manere tormenta, qui illos affligebant iniuste? Si Job, & Tobias, cæterique Dei electi tanta in hac vita receperunt adversa, quid contristaris, si te, qui tam longè infra illorum vestigia jaces, tentans ad modicum afflicto tangit? Et quidem te, etsi impium dicere & credere non debes, peccatorem tamen te esse, id est, aliqua habere peccata parva sive magna, aperta sive occulta, inficiari non debes. Imò confiteri debes, ne te ipse seducas, & veritas in te esse non possit. Si ergo iusti in terra receperunt, Abel martyrii, & Job exemplar patientiæ: quanto magis impii, Antiochus atque Herodes? Et peccatores in Evangelio, paralytici, non nisi dimissis primò peccatis, curati à Domino potuerunt. Notandum quòd hanc sententiam Petrus in epistola, juxta antiquam translationem posuit, dicens: Et si iustus vix saluabitur, impius & peccator ubi parebunt.

CAPUT XII.

Qui bonus est, hauriet à Domino gratiam: qui autem confidit cogitationibus suis, impiè agit.) Horum versiculorum connexio talis est: Qui bonus est, non confidit cogitationibus suis, sed Domini gratiam quaerit ac per illam accipit, ut pie vivere possit. Qui autem cogitationibus suis confidit, bonus esse nequit. Nam qui gratiam superni adjutoris patere non curat, meritò in impia actione perdurat.

Mulier diligens, coronam viro suo, & putredo in osibus eius, qua confusione res dignas gerit.) Patet literæ lenius, quia mulier bona & casta, honorem viro præbet in omnibus, ejusque virtutibus ipsa domum bene regens, quasi gratiam addit coronæ: at verò adultera, etsi foris speciosa patet, inutus fœtore luxuriæ suæ membra coinquinat. Verùm spiritaliter Ecclesia coronam Christo, non aliam quàm se ipsam offert.

Omnes enim qui in circuitu eius sunt, offerent munera.) Et filius Sirach de magno sacerdote: ipse stans iuxta aram, & circa illum corona fratrum. At ossa, id est virtutes, quas hæreticorum factio cernitur habere, putredo pravi dogmatis corrumpit.

Cogitationes iustorum, iudicia, & consilia impiorum fraudulenta.) Iusti sua facta, si Domino placeant, sedula medi-

tatione diducant, ne forte ipsi minus sollicitis, superanus arbiter contra eos invisibiliter ad verba disponat: juxta illud Apostoli, Si nosmet ipsos diducaverimus, non utique iudicaverimus. At reprobi divini timoris oblitii, de fraude, quam faciunt, sua consilia cogunt.

Verè impius, & non erunt, domus autem iustorum permanebit.) Verè de hac vita impii non erunt, quod fuerant: quia post mortem non qualia credebant, inveniunt, sed spe sua frustrati, pro præmijs tormenta recipiunt. Domus autem iustorum, id est Ecclesia, quæ partim peregrinat in terris, partim regnat in cælo, nunquam deficit: sed quæcumque membra ejus hinc illo perveniunt, ibidem gaudia, quæ sperabant, inveniunt. Aliter, Verè impius, & non erunt, quod multa impietas in diis gentilium, multa in scæcis hæreticorum, multa in præstigijs magorum, multa in persecutionibus exitit paganorum. Sed his Domino donante subversis, ablata est pariter & memoria impietatis eorum, & etiam ipsi apices stulti, ipsa dogmata igne rapta, ut in Epheeso actum tempore Apostolorum legitur, Domus autem iustorum permanebit: quia sancta Ecclesia nunquam abscindipotuit vel auferri, nil ex ejus corruptum per scripturas, in nullo ejus fides violare tanta temporum longitudo prævaluit. Potest & ita intelligi, Verè impius, & non erunt: convertite eos ab impietate, & non erunt jam impii, sed ipsi. Pro quo alia translatio dicit, Quocumq; se vertit scelerum exterminabitur. Cui contra de sanctis dicitur: Quoniam diligentes Deum, omnia cooperantur in bonum.

Doctrina sua noscetur vir.) Viro vocare solet scriptura eos qui virtutibus sunt præditi divinis. Unde Apostolus: Vigilate, stete in fide, viriliter agite. Doctrina ergo sua quicquid vir esse noluerit: quia & si recte docet, & hæc operibus implet, sanctus esse colligitur.

Qui autem vanus & excors est, patet contemptus.) quia scilicet ipse virilis animi fortitudinem habere contempnit.

Melior est pauper & sufficiens sibi, quam gloriosus & indigens pane.) Melior est idiota & simplex pater, qui bona, quæ novit, operans, vitam meretur in cælis, quam qui clarus eruditione scripturarum, vel etiam doctoris fundus officio, indiget pane dilectionis. De cujus dilectionis parte, ea quæ ad proximum pertinet, subsequenter adjungit.

Novit justus animas jumentorum suorum.) id est, misereatur, & compatitur habitudini ac fragilitati proximatorum sibi commissorum.

Viscera autem impiorum crudelia.) Qui non solum non compatitur subditis, sed etiam juxta hoc quod Dominus ait: Percutunt pueros & ancillas, dicentes, Moriamini, sed Dominus meus venire.

Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui autem seditur orium, stultissimus est.) Qui exercet animam suam spiritalibus studiis, & nunc virtutum, & tunc dapibus satietur præriorum. Qui autem pro salute animæ suæ laborate detrectat, tunc inter stultos reprobabitur: tamen si nunc vel divina, vel humana sapientia gloriosus videtur.

Desiderium impij, monumentum est pessimorum.) Desiderat impius præcedentes imitari malos, & de illorum vitiis ablegatibus loqui. Vel certè, Desiderium impij monumentum est pessimorum, quia omne desiderium ejus ed tendit, quævis ipso nesciente, ut cum prioribus injustis æternæ mortis carcere claudatur. Verùm, quia tales exitum, quem nimirum prævident, incurant, dicit contra de bonis.

Radix autem iustorum proficiet.) Quia nimirum fides & charitas electorum, qua radicati sunt in Christo, nequam eos fallit, sed ad perfectiora semper accitescens, plus quàm sperate novit, in futuro percipiet.

De fructu oris sui, unusquisq; replebitur bono.) Fructus oris, est sermo bonus: nam qui mala loquitur, non fructum oris generat, sed damnum. Omnis igitur, qui bona loquitur, bonis donabitur æternis: si tamen his, quæ loquitur, actu non repugnet. Hoc etenim vigilanter adjungit, cum dicit,

Et iuxta opera manuum suarum, retribuetur ei.) Neque enim aliter fructuosus fit iustus sermo doctori, nisi ipse peccat faciat bona, quæ docet.

Prov. 3. Apoc. 2.

1. Ioan. 1.

1. Pet. 4.

7. Cor. 11.

1. Cor. 16.

1. Cor. 11.

Fatus statim indicat iram suam: qui autem dissimulat injuriam, callidus est.) Qui se in presenti desiderat ulcisci, fatuus est: qui autem pro Domino injuriam contemnit, sapiens. Hunc versiculum alia translatio sic habet, *Stultus eadem bera pronunciat iram suam, occultat autem ignominiam suam astutus.* Non autem ignominiosam iracundia passionem ita a sapientibus occultandam esse decernit, ut ejus velocitatem culpans non prohibeat tarditatem: quam utique si per necessitatem humana infirmitas irruerit, ideo censuit occultandam, ut dum ad præsens sapienter obtegatur, sapientius amoveatur, & in perpetuum deleatur. Hæc est enim natura ira, ut dilata languescat & pereat: prolata verò, magis magisque conflagret.

Est qui promittit, & quasi gladio pungitur conscientia.) Promittunt se nonnulli obedire veritati, sed ubi tentatio terrensive blandiens, impedimentum præstitit, deserunt: quidem cepta, sed tamen conscientia promissis, quasi gladio punguntur.

Lingua autem sapientium, sanitas est.) Quia & bona quæ promittunt, ipsi perficiendo ad vitam perveniunt: & aliis quæ sequuntur, prædicando demonstrant.

Labium veritatis firmum erit in perpetuum, qui autem testis est repentinus, concinnat linguam mendacii.) Fides Ecclesiastica semper manebit. Qui autem repente nova dogmata infert mendacii, est miniliter hæretici.

Homo versusus celat scientiam.) Versutus hoc loco in bono intelligitur, id est sapiens & prudens, qui nonnunquam de industria sua celat scientiam. Duplici nimirum ratione, vel non valens infirmis auditoribus loqui, quasi spiritibus, sed quasi carnalibus, vel nolens sanctum dare cambus, neque ante potcos margaritas projicere.

Es cor insipientium provocat stultitiam.) Quando vel ipsi plus appetentes sapere, quam oportet sapere, eosque ad meditando proliant, ut pro sapientia teneant stultitiam: vel certe alios quæ necdum capere queunt, docere nitescentes, ad majorem eos stultitiam provocant, & quasi parvis oculis lumen ingentes solis, modicum lucis quod cerere videbantur, auferunt.

Manus fortium dominabitur, quæ autem remissa est, tributis serviet.) Perfecti quique non solum vitorum bella superant, sed & electis fratribus majori virtutum gratia principantur. Qui dissoluti animo, peccatis implicati non merentur, pessimo exactiori diabolo tributa vitorum quotidie solvunt: & si non dominium ejus viventes penitendo evaserint, post mortem traditi eidem in carcerem, ab eo pœnam mittuntur æternam: juxta quod Dominus in Evangelica parabola testatur. Neque enim de talium correptione desperandum est, cum proinvis adjungatur:

Mors in corde viri humiliavit illum, & sermone bono lætificabitur.) Quia nimirum necesse est, ut prius peccatorem mors penitentia salubriter humiliet: & ita postmodum per judicium sacerdotis, sermo datæ reconciliationis lætificet. Qui neglexit damnatum propter amicum, justus est. Si hoc de generali pecunie largitione, & puro homine amico rectè dicitur: quanto magis justitiae corona dignus est, qui propter eum, qui dixit, *Dico vobis amici mei, ne terreamini ab his qui occidunt corpus: vel vendens quæ possidet, pauperibus tribuit, vel rapinam bonorum suorum cum gaudio suscipit, vel certe ipsam in passione carum mortificandam, sive occidendam tradit?*

Iter autem impiorum decipiet eos.) Cum vel sua retinere, vel aliena rapere gaudent. Unde rectè subiungitur.

Non inveniet fraudulentus lucrum, & substantia hominis erit auri precium.) Fraude namque acquisita pecunia, plus in anima damni, quam lucri addit in arca. Et qui propriam pro Domino substantiam novit dispensare, remunerante ipso pro terrenis cœlestia dona recipiet. Aliter,

Non inveniet fraudulentus lucrum, & substantia hominis erit auri precium.) Qui fraudulenta mente simulat se esse bonum, nequitè vivens in occulto, non inveniet bona vitæ sequentis: qui autem substantiam virtutum spiritualium veraciter acquirit, mercabitur ex ea claritatem regni perennis: quod veribus sequentibus aperit dicit, *In semita justitiae, vita: iter autem devium ducit ad mortem.* Semita enim justitiae

substantiam acquirit virtutum, quibus æternæ vitæ claritas, auro preciosior emittitur: item autem pravum, quo fraudulenter incedit, perdit lucro temporali, quod appetit, ad mortem, quam prævidere noluit, tendit sempiternam.

CAPUT XIII.

Filius sapiens, doctrina patris: qui autem illusor est, non audit cum arguitur.) Tantum distat inter sapientem & stultum ut hic aliquando profectu eruditionis ad eum qui se doceat, docendū perveniat ille, nec cum arguitur, novit audire.

Vult & non vult piger, anima autem operantium impinguabitur.) Rectè pigri vocabulo denotatur, qui vult regnare cum Deo, & non laborare pro Deo. Delectant præmia: cum pollicentur, deterrant certamina, cum jubentur. De quo Jacobus ait, *Vir duplici animo, inconstans est in omnibus vijs suis.* Et filius Syrach: *Peccatori terram ingrediens in duabus vijs.* Qui autem jussa operantur Dominica, ideo faciunt, quia anima illorum perfecta supernorum dulcedine reficitur: juxta eum qui Dominum obsecrat, dicens, *Sicut adipe & pinguedine repletur anima mea.* Vel certe anima operantium impinguabitur, quia qui pijs pro Dño laboribus inludat, cœlesti & immarcescibili post labores mercede donabuntur.

Est quasi dives, cum nihil habeat: & est quasi pauper, cum in multo divitijs sit.) Dives sibi videbatur ille, qui induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendide: sed quia Deū non habuit, competit in fine nihil fuisse quod habuit. Unde dictum est de talibus: *Dormierunt somnum suum, & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis.* Pauper econtrario videbatur Lazarus, qui iacebat ad ianuas eius, ulceribus plenus: sed in multis erat divitijs, qui virtutem habuit humilitatis, qui conditor omnium divitiarum, videlicet Deum corde gestabat. Quid autem veræ divitiæ valeant, quid vera paupertas agat, subdendo manifestat.

Redemptio anime viri, divitiæ suæ: qui autem pauper est, increpatione non sustinet.) Qui ergo animam suam vult redimi à futura ira, congreget divitijs bonorum operum. Qui enim eget hujusmodi divitijs, increpationem districti judicis sustinere non valet. De qua Psalmista postulat, dicens, *Domine ne in ira tua arguas me, neq; in furore tuo corripas me.* Alioquin pauperes spiritu non ibi increpantur à Domino, sed benedictionem æternæ hereditatis percipiunt.

Lux iustorum lætificat, lucerna autem impiorum extinguetur.) Lux iustorum, quæ perpetuo lætificat, spes est futurorum: lucerna impiorum, quæ repente extinguitur, felicitas seculi labentis. Inter superbos semper jurgia sunt: qui autem agunt cuncta cum consilio, reguntur sapientia. Jurgantur semper inter se hæretici, jurgantur & ceteri reprobi, quia videlicet non norunt unitatem fidei & veritatis. Fideles autem qui consilio divinum eloquiorum frui non cessant, reguntur moderatione sapientiæ, quæ eos jurgari non sinit.

Substantia festinat a minuetur: quæ autem paulatim colligitur manu multiplicabitur.) Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, neq; ipsas divitias, quas vel acquirunt vel cupiunt, perpetuo possident: qui autem pro accipienda substantia prætorum cœlestium justis usantur laboribus, multiplicata superne beatitudinis munere percipiet. De quo aptè subditur:

Spes quæ dissipatur, affligit animam: lignum vitæ, desiderium veniens.) Quia nimirum quamdiu differtur spes æternorum, affligitur anima fidelium, vel pro dilatione videlicet bonorum quæ amat, vel pro illatione malorum quæ tolerat. At ubi venerit quod desiderat, facile obliviscitur quod sustineat: quia in æternum vivere incipit cum suo redemptore, quem tota intentione quærebat. Ipse est autem lignum vitæ amplectentibus se.

Qui detrahit alicui rei, ipse se in futurum obligat.) Qui bonæ rei detrahit, se in futurum obligat: quia quod non debuit faciendo, pœnam sibi, qua contringat, præparat: se & is qui malæ rei detrahit, ipse se in futurum obligat, non ut pro tali detractione pœnam luat, sed ut post detractionem sele cautius agat: quia nimirum quod in alijs justè reprehendit, ipse impunè non admittit, clamâre Apostolo: *Qui prædicat*

Iaco. 1.

Psal. 62.

Psal. 75.

Rom. 2.

non surandum, suraris: qui dicit non moechandum, moecharis: qui abominari idola, sacrilegium facit.

Galat. 6.

Qui autem timet præceptum, in pace versabitur. Melius est ergo de sua quemque fragilitate metueri, ne forte divina prævaricentur impetia, quam aliorum errata stulto ore lacerare, dicente Apostolo, Et si preoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu mansuetudinis, considerans teipsum, ne & tu tenteris.

Astutus omnia agit cum consilio: qui autem satius est, aperiet stultitiam. Ubi omnia cum consilio docet esse agenda, divinum potius, quod sacris eloquijs indutum est, quam humanum intelligit consilium. Fatuus est enim, qui extra hoc consilium vivit, quamvis naturaliter astutus videatur: & prudens, de quo rectè subditur,

Nuncius impij cadet in malum. Arrium autem dicit & Sabellium, cæterosq; Angelos, id est, nuncios Saranæ: qui quoniam consilium neglexerunt divinarum scripturarum, deciderunt in malum gehennalium tormentorum.

Legatus autem fidelis, sanitas. Id est, Catholicus quisque prædicator, sanitatem sibi suisque auditoribus acquirit æternam.

Desiderium si compleatur, delectat animam: id est, stultus vi eos qui fugiunt mala. Omne desiderium, sive bonum sive malum sit, ubi affectum prævenit, delectat animam: sed stulti, qui carnalibus solum desiderijs gaudent, detestantur eos qui pro amore cœlestium, infima oblectamenta contemnunt.

Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit, amicus stultorum efficitur similis. Cum sapientibus ire, est sapientium actus imitari. Quamlibet ergo simplex quisque sit, & rusticus, qui arcana sapientiæ comprehendere nequeat, si tamen sapientium exempla vivendo sectatur, iure inter sapientes annumerabitur. Qui verò stultos, non propter naturam quia homines sunt, sed propter stulticiam, quia mimi sunt, vel histriones, vel aliqui tales, non ut instruendo corrigat, amat, sed ut favendo deteriores efficiat: talis nimirum est per ingenium & doctrinam sapiens esse videtur, stultorum nota dignus simul & damnatione tenebitur.

Bonus relinquit heredes filios & nepotes, & custoditur iusto substantia peccatoris. Sæpè videmus bonos sine filijs obire in d. majora à Domino præmia polliceri his qui filiorum procreationi, virginitatis castimoniam præposuerint: sed & substantiam iustorum à peccatoribus tolli. Nam & Apostolus glorificat eos, qui rapinam bonorum suorum cum gaudio susceperunt. Unde spiritualiter intelligendum, quia bonus & iustus Dominus est, qui post passionem suã ascendens in cœlum, reliquit heredes sue doctrinæ, Apostolos, & successores eorum: ad cuius fidem conversa est multitudo Gentium, quæ erat substantia diaboli. Intravit namq; in domum epulidæ male fortis adversarij, & cum majori virtute conterens, diripuit animam eius, in quibus confidebat, & spolia ejus distribuit, ut ipse in Evangelio testatur. Vel certe, iusto substantia custodita est peccatoris, quando ablatum est à Judæis regnum Dei, & datum est genti facienti fructus ejus.

Multi cibi in novalibus patrum, & alijs congregantur absq; iudicio. Absque iudicio recto facit, qui divitiis congregandis sedulus insistit: & has aggregatas non ipse pro redemptione animæ suæ pauperibus dispensat, sed alijs post se dispensandas relinquit, iuxta quod in superiori versu iuxta literam dicitur: Et custoditur iusto substantia peccatoris, maxime cum sibi victus abundet ex iure paternæ hereditatis, neque ulla pecunias colligendi necessitas incumbat. Hoc est enim quod ait, Multi cibi in novalibus patrum. Juxta sensum verò spiritualem, multi sunt cibi alimonie cœlestis, in dictis & exemplis venerabilium patrum: & absq; ratione facit, qui his legendis, meditandis, exponendis instans, non suæ salutis per hoc, sed aliorum potius servit, dum ipse ab his quæ legit, vel actibus reprobis, vel etiam impietate sensus heretici discrepat. Talis namq; in novalibus patrum, id est, operibus siue sermonibus patrum optima institutione excultus, non sibi, sed alijs subsidium acquirit, illis videlicet, qui tractatus ejus legentes, arcana per eos spiritualis sensus, quibus interius reficiantur, inveniunt. Uti que au-

tem sensui convenit aptè quod sequitur.

Qui parci virgæ, odit filium: qui autem diligit illum, infamem erudit. Nam & pater bonus filium, & discipulum castigat Catholicus, ne ad iniquitatem deflectat, sollicitus erudit. Præcedentem autem versiculum antiqui interpretes ita transulerunt: Viri iusti divitijs, annis multu fuentur: ini qui autem perient breviter.

Iustus autem comedat & replet animam suam, venit autem impiorum insaturabilis. Iustus percipit cibos sapientie, qui in novalibus patrum, hoc est, in operibus ac verbis præcedentium iustorum, probantur exorti: & hos ad profectum animæ suæ benè vivendo traicit. Venit autem impiorum, id est, capacitas sensus hereticorum, insaturabilis: quia sicut Apostolus ait, Semper discentes, nunquam ad veritatem scientiam perveniunt? Quare autem saturari scientia non merentur? nisi quia nequaquam refecti cibis paternæ institutionis, alijs hos congregant absque iudicio.

CAPIT. XIV.

Sapiens mulier edificabit domum suam, insipienti extruam quoq; destruet manibus. Et unaquæq; anima fidelis, & Ecclesia per orbem Catholica mansionem sibi in patria cœlesti bonis actibus ædificat: at verò reprobi, ea quæ benè sunt à bonis ordinata, malè vivendo, & etiã aliquando aperte repugnando dissipant. Quare autem stulti sapientium actus lacerent, sequentibus verbis ostenditur, cum dicitur: Ambulans recto itinere, & timens Deum, despicitur ab eo qui infamiam graditur via. Abominatio est enim peccatorum religio. Stultum videtur incredulus, cum fideles propter Dei timorem non tantum abijciunt timorem, sed & tormenta derident eorum qui occidunt corpus. De quibus adhuc aptè subiungitur:

In ore stulti virga superbia, labia sapientum custodiam eos. Quia stulti per vaniloquium humiles, quos despicimus, asfigunt: sed iidem humiles spiritu per doctrinam le sapientia, ne decipiantur, muniant.

Vbi non sunt boves, præsepe vacuum est: ibi autem plerumq; segetes, ibi manifesta fortitudo bovis. Hæc hæc à spectentibus. Boves namq; doctores Catholicos, præsepe vacui auditorum res: segetes, dicit fructus operum bonorum. Incaustum ergo tumet superbus, & indocta eloquentia verberat aures ac corda subjectorum: quia ubi non sunt docti prædicatores, frustra ad audiendum confluit turba plebium. Ubi autem plurimæ operationes apparent virtutum, ibi aptissime clarè, quia non hæreticus in vanum garrivus, sed pro verbi fruge laboravit ille, qui & ipsum verbum casto ore ruminnare, & vitam veritatis recto discretionis pede molitur incedere. Nec mirandum, cur in præsepi auditores significari dixerimus, cum bos alatur de præsepi, doctor autem verbo auditentes solet nutrire. Sed intuemus, quia & de labore bovis præsepe impletur: & ipse bos suo fructu de præsepi reficitur. Quia nimirum prædicator fidelis & audientes verbo reficit, & eadem refectio apud Dominum ipse reficitur: quod in opere figuratur Heliaz, qui apud Sareptam viduam quam pascit, & ipse pascitur.

Querit derisor sapientia, & non invenit: doctrina prudenti facili. Caiphas qui Domino dixit, Adiuvo te per Deum vivis, ut dicas nobis, si tu es Christus: quia malè quærebatur, inventum, quod quærebatur non meruit. At discipuli qui se humiliter auditui veritatis subdiderant, accepta spiritus gratia, non solum modò Christum Dei filium cognoscere, sed & abditata scripturarum intelligere meruerunt. Sed tunc doctrina prudentium facilis erat, quando Cornelius cum domo sua, & ceteri tales verbum humiliter audientes, mox credebant, & accepto Spiritu sancto, linguis loquebantur omnibus. Nunc quoque doctrinam fidei Catholicæ prudens quique, dom catechizatur, facile percipit, quam hæretici, quia perversè quærun, nunquam protius inveniunt.

Vade contra virum stultum, & nescit labia prudentia. Ille derisor sapientiam quam quærit, non invenit, quia celi appetit contra illius stultitiam disputando incedas, nescit intelligere quæ dicitur: Arrius, qui verbum consubstantialis in patre & filio, nunquam scripturarum invenit posse

conten-

UBED
TOMIA
324
1571
112

contendebat, cum ei manifeste obiceretur, Ego & pater unum sumus, &c. Deus erat verbum, &c. Ideo doctrina prudentium facilis est, quia labia prudentia sapientia. Id est, quia labia quaecunque prudentia moderamine reguntur, de sapientia solum loqui & audire dulce habent: eique meditatione operam dare fatigant.

Cor quod novit amaritudinem animae suae, in gaudio ejus non miscebitur extraneum. Amaritudinem animae habent electi, quamdiu à gaudiis differuntur aeternis: & reprobi, cum desiderijs affliguntur perverfis. Sed electi, quia in luce ambulant, amaritudinem suam, quanto sit gaudio mutanda, praevident. Porro reprobi propria sponte caecati, quid in praesenti patiantur, non vident: quod in futuro sint passuri, non praevident. Ideoque à futuris bonorum gaudijs remanebunt extranei: quia amaritudinis eorum praesentis non noverunt esse participes. Unde & aptè subditur:

Domus impiorum delabitur, tabernacula iustorum germinabunt. Domo quippe in mansione, tabernaculis uti solet in itinere: domus igitur impiorum delabitur, quia habitatio nem vitæ praesentis, in qua semper manere desiderabant, perdent in morte reprobi, & hoc quod non praevidebant, exilium perpetuae damnationis subibunt. Tabernacula autem iustorum germinabunt, quia praesens eorum conversatio, in qua incolae sunt apud Deum, & peregrini, crescentibus sine cessatione meritis, ad fructum usque suavissimum patriæ caelestis pertingent.

Innocens credit omni verbo, astutus considerat gressus suos. Hanc & innocentiam venit, & hanc habere docuit altitiam Joannes cum ait, Charissimi, nolite omni spiritui credere: sed probate spiritus, si ex Deo sunt.

Sapiens timet, & declinat malum, stultus transiit, & confidit. Sicut stulti est de sua alacritate confidete, torrentem rapidum vel voraginem latiore saltu velles transire, sapientis autem ad planum vel pontem devterere ita qui peccata, quantum valet, declinat, timens ne involvatur malis, sapiens est. Stultus autem est ille, qui contemptim peccat, blandiens sibi, quia aut posteriori tempore poenitentiam agat commissorum, aut si repente moriatur, fortiter poenas inferni suffert.

Impatiens operabitur stultitiam, & vir versutus odiosus est. Reptehensibilis quidem est homo impatiens: sed multo peior & odiosior Deo est versutus, tamen apud homines melius aestimetur. Ille enim palam omnibus suam ostendit stultitiam, iste autem cum sit corde perversus, saepe simplicitatem simulat & iustitiam, atque apud humanum iudicium, sanctum se dici delectat, cum sit divino examine inter reprobos aestimatus.

Lacebant mali ante bonos, & impij ante portas iustorum. In novissimo iudicio, coronatis iustis, damnabuntur reprobi, qui eos in praesenti premebant. Quod enim ait, Ante, id est ante bonos, & ante portas iustorum: non ad vicinitatem loci, sed ad visionem pertinet bonorum, quia malorum tormenta semper aspiciunt, ut majores creptori suo gratias sine fine referant. Unde de illis Eliaias, Et egredientur, & videbunt, inquit, cadavera virorum, quae praevaricati sunt in me. Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur: & erunt utque ad satietatem visionis omnis carni. Quod autem ait, Egredientur: non pedum processum, sed oculorum signat intuitum, quem intus in regno positi ad videnda pravorum supplicia, foras quando volunt, emittunt.

Corona sapientum, divitias fatuas stultorum, imprudentia. Sapientes non terreni alicui emolumentum pro divitiis habent, sed coronam solummodo, quam pro virtutibus in futuro percipiunt. At stultorum fatuas maxima haec est, quia improvidi aeternorum, de praesentibus tantummodo commodis gaudent. Imprudentia enim quali imprudentia dicitur.

Liberat animas testis fidelis, & profert mendacia verisipellis. Liberat animas Christus, qui est testis fidelis, ut in Apocalypsi legimus: & sicut Apostolus ait, Testimonium reddidit sub Pontio Pilato bonam confessionem. Profert mendacia diabolus, qui rectè verisipellis appellatur, quia mala, quae suggerit facienda, bona esse pronunciat: & gaudia promit-

tit aeterna eis, quos ad inferni tormenta praeparat. Item liberat animas Catholicus doctor, qui testimonia scripturarum fideliter, id est rectè praedicat. Et profert mendacia haereticus, vel sicut alia editio manifestè transtulit: Incedit autem mendacio dolosus, subauditur animas eorum, quos suo errore decepti.

In timore Domini, fiducia fortitudinis, & filius ejus erit spes. Timor Domini fiduciam fortitudinis praestat, quia nimirum mens nostra tantò valentius terrores rerum temporalium despicit, quanto se auctori earum veracius per fortitudinem subdidit. Filii autem timoris Domini dicuntur, qui divino timore reguntur, sicut filii virtutis, & filii resurrectionis, qui virtutibus student, vel qui ad gaudia resurrectionis pertinent, quibus erit spes, juxta illud Psalmistae, Qui timent Dominum, sperent in Domino. De qua spe consequenter adjungit.

Timor Domini, fons vitae, ut declinat à ruina mortis. Haec est ergo spes eorum, qui timent Dominum, ut declinantes à ruina mortis, pervenire mereantur ad eum qui dicit, Ego sum via, & veritas & vita. Dum est autem supra, Lex sapientis, fons vitae, ut declinet à ruina mortis: & nunc dicitur, Timor Domini, fons vitae, ut declinet à ruina mortis. Ex quo patet, quia nulla prior est lex sapientis, quae mortem vitæ, & vitam acquirere debeat aeternam, quam habere timorem Domini. Unde & alibi dictum est, Initium sapientiae, timor Domini. In multitudine populi dignitas Regis: & in paucitate plebis, ignominia principis. Ubi multitudo seivientium Deo, ibi specialiter Christi gloria. Ubi soli catechumeni, vel competentes, vel recens nati infantes sub regno adhuc tenentur diaboli, & ipsi tempore congruo festinantes in Christo renasci, ibi manifesta ignominia principis mundi. Vel certè in conventibus haereticorum, quae semper sunt pauciora Ecclesiarum Catholicorum, ignominia patet eorum, qui haec ab Ecclesiastica unitate segregantur.

Vita carnis, sanitas cordis: putredo osium, invidia. Per carnem, infirma quaedam ac tenera: per ossa, fortia acta ligantur. Bene ergo dicitur, Vita carnis, sanitas cordis: quia si mentis innocentia custoditur, & si qua foris infirma sunt, quandoque tobiolantur. Et rectè subditur, Putredo osium invidia: quia per livoris vitium ante Dei oculos perunt ea, quae humanis oculis fortia videntur. Ossa quippe per invidiam putrescere est: quaedam etiam robusta desepere.

Acceptus est regni minister intelligens. Ille videlicet cui dicitur, Quia super paucos iussisti fidelis, supra multa te constituam: intrat in gaudium Domini sui.

Tracundiam ejus inutilis sustinebit. Ille utique de quo idem ait: Et inutilem servum exiit in tenebras exteriores.

CAPUT XV.

Responso molli frangit iram, sermo durus suscitatur suorem. Quia verba increpationis humiliter recipit, jam propinquat veniae reatus quem gessit: at qui superbus arguenti retulit, majorem contra se iram districti iudicis provocat.

Lingua sapientum ornata scientiam, os fatuorum ebullit stultitiam. Lingua Catholicorum patrum, ornata scientiam divinarum eloquiorum, laus exponendo quae scriptura canonica, aut obliuata posuit: aut historica tantum ratione scripta reliquit.

Os haereticorum ebullit stultitiam. dicta sacrae scripturae perversè intelligendo, suosque sensus ejus auctoritati praeposendo. Potest & de Paganorum philosphis intelligi quod ait, Os fatuorum ebullit stultitiam: quales fuerunt Porphyrius & Julianus, qui contra Ecclesiae doctores, stultitiae suae fluentia fundebant.

Lingua placabilis lignum vitae, quae autem immoderata est coneret spiritum. Lingua Catholici doctoris ad fructum vitae ducit sempiternum: quae modum Ecclesiasticae normae ignorat, & tuum spiritum, & eorum qui se audiunt, male loquendo coneret.

Domus iusti plurima fortitudo, & in fructibus impij conturbatio. Domus Christi, id est Ecclesia plurimam habet fortitudinem: ita, ut pluvia, ventis, fluminibus tentationum frequentiorum nequaquam possit dirui. Et in operibus

1. Ioan. 4.

Isa. 66.

1. Tim. 6.

Psal. 113.

Ioan. 14.

Matt. 25.

Ibidem.

diaboli

diaboli conturbatio fervet assidua : quia eandem Christi domum per falsos fratres , vel apertos adversarios dejicere tentat.

Labia sapientium disseminabunt scientiam , cor sultorum dissimile erit. Labia Catholicorum disseminabunt prædicando scientiam rectæ fidei , cor hæreticorum dissimile erit , quia perfidiam pro scientia concipit ut doceat . Potest ita intelligi , quia cor cultorum sibi met sibi dissimile erit , dum mutabilitate se diversarum cogitationum viarum exhibet , & nunquam idem , quod fuerat , manet : Cui contra de Anna , cum Domino intenta mente supplicaret , dicitur : *Vultusq; eius non sunt amplius in diversa mutati.*

Vidima impiorum , abominabiles Domino : vota iustorum placabilia.) Orationes , opera & sacrificia hæreticorum abominatur Dominus : & vota eorum accepta habet , qui fidem Catholicam istis operibus affirmant.

Doctrina mala , deserenti viâ viâ : qui increpationes odit , morietur.) Mala est doctrina eorum , qui viam deserunt veritatis : de quibus Dominus dicit , *Qui ergo solverit unum de mandatis istis minimis , & docuerit sic homines , minimus vocabitur in regno caelorum.* Sed tales adhuc si correpti penituerint , patet reditus ad veniam : sin autem nec correptionibus Ecclesiasticis annuerint , jam certus eis restat interitus.

Omnes dies pauperis mali : securâ mens quasi iuge sacrificiû .) Omne tempus populi Dei quamdiu in præsentis pauper est , afflictionibus abundat & ærumnis , quia necdum ad divitias superne bonitatis , & perpetuæ mansionis pervenit . Uno de monet Apostolus dicens : *Redimentes tempus , quoniam dies mali sunt.* At verò reprobi , qui metu carentes divino , securi mundo uruntur , quasi jugibus stulti reficiuntur epulis . Unde rectè subiungit :

Melius est parum cum timore Domini , quam thesauri magni & insatiabiles .) Quale est in Psalmo : *Melius est modicum iusto , super divitias peccatorum multas.* Melius ergo est , ut servato timore Dei egeas opibus , vel etiam victu quotidiano , quam ut desiderio plura acquirendi , Dei timorem de seras .

Melius est vocare ad olera cum charitate , quam ad vitulum saginatum cum odio .) Omnis qui bonorum operum exempla proximis , quæ imitentur , ostendit , quasi ad epulas , quibus reficiantur , convivas vocat . *Melius est autem vocare ad olera cum charitate , quam ad vitulum saginatum cum odio :* quia nimirum multo est utilis simplicis vitæ innocentiam cum charitate servare , quam majoribus virtutum miraculis foras effulgere , & interiora mentis ab odiorum forde non expurgare . Unde quibusdam in fide dicentibus , *Domine , Domine , vone in nomine tuo prophetavimus ? & in nomine tuo demonia eiecimus ? & in nomine tuo virtutes multas fecimus ?* dicit ipse Dominus , *Quia nunquam novi vos , discedite a me omnes qui operamini iniquitatem.*

Iser pigrorum quasi sepes spinarum .) Pigros dicit eos , quos piger operari iustitiam : qui cum viam Dei appetunt , eos velut spinæ obstententur sepium , sic formidinum suarum oppositæ suspiciones pungunt : quod quia electos præpedire non solet , adiunxit :

Via iustorum absq; offendiculo .) Iusti quippe in conversatione sua , quodlibet eis adversitatis obviaverit , non impingunt , quia temporalis adversitatis obstacula æternæ spei , & internæ contemplationis saltu transcendunt .

Letatur homo in sententia oris sui , & sermo opportunus est optimus .) Humanum quidem est de sua sententia quasi prouderet prolata quemq; letari : sed verus sapiens non solum res quas loquatur , verum etiam opportunitatem loci vel temporis vel personæ , cui loquatur , diligenter inquirat .

Seniuta viâ super eruditum , ut declinet de inferno novissimus .) Eruditum dicit non solum scientia , sed & operatione perfectum . Huic etenim iure semitæ vitæ desuper apertæ sunt : huic cæli janua patet . Infernus autem novissimus , de quo liberatur , ultima est pœna damnationis . Nam primus est infernus , cæcitas ænim peccantis , & veræ lucis scientiæ carentis , de quo dicitur in Psalms , *Et descendant in infernum viventes :* id est scientes labantur in peccatum .

Domum superbiorum demolitur Dominus , & firmos facit terminos viduæ .) Conventicula hæreticorum cætorumque

Ecclesiæ persecutorum demolitur Dominus : & firmos facit in orbem universum terminos eiusdem Ecclesiæ , sponda videlicet suæ , pro cuius vita mori dignatus est .

Abominatio Domini , cogitationes male , & purus sermo pulcherrimus firmabitur ab eo .) Abominatur Dominus cogitationes hæreticorum , immò omnes pietati contrarias : & purus sermo rectæ fidei firmabitur ab eo , quando in iudicio non solum pro factis , sed & verbis omnibus , digna præmia reddet . Abominatur est cogitationes malas eorum , qui dicebant , *Quis est hic , qui etiam peccata dimittit ?* Et purum sermonem ejus , qui dixit , *Tu es Christus filius Dei vivi :* pulcherrimum esse firmavit , cui respondit . *Beatus es Simon Bariona quia caro & sanguis non revelavit tibi , sed pater meus qui in cælis est.*

Lux oculorum laesificat animam , fama bona impinguat esse .) luce mentem læscit humanam , cum se lucem cælestium arcanorum , Domino revelante percipisse cognoluit . Quod alia translatio manifestius dicit , *Videns bona oculis oblectat cor bona utiq; Domini in terra vivendum .* Quæ quicunq; mentis oculo contempletur , meritò in corde oblectatur , patet extrinsecus tristis incedere inimico affligente videtur . Fama quoque illa felicissima , qua nostros non solum actus & sermones , sed & cogitatus Angelis deferentibus in celo patere cognovimus : pinguetudinem dilectionis & fidei nostris virtutibus , ne deficiendo arecant , exhibet . Quanto enim certius tenemus occulta nostri cordis , simul & opera divinis patere conspectibus : tanto magis fortitudinem nostræ bonæ actionis , oleo charitatis ejus ne lulleat , impingere debemus .

Auribus qua audit increpationes vitæ , in medio sapientium commorabitur .) Discipulus qui increpationibus doctorum obediens annuit , plerumque proficiendo ad cathedram usque decoris ascendit . Denique Paulus qui increpationibus sui conditoris sese humiliter substravit , ad sedem postmodum Apostolicæ dignitatis sublimes pervenit .

CAPUT XVII.

Homini est animum præparare , & Dei gubernare linguam .) Certum est , quia neque animum præparare , neque gubernare linguam , neque aliquid facere boni , absque divina gratia valemus : quia sine me inquit , nihil potestis facere . Quomodo ergo homini est animum præparare , & Dei gubernare linguam , nisi quia hoc proprie in tempore persecutionis significat : de quo Dominus ait : *Cum autem iraderet vos , nolite cogitare , quomodo aut quid loquamini : desinit enim vobis in illa hora quid loquamini .*

Omnes viæ hominis patent oculis ejus .) Spirituum penderator est Dominus . Ita vias , id est , actiones omnium & bonorum videlicet & malorum Dominus videt , in spiritibus etiam singulorum , quid in occulto cogitent , cæta lance discernat . Unde rectè subiungitur .

Revela Domino operata tua , & dirigentur cogitationes tuae .) Domino quippe opera nostra revelamus , quando eum , quem nihil latere novimus , in cunctis quæ agimus , in mortuam reducimus , atque illius in omnibus flagrantis auxilium . Et cum hoc devoti agamus , fit ut non opera eodem tantummodo , sed etiam internæ nostræ cogitationes illo dirigente procedant .

Univerfa propter semetipsum operata est Dominus , impiorum quoq; ad diem malum .) Nulla fuit Domino causa creaturam invisibilem vel vitabilem faciendi , nisi voluntas sua : ut suam videlicet bonitatem rationali creature , quam perpetuo beatam faceret , ostenderet : eum quoque , qui bonum conditionis propria sponte deserit , id est diabolum cum suis sequacibus iusta severitate damnavit .

Abominatio Domini est omni arrogans , etiam si manus ad manum fuerit , non erit innocens .) Quicunq; sibi tribuit bonum quod facit , etiam si nihil mali videtur manibus operari , jam cordis innocentiam perdidit , in quo se largitior donorum prætulit . Et ideo talem conditor iustus abominatur , ut eum , quem beneficiis suis esse contemplantur ingratum .

Cum placuerint Domino viæ hominis , inimicos quoq; eius convertet ad pacem .) Tanta est sanctitas divinæ religionis , ut

V. B. E. D.
T. O. M. I. N. I.
S. E. R. M. O.
I. N. T. E. R. I. T. U. M.

eam plerumque etiam, qui foris sunt, venerationi habeant. Et quos perfecte Deo servire perspexerint, cum his pacem habere, quamvis religione discrepantes, incipient. Denique quia placentur Domino via Danielis, & trium puerorum: inimicos quoque eorum, qui eos in ignem vel ad bestias miserunt, convertit ad pacem. Quia placentur Domino via sanctorum predicatorum, multos eorum persecutores non ad pacem tantummodo, sed ad eandem etiam fidei & religionis unitatem convertit.

Matt. 5. Luca 6. Melius est parum cum iustitia, quam multi fructus cum iniustitate. Et Dominus, Beati, inquit, pauperes, quia vestrum est regnum Dei. Et iterum, Vobis dicitur, qui habetis consolationem vestram. Potest & sic accipi, quia melius est in simplici conversatione Deo devotè quam multis abundantem virtutibus: verbi gratia, elemosinis, orationibus, jejuniis, doctrina, castitate, proximorum facta despiciere, & de sua quasi singulari sublimitate gloriarì.

Psal. 17. Divinatio in labijs regum, in iudicio non errabit os eius. Illud significat regem, de quo dictum est, Deus iudicium tuum regida. Quis est enim regum temporalium, qui nunquam erret in iudicio? In cuius labijs est divinatio, quia non solummodo sermones & facta dirigit, sed & gentium vates, qui vulgò divini appellantur, quid scilicet tantibus respondeant, illo intus iudicante disponitur: testante Michea Propheta, qui ad deceptionem Achab regis impiissimi, testatur missum à superni iudicis folio spiritum, qui Prophetarum ejus ora implet, atq; ad suadendum ea quibus Rex nefandus periret, armaret. Neque enim in hoc iudicio erravit os regis aeterni, sed quòd Rex impius audire peccatis praecedentibus meruit, ipse hoc prophetas erraticos ei loqui permisit. Sed & Iezechiel peccantibus ac perituro Ammonitarum populo dicit, Cum tibi viderentur vana, & divinarentur mendacia, non est demonum divinatio, sed Dei iudicium: qui perfecte malitia dedit finem. Hunc versiculum alia translatio sic habet apertius de Domino, Nihil falsum exiet de ore eius: quia nimirum ipse nec ullo mentiente falli, nec potest aliquando mentiri.

Matt. 13. Pondus & stater a iudicia Domini sunt, & opera eius omnes lapides seculi. Lapidem seculi justos, & fide fortes appellat: quales esse desiderabat Apostolus Petrus eos quos admonebat, Et vos tanquam lapides vivi super edificantur domos spirituales. Nullus igitur ab initio seculi sua virtute electus, & celestis aedificatio aptus est: sed ejus potius opere, qui omnia in pondere & mensura & numero constituit, uniuscuique sicut voluit, mensuram fidei, & gratiarum distribuit.

Voluntas regum, labia iustia. Reges dicit sanctos, qui virtutibus principaliter imperare, & virtutibus animarum quasi obsequentium comitum cunctis stipari consueverunt. De quibus Dominus, Multi, inquit, prophetae & reges cupierunt videre, quae vos videris, & non viderunt. Alioquin reges terreni multum saepe labia iusta detestantur, ut Herodes Joannis, ob quod eum capite punivit.

Qui recta loquitur, dirigitur. Ut videlicet rectis operum gressibus ad vitam peringat aeterna. At contra vir linguosus non dirigitur super terram. Nec repugnat huic sententiae, quod de Antiocho dicitur, Et dolus in manu eius dirigitur. Non enim illum hominem dirigendum scriptura dixit, quem perversum & pessimum futurum esse praevidit: sed dolus, inquit, in manu eius dirigitur. Quia scilicet fraudes & scelera, quae dispositi, ad effectum, quem proposuit, nullo retardante perduxit: quibus tamen peractis ipse in aeternum, ut meruerat, perit.

Indignatio regis, nuntij mortis. Nuntii mortis sunt angeli Satanae, id est haeretici, & vani philosophi: immò omnes qui ea verba nuntiant proximis, unde à morte rapiantur aeterna. Qui quo amplius auctori mortis serviunt, eo gravius vitæ largitorem offendunt: nec tamen talibus iter poenitentiae pracluditur. Nam subditur,

Et vir sapiens placabit eum. Potest enim respiciendo Desi placate, quem contingit eum stultè loquendo offendisse. In hilaritate vultu, regis vita. Quicquid hilaritè Christi vultu videre meretur, his in aeternu cum illo vivere dabitur. Alioquin in die iudicii, sicut scriptu est, Videbit omnis caro salutare Dei. Sed hunc reprobi tunc iratu, iusti videbunt placidum.

Bedæ Tom. 4.

Et clementia eius quasi imber serotinus. Serotinus imber in Judaea jam maturis messibus usque hodie venire consuevit: ubi Dominus & matutinam pluviam promittit, dicens per Prophetam, Dabo vobis pluviam matutinam, & serotinam terra. Pluvia ergo matutina est, sive temporanea, ut alibi nominatur, quando prima credendi in Christum femina suscipimus: pluvia vero serotina, quando maturis virtutum frugibus ablata de hac vita, in Dominico horreo recondimur. Et rectè clementia regis, imbrì serotino comparatur: quia quod fructum vitæ bene agentes percipimus, non hoc nostri libertas arbitrii, sed superni facit irrogatio doni.

Esa. 30.

Eruditus in verbo reperiet bona, & qui sperat in Domino, beatus est. Non solum his qui ad praedicandum verbum Domini eruditus est, bona apud illum reperiet, sed & ille qui in Domino spem ponere didicerit: etiam si ad praedicandum aliis idoneus non est, ejusdem Dei beatitudinis particeps existit.

Qui sapiens corde est, appellabitur prudens: & qui dulcis, & loquor maiora percipiet. Qui sapientiam Catholicæ fidei, quam didicit, illibatam suo in corde custodit, meritò prudentis nomen accipit: at qui eandem sapientiam etiam doctè praedicare, & contra haereticos defendere novit, majora laboris amplioris praemia percipiet.

Fons vitae, eruditio possidentis: doctrina stultorum, fatuitas. Cum diceret possidentis, non addit quid possidentis. Quid autem putamus eum voluisse intelligi, nisi fortè ipsam eruditionem: ut sit plena sententia, Fons vitae eruditio possidentis ipsam eruditionem suam, quod est aperte dicere, quia ille praedicator verè suis auditoribus vitæ vias aperit, qui exercet ipse quæ praedicat: qui amorem verbi, quo alios erudit, fixo in corde possidet, nec tantum memoria retentum, quasi collectum gremio semen jactat in terram. Idcirco autem doctrina stultorum fatuitas est, quia est quæ bona dicere uti eruditionis didicerint, eadem tamen, quæ dicunt, bona ipsi fatuo corde contemnunt.

Favus mellis, verba composita: dulcedo animæ, est sanitas ossium. Multi per eloquentiam possunt amantibus & faventibus sua viter pronunciare bona, quæ tamen ipsi non amant, nec facere curant. Ea autem solum verba ad sanitatem ossium tuorum, hoc est ad virtutem tuarum spiritualium incrementum proficiunt, quæ ex interna animæ tuæ dulcedine procedunt.

Anima laboranti laborat sibi, quia compulsi eum os suum. Constat juxta literam, quia expulsus de paradiso homo quotidianum laborem, ne deficiat, exercet. Compulsi enim os suum, quando cum serpente locutus est, quando vetitum tetigit, ut exilium longum cum labore sufferat, & in sudore vultus sui pane vescatur. Sed & doctorem os suum, ut laboret, compellit, quia necesse habet agere bona, quæ dicit.

Hier. 9.

Vir impius sedit malum, & in labijs eius ignis ardescit. Et propheta ait, Ve iniqua agerent, laboraverunt. Potest & de haeretico specialiter intelligi, qui pulcherrimos ac florentissimos divinatorum eloquiorum campos noxio linguae suæ vomere rumpit, ut de internis eorum sinibus sentus impios, qui ibi non sunt, eruat. In cuius labijs ignis ardescit, quo se tuosq; auditores in perpetuum perdat. Unde & Jacobus, Lingua, inquit, constituitur in membrum nostrum, quæ maculat totu corpus: & inflammat rotam navitatis nostræ, inflammata à gehenna.

Vir iniquus lacrat amicum suum, & ducit eum per viam non bonam. Potest & de haeretico & de omni factore malorum accipi. Quoniam laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, & qui iniqua gerit, benedicitur.

Jacobi 1.

Qui atronitis oculis cogitat prava, mordens labia sua perficit malum. Gravius est perficere malum, quam facere. Non solum autem ille perficit malum, qui per membra sui corporis perversum quid operatur & noxum, verum etiam ille qui fixa intentione malum patrare disponit. Solent enim superbi indignos labia mordere, solent atronitos habere oculos, & praesentia non videre, qui aliquamdiu taciti sedula mente pertractant. Unde datur conici, quia atronitis oculis prava cogitare dicitur, qui sic mala, quæ faciunt, inquit, ut quæ se in futurum retributio malorum operum sequatur, non videat.

Melior est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo, eo pugnatore urbium. Minor est victora imbes expugnate.

quia extra sunt quæ vincuntur : majus autem est quod per patientiam vincitur , quia ipse à se animus separatur , & semetipsum sibi metipsum subjicit , quando eum patientia in humilitate tolerantia sternit.

Sortes mittuntur in sinum, sed à Domino temperantur. Sicut sortes palam in sinum mittuntur , & clausæ in sinum continentur, divini autem est judicis , cujus fors elatat, palmam teneat : sic hominum facta in præseni quidem vita patent alterutrum, sed quæque cujus sunt meriti, patelcunt in futuro , prolato videlicet tunc ac manifestato judicio singulorum, quasi de sinu examinis divini.

CAPUT XVII.

Melior est buccella sicca cum gaudio, quam domus plena vini cum iurgio. Melius est parva bona cum charitate facere sine scientia prædicandi , hoc est enim siccam esse buccellam , quam magnis effulgeret virtutibus cum admixtione discordiæ.

Corona senum filij filiorum, & gloria filiorum patres sui. Senes dicit Patriarchas & Prophetas, qui à filiis filiorum, hoc est à successoribus Apostolorum , digna laude celebrantur : & gloria est prædicatorum novi Testamenti , quod filii veterum patrum esse meruerunt.

Gemma gratissima expectatio præsolanti, quocumq; se veriter, prudenter intelligit. Qui præmia futura fideliter expectat , quasi gemma splendidiſſimæ possessione lætatur. Nam & in Evangelio, negociator sapiens pro acquisitione preciosæ margaritæ, id est desiderii celestis, omnia , quæ habuit, vendidit. Talis negociator , sive ad verba seu prospera contigerit , à sua intentione non deflectitur : prudenter intelligens, quoniam diligentibus Deum , omnia cooperantur in bonum.

Semper iurgia querit malus, angelus autem crudelis mittitur contra eum. Angelus crudelis immundus est spiritus , qui à Domino contra peccantes mittitur , ut eos in præſenti affligat : ut Ægyptios, quibus immisit iram indignationis suæ, indignationem, & iram, & tribulationem , immisiones per angelos malos, vel etiam post mortem ad interitum rapiat æternum. At contra immittit angelum Dominus in circuitu mentium eum & eripiet eos.

Expedi ut se magis occurrere raptis fatibus, quam satuo confidenti in stultitia sua. Facilius erat doctoribus sanctis furori gentilitatis occurrere, raptis à se populis aliquibus , atque à bestialibus sævitia ad fidei pietatem prædicando convertis, quam hæretico cuilibet confidenti in sui perſidia dogmatis. Quia nimirum illud contra externos, hoc contra sua viscera certamen agebant. Potest ut se nomine, ipsa hostis antiqui malitia intelligi , cui sævus rapimus, cum eos, qui erant filii diaboli, catechizando & baptizando filiorum Dei societati adiungimus. Et hoc plerumque multo leviori labore perficitur , quam si hæreticum ad fidem rectam revocare , vel Catholicum pravam agentem ad bonæ operationis statum reducere coneris.

Qui dimittit aquas, caput est iurgiorum. Aquam dimittere, est linguam in fluxa eloquia relaxare. Quod contra in bonam partem dicitur, *Aqua profunda, verba ex ore viri.* Qui ergo dimittit aquam, caput est iurgiorum : quia qui linguam non refrenat, concordiam dissipat. Unde ediverto scriptum est, *Qui imponit stulto silentium, iras mitigat.*

Quid prodest habere divitias stulto, cum sapientiam emere non possit? Quid prodest populo Judæorum infideli habere divitias scripturarum , cum in his Christum intelligere non possit? Quid hæretico eisdem abundare divitias, cum unitatem fidei in eis discere nequeat? Quid malo & catholico expedit divitias habere veteri fidei, cum sapientiam, piæ actionis habere neglexerit?

Omni tempore diligat qui amicus est, & frater in angustiis comprobatur. Qui Dominum verè amat , omni tempore ejus custodit amorem: neque in angustia passionis delebit, quem in pacis tranquillitate confessus est.

Homo stultus plaudet manibus, cum sponderit pro amico suo. Stultus est , qui cum animam fratris suscipit regendam, de suis gloriatur actibus , & non potius ei humili compassione , quicquid possit auxilii salutatis impendit.

Animus gaudens atatem floridam facit, spiritus tristis exicitat ossa. Qui interna spiritus sancti consolatione lætatur , etiam bonæ actionis flore decoratur, & fructus præriorum præstolatur celestium. Qui verò tristitia sæculi, quæ motum operatur, angitur , pinguedinem divinæ charitatis in robore virtutum quasi exercere videtur : habere nullatenus valet, sed quasi exiccatis ossibus marcescit, quia in bonis actibus, quæ faciunt gratiam dilectionis amittit.

In facie prudentis lucent sapientia, oculi stultorum in tenebris terra. In facie quidem Domini salutaris lucebat sapientia divinitatis, quam in carne apparens, virtutum & doctrinæ testimonio demonstrabat : verum oculi Judæorum non credentium, terrenis potius desideris perficiendis , quam salutaribus ejus mōnitis intendebant. Sed & generaliter sæpe prudentes , gravitatem sui sensus in ipso etiam frontispicio præmonstrant : nec tamen stulti ad hanc admittendam sectandamq; oculos mentis attollunt: sed contra quam liter ad finem voluptatum carnalium pertingant , tota intentione pequirunt.

Non est bonum, damnum inferre iusti, nec percutere principem, qui recta iudicat. Et de ipso principe ac iudice factorum, qui pro nostra salute percuti voluit, accipi potest : & de omnibus generaliter Ecclesiæ rectoribus, qui vel facultatibus nudati ab impiis, vel ipsa sunt morte consumpti.

CAPUT XVIII.

Mpius cum in profundum venerit peccatorum, contemnit, sed sequitur eum ignominia & opprobrium. Qui longis peccatorum tenebris involutus de luce desperat , jam ex desperatione, passim sibi peccandi fræna relaxat. Sed talis opprobrium futuræ damnationis nulla ratione evadit: quem ab usu suæ iniquitatis nulla divini timoris memoria cohibuit.

Aqua profunda, verba ex ore viri, & torrentis refulens, fons sapientia. Verba sapientium aque comparantur: quia & lavant mentes audientium & rigant, ne vel peccatorum sorde deformes remaneant , vel doctrinæ celestis inopia tabeſcat, & quasi nociva ariditate deficiant. Et quia in eisdem doctorum verbis fidelium quædam mystica latent & occulta, quæ solentiori comprehenduntur industria , quædam verò aperta , & cunctis audientibus facilia ad intelligendum profuntur: rectè hæc & aquam profundam, & torrentem dicit redundantem. Potest autem & in distinguendo, ut quia veteris Testamenti scriptura typicè prolata est, dicitur de ea, *Aqua profunda, verba ex ore viri*: quia Dominus & Apostoli palam utriusque Testamenti sacramenta eundem referabant, adiungatur de illis, *Et torrentis refulens, fons sapientia.*

Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est sui operæ dissipantis. Quia qui cœpta bona districte non exequitur , dissolutione negligentia manum destruentis imitatur.

Substantia divitiarum urbis roboris eius, & quasi murus circumdans eum. Non terrena substantia semper defendere potest: immò plerique propter divitias sunt capti vel occisi. Unde & Ecclesiastes ait, *Divitia conservate in manum Domini sui: per eunt enim in afflictionem pessima.* Melius ergo intelligitur substantiam laudare virtutum, quibus quæcumque abundat, quasi muro inexpugnabili cunctas hostium atcer infidias.

Qui prius respondit quam audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum. Qui prius doctor esse desiderat, quam discat stultitiæ noxam non declinat. Qui padere proximorum facta prius quam plene causas utriusque partis dignoscat, inordinate festinat : & ille se constituit dignum demonstrat.

Spiritus viri sustinet imbecillitatem suam. Et ipse vir est, spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Potest & de quolibet viro sancto intelligi , qui carnis imbecillitatem, ne intentionibus cedat, mentis fortitudine sustinet.

Spiritum vero ad irascendum facilem, qui potest sustinere, ira ut iratus sæpe ea dicat, quæ postmodum placidus, quia dixerit, poeniteat : & plerumq; an dixerit, ignoret. Cuius tamen vana nonnunquam per sapientium modestiam facilis est sustinet, atque exempto sopitur.

Donum hominis dilatat viam eius, & ante principes spaciū
ei facit.) Donum charitatis, sive aliarum virtutum, quas
à Domino fideles accipiunt, dilatat viam actionis eorum :
quia quo magis gratia spiritus intus replentur, eo latius
foris bonorum operum gressus multiplicant, atque inter
magnos Ecclesie rectores in futuro culmen fortiuntur
honoris. Aliter, Donum spiritale Salvatoris, quod mun-
do attulit, dilatat viam eius, quod ad plurimas orbis na-
tiones per fidei & dilectionis suae praesentiam venit: nec
solum populos, sed ipsos etiam rerum dominos, concupis-
centiis renunciare, ac sibi libenter obtemperare faceret.

Iustus prior accusator est sui, venit amicus eius, & investiga-
bit eum.) Omnis qui verè iustus est, ubi peccantium errata
conspicit, primò ad seipsum oculum considerationis in-
flectit: dumque suam fragilitatem sollicitus accusaverit, sic
deum ad corripiendos alios, & linguam benignus exiit.
Sed ille qui suis fidelibus dicere dignatus est, Vos autem di-
xi amicos, quia quaecumq; audivi à patre meo, nota feci vobis :
venit in cor eius per praesentiam divinae contemplationis &
quàm hoc sit mundum à sorte iniquitatis agnoscat, ejusq;
humilitatem digna mercede remunerat.

Frater qui audivatur à fratre, quasi civitas firma: & iudicia,
quasi veetes urbium.) Cum populus uterque, Judaeorum
scilicet & gentium fraterna sibi in Christo charitate con-
sentit, unam jam Catholicæ Ecclesie civitatem constituit.
Et sicut veetes urbium portas munivit, ita dogmata utri-
usque Testamenti Ecclesias per orbem, quæ unam Catho-
licam faciunt, ab infidelium incursionibus defendunt.

Cum obsecrat ionibus loquetur pauper, & dives effabitur ri-
gidè.) Humiles spiritu humiliter Dominum adorant, ut
Evangelicus ille publicanus: superbi vero mentia jactant,
ut Pharisæus.

Vir amabilis ad societatem, magis amicus erit quàm frater.)
Credens ex gentibus populus magis amatus est à Domi-
no, quàm Judæus sine fide perdurans, in quo secundum
carnem natus est. Potest & de Apostolis ex Judæa natis in-
telligi, quia magis amaverint credentes ex gentibus quàm
suae gentis incredulos.

CAPUT XIX.

Melior est pauper qui ambulat in simplicitate sua, quàm di-
ves torquens labia insipiens.) Melior est simplex au-
ditor verbi Dei, si ea que intelligere infirmitatis potuit,
operando perficit, quàm eruditus quisque, si in illis quæ acu-
tè intellexit, ad hæresim prædicandam labia retorquet.

Vbi non est scientia anima, non bonum: & qui festinus est pe-
ditibus, effrenus.) Anima quidem humanæ scientia vitæ cæ-
lestis est necessaria: quia nimirum line hac, beata in per-
petuum esse non potest. Attamen qui effrenatis sensibus
mentis plus appetit sapere quàm decet, plerumque offen-
sionem hæreticæ stultitiæ temerariis tractibus incurrit :
quod in primis humani generis parentibus mysticè signatū
est, qui dum appetitu scientiæ majoris vetitum contingere
properabant, à statu beatitudinis, in qua conditi sunt, de-
vianes in poenam miseriæ & mortalitatis inciduntur.

Stultitia hominis supplantat gressus eius, & contra Deum ser-
vet animo suo.) Stultorum motus est, ut cum peccando viam
veritatis deserunt, non se errasse fateantur, sed ad culpam
conditoris sui reatus originem referant, quasi ipse occasio-
nem peccandi tribuerit, qui vel fragilem fecerit hominem,
vel ad tentationem ejus hostem venturum admisit. Un-
de & primus nostri generis parens, post prævocationis
excitum, inreptus à Domino, ad defensionem mox ex-
culandi refugit, dicens: Mulier, quam dedisti sociam mihi, de-
dit mihi de igno, & comedi. Et ipsa mulier: Serpens, inquit, de-
cepit me. Amabo nanq; in creatorem, quod peccaverant,
reorquebant: ille, quod mulierem, per quam peiret, à
Domino sociam accepisset, illa, quod Dominum serpentem,
qui se deciperet, in paradiso constitisset. Quo contra Sa-
piens Dominum præcatur, ut non declinet cor suum in ver-
bum malum, ad excusandas excusationes in peccatis. Sed & ille
tuos supplantans gressus contra Deum, fervet animo, qui
divina impetia per suam inertiam contemnens, in super-

ipsum Deum, quasi importabilia hominibus onera impo-
suerit, mente reprehendit insana.

Divitiæ addunt amicos plurimos: à paupere autem & hi quos
habuit, separantur.) Divitiæ regni cælestis, quæ per sanctos
doctores fidelibus tribuendæ prædicantur, multos ami-
cos, & iidem prædicantibus, & earum largiori Domino
atque. A philosophis autem ceterisq; gentium magistris:
quia nil certæ beatitudinis in futurum sciunt promittere &
hi quos habere, separantur, videlicet conversi ad fidem,
spemque Dominicæ promissionis certissimam.

Qui tantum verba scatur, nihil habebit: qui autem possessor
est mentis, diligit animam suam.) Et Apostolus ait: Non audi-
tores legi in sum apud Deum, sed factores legi iustificabuntur.

Testis falsus non erit impunitus: & qui loquitur mendacia,
peribit.) Redarguerat eum, qui verba tantum scientiæ absq;
operatiōis efficaciam scetabatur: redarguit nunc illum, qui
ipsa verba divinæ autoritatis malè interpretando corrumpit.
Quòd autem multa sapius iterantur, firmitatis indi-
cum est: ut Joseph somnum regis interpretans, ait: Eo quòd
fiat sermo Dei, & velocius impletur.

Non decet stultum delicia, nec servum domitari principibus.)
Non decet hæreticum delicia scripturarum, quia his be-
ne uti non novit: neque illum, qui servus adhuc peccati esse
se probatur, profecti iustis in regimine Ecclesie.

Doctrina viri per patientiam noscitur.) Doctrina Ecclesia-
stica per patientiam doctorum, quàm sit perfecta, monstra-
tur: quia dum magis afflictionibus ac morti corpus subdere,
quàm à docendi officio cessare voluerunt: ostendebant
utiq; quantum esset salutaris quam tanta instantia defendere
curant. Aliter, Doctrina viri per patientiam noscitur: quia
tanto quisq; minor ostenditur doctus, quanto convinci-
tur minus patiens. Neque enim potest veraciter bona do-
cendo impendere, si vivendo necit æquanimiter aliena
mala tolerare. Rectè autem subditur:

Et gloria eius est iniqua prætergressi.) Quia nimirum per-
fecti doctoris est sic aliorum improbitatem patienter sus-
ferre, ut suam quoq; fragilitatem noverit ab iniqua actione
solertè observare. Neque enim aut munditia propriæ con-
versationis sine tolerantia sufficit externæ conturbationis,
aut si is qui fortiter ad versa foris sustinet, intus adhuc e-
nerviter iniquis moribus faver.

Sicut fremtus leonem, ita & regis ira. Et sicut ros super herbam,
ita hilaritas eius.) De Deo rege dicit, qui & in iudicio hilaris
ac blandus iustis, contra terribilis apparebit iniustus.

Dolor patris filius stultus.) Deus qui in sua natura impassi-
bilis semper est, & placidus, dolore tamen nostro more
dicitur, cum homines, quos ad se credendum laudandumq;
creavit, hosti potius maligno, quàm sibi servitæ considerat.
Unde & Moyses de illo, Panuit, inquit, eum, quod hominem
fecisset in terra. Et tactus dolore cordis intrinsecus, Delebo,
inquit, hominem, quem creavi, à facie terra.

Et recta rugiter perstillantia, mulier litigiosa.) Sicut recta
perstillantia pluviam quidem de cælo suscipiunt, non ta-
men hanc ad utilitatem aliquam disperunt, sed ad molestiã
potius inhabitantium derivant: ita nimirum hæreticorum
Ecclesia, cælestium dona verborum, non ad salutem anima-
rū, sed ad usum suæ nequitie malè interpretando, & contra
catholicos litigando convertit. Testis enim perstillantia muni-
das quidem pluvie guttas accipiunt, sed subjectos in domo
fordidos reddunt: & hæreticus lymphidissima cælestis ora-
culi verba auditu corporis haurit, at ubi hæc corde pol-
luto atigerit, auditoribus suis forte mixta ministrat.

Pigro immittit soporem.) Pigro appellatur, qui rectè
sentiendo quasi vigilat, quamvis nihil operando torpescit.
Sed pigro immittit soporem, quia paulisper etiam rectè sen-
tendi vigilantia amittitur, dum à bene operandi studio
cessatur. Rectè autem subditur:

Et anima dissoluta esuriat.) Nā quia se ad superiora strin-
gendo nō dirigit, neglecta se inferi per desideria expādit.
Et dum studiosū subtilium vigore non constingitur, cupi-
ditatis infimæ fame lauciatur: ut quò per disciplinam ligari
dissimulat, eò se eluriens per voluptatum desideria spargat.

Fovetur Dominus, qui miseretur pauperi, & vicissitudinem
reddit ei.) Hujus sententiæ veritatem probat ipse Dominus,

Rom. 13.

Noli diligere somnū, ne te egestas opprimat, aperi oculos tuos & sature panibus) Noli diligere omnium peccati & inerte: de quo Apostolus ait, *Hora est iam nos de somno surgere*: nete si nunc bene vigilare non vis egestas in futuro illa gravissima, ubi nec stillam aquæ unam sitiens invenire queas, occupet. Aperi oculos tui cordis ad vigilias sanctas, & satura tibi gaudiorum celestium bene vivendo conquire.

Malum est, malum est, dicit omni emptor, & cum recesserit, tunc gloriabitur. Ergo & is qui æterna præmia in calis comparare desiderat malum est quod in præsentia debet sustineretur cum recesserit de mundo, tunc gloriatur: aperte perspicies, quia non sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.

Aurum & multivudo gemmarum, & vas preciosum, labia scientia. Hæc est gloriatio sapientis emptoris, qui quandiu emerit, malum esse dicit quod secum agitur: cum autem recesserit, letabitur se sapienter emisit. Sic etiam celestis regni emptor, ubi hinc recesserit, exultabit, comperiens labia scientia, id est doctrinæ spiritalis, qua usus est in comparatione celestium, auro, gemmis, & vas esse assumulanda preciosis.

Suavis est homini panis mendacii, & postea implebitur os eius calculo. In quocumque membro quis amplius peccaverit, in eo ampliora in ultione patietur tormenta. Unde rectè, qui in lingua magis deliquit, in ea plus arsurus esse perhibetur, dum os ejus calculo qui est lapis ignitus, implendum esse referitur. Quod accidisse constat diviti illi, qui epulabatur quotidie splendide, cum in inferno ardens refingeret sibi à Lazaro linguam petebat. Nam qui in verbis supervacuus, in epulando defluxerat, in lingua amplius ardebat.

Ei qui revelat mysteria, & ambulat fraudulentè, & dilatat labia sua, ne committatur. Si quis voluerit tuis misceri amicitias, & videns hunc prioris amicitie pendentes secreta, hunc velut pefidum cave.

Hereditas, ad quam festinatur in principio, in novissimo benedictione carebit. Qui per avaritiam nequitiam in hac vita multiplicari appetunt, in futuro ab æterno patrimonio exhaeredes fiunt. Aliter: *Hereditas ad quam festinatur in principio, in novissimo benedictione carebit.* Qui gradum regimintis, priusquam subesse didicerit, præposterus accipit: in novissimo, mercede benedictionis, quæ bonis rectoribus debetur, carebit. Qui ad ministerium altaris indoctus & temerarius accesserit, & ipse in die novissima gratiam remunerationis, quæ bene ministrantibus reponitur, perdet. Potest & ita accipiqua qui in præsentia suas vult vindicare injurias, hic corona patientiæ in futuro carebit. Cui sensu possimum videtur convenire quod sequitur:

Ne dicas, reddam malum: expecta Dominum, & liberabit te. Quod etiam versiculo sequenti asseruit, cum dicit:

Avominatio est apud Deum pondus & pondus, & scatera dolosa non est bonum. Duplex namque est pondus, & scatera habet in corde suo dolosam, qui dum peccaverit, ipse veniam petit à Domino, & nihilominus peccanti in se homini accipienti quod peccavit, dimittere non vult. Eum, qui Deus est, scelerare ad miserandū precibus fatagit: cum ipse homo existens, nullis hominum precibus flecti ad misericordiam possit, qui jure quasi iniquus ponderator abominabitur à Domino, quia suas injurias graviores quam Domini mensuratur. Verbi gratia, nolens indulgere ei qui suam uxorem polluit, & postulans sibi indulgere cum forte desponsatam Christo virginem maculaverit: vel certè, animam suam Deo in baptisinate consecratam aliquo vitiorum forde fadaverit.

Ad domino dirigitur gressus viri. Quicunque hominum gressus rectum iter incedunt, non fit hoc libertate humani arbitrii, sed gubernatione illius, cui dicit Esaias, *Omnia enim opera nostra operatus est in nobis.* Quis autem hominum intelligere potest viam suam? In hoc, inquit, manifestum claret, quia quicquid boni habet quisque à seipso non habet: sed gratia Dei, quod nec per sui libertatem arbitrii, qualis futurus sit qualiter vel quandiu victurus intelligere poterit.

Ruina est hominū devorare sanctos, & post vota tractare. Cum peccatum sit illi hominū nocere, quanto magis est, cum quis sanctos Dei offenderit sive laterit, & quasi vile

mancipium pro libito suæ voluptatis eos tractare non timuerint? Quomodo xl. viri in Actibus Apostolorum devoverint, se non manducaturos, nec bibituros, donec occiderent Paulum. Et pagani sapè, ut legimus, diis suis Christianorum sanguinè devoverunt. Hanc versiculum antiqua editio juxta alium sensum posuit, dicens: *Muscipula est viro tacito aliquid de suis consecrare*: postea autem quam votū fecerit, penitentiam agit. Et quia utroque & eos videlicet qui sua vota contemnunt, & eos qui ut sua vota cōpleant, sanctos persequuntur, damnatio restat æterna, rectè subditur.

Dissipat impius Rex sapiens, & curvat super eos fornices. Moris autem fuisse antiquorum, ut adepti de hoste victoria, fornices sibi erigerent, in quibus virtutum suarum laudes describerent: ut in Saulis opere legimus. Dominus ergo Rex nos ter non solum impietum destruit malitiam, sed & magnum cum electis suis ejusdem triumphi gloriam perpetuò celebrat. Hunc versum alia translatio sic habet: *Ventilator impiorum Rex sapiens, & immitet illis rotam malorum, id est pœnam nullo sine consummandam.* Cui videlicet rota contraria est corona vitæ æternæ, quam re-promisit Deus diligentibus se.

Lucerna Domini spiritalium hominum, quæ investigat omnia secreta ventris. Divini assatus illuminatio, cum in mentem hominis venerit, eam sibi metaphis illuminans ostendit: quia ante spiritus sancti adventum cogitationes pravæ portare poterat, & pensare nesciebat.

Exultatio juvenum, fortitudo eorum, & dignitas senum, canities) Canitiam sapientiam dicit. Tunc enim civitates cujusque bene ordinatæ, tunc res sancte Ecclesiæ rectè aguntur, cum & fortiores quique viribus, necessarii infestunt operibus: & seniores majore prudentia præditi, de his quæ agenda sunt, salubriter consulunt.

Livor vulneris absterget mala, & plaga in secretioribus ventris. Cum enim exterius percutimur, ad peccatorum nostrorum memoriam taciti afflictique revocamur. Et per hoc quod foris patimur, magis intus quod fecimus, dolemus: sicque fit, ut inter vulneta aperta corporis, magis nos abluat plaga secreta ventris: quia sanat nequitias pravi operis, occultum vulnus doloris. Solet quippe ventris appellatione mens accipi: quia sicut venter consumit elcas, ita mens pertractando excoquit curas.

CAPUT XXI.

Sicut divisiones aquarum, ita cor regis in manu Domini.

Quare cor regis, & non potius omnium hominum in manu Dei esse perhibetur? cum scriptum sit, *Quia in manu eius sunt omnes fines terræ.* Nisi forte regem sanctum quemque appellat, qui vitiorum bella in seipso vincere, virgulta malitiæ novit extirpare. Sicut enim Dominum multifariis aquarum divisionibus terrarum fines latè simul, & æris implet, tegit quoque aquis superiora cælorum: ita cor regis quocumque voluerit, inclinat. Quia sicut divisiones gratiarum juxta suam voluntatem, & angelis & hominibus tribuit: ita etiam corda sanctorum quibuscunque voluerit, digna donationibus reddit. Neque ullum habet Pelagianista locum, quo absque Dei gratia quis salvus fieri possit.

Psal. 94.

Perverta via, viri aliena est à Deo: qui autem mundus est, verum opus ejus. Justè coram Domino vivere, proprium est humanæ conditionis. Unde alibi dicit, *Deum time, & mandata eius observa*: hoc est enim omnium homo. At qui perverte vivit, alienam profectò à natura humana viam incedit. Perverta ergo actio aliena est, & contra naturam. Qui autem mundus est in opere, hic rectè, quod per naturam originaliter sumpsit, exequitur.

Eccl. 12.

Melius est sedere in angulo domatæ, quam cum muliere litigiosa in domo communi. Ad eodè verum est, melius esse ut sedeat in angulo domatæ, id est, in secreta altitudine vitæ continentioris, quam cum muliere mala in domo, quæ sit tibi communis cum illa, ut etiam si optima tibi mulier ducenda offeratur, melius sit contempto connubio propter commatatum agni cælibem ducere vitam.

Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur. Generaliter hæc accipienda sen-

ventia, & non egeno tantum, vel corporaliter infirmo. Nam & qui in criminibus alienis non affectu misericordie condolare, sed iudicantis mavult tenere censuram, ostendit se necdum victorum factibus eliquatum, nec auditu divinæ miserationis existere dignum.

Munus absconditum extinguet iras, & donam in sinu, indignationem maximam. Qui iram districti iudicis, quam peccando meruit, placare desiderat, elemolyas det pauperibus: & hoc nulla delectatione humani favoris, sed tantum amore conditoris, qui cordium occulta respicit. Sic enim fit munus absconditum, sic ad mitigandam conditoris iram proficit, si nullo externæ retributionis intuitu porrigatur. Sic impletur, quod ipse præcepit: *Te autem faciente elemolyam, nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua.*

Gaudium iusto, est facere iudicium, & pavor operantibus iniquitatem. Gaudet iustus, cum bonis desudat operibus: quia sperat se propter hæc bonis remunerandum esse perentibus. At verò reprobi dum mala, quæ Deum prohibuisse norunt, faciunt, quamvis suæ luxuriæ perpetratione carnaliter delectentur, mentis tamen pavore interno carere non possunt: quia se mala perpetuò passuros pro his quæ temporaliter malè fecerint, non ambigunt.

Vir qui erraverit à via doctrinæ, in cætu gigantium commorabitur. Gigantes dicit immundos spiritus: de quibus beatus Job, *Ecce gigantes, inquit, gement sub aquis, & qui habitant cum eis: id est superbi & malè fortes spiritus demoniorum, cum his, quos deceperint, hominibus, pœnis subacti torquentur.* Horum enim cætu sociantur, qui à via veritatis erraverunt, ipso iudice attestante, qui se illis dicturum esse prædixit: *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui parati estis diabolo & angelis eius.*

Pro iusto datur impius, & pro rectis iniquus. Iusti & recti idem esse videntur: sed distat inter impios & iniquos, quod iniqui sunt omnes reprobi: impii verò, qui majoribus implicati sceleribus, vel nunquam sanctæ mysteria fide perceperunt, vel post accepta ad apostasiam redierunt. Unde potest hoc loco impios, omnes fidelium persecutores dictos accipi: potèro iniquorum vocabulo generaliter omnes mali designari. Et pro iusto datur impius, cum pro martyre persecutor, qui eum morti dedit, puniatur. Pro rectis iniqui, qui eorum justam videntes, imitari volebant. Damnatur Herodes non tantum pro innocentibus, quos impiè neci tradidit: sed & argumentum damnationis accepit, quia fidem majorum sequi ad querendum Dominum noluit, cum esset inter Judæos, & Prophetarum dicta cognosceret. Hinc etenim Dominus ait: *Regina austri surget in iudicio cum generatione ista, & condemnabit eam, &c.* Non quia ipsa sua virtute ac potentia condemnabit, sed quia in eius comparatione condemnabuntur, qui devotionem ejus scientes, cum facilius multo possent, sapientiæ curam dissimulabant habere.

Theaurus desiderabilis, & oleum in thasis aculo iusti: imprudens homo dissipat illud. Alacritas bonorum operum, Deo semper amabilis: & pinguedo dilectionis in sanctorum Ecclesia resulget. Quem versiculum beatus Papa Gregorius in Homeliis Evangelii, juxta antiquam translationem posuit: *Theaurus desiderabilis requiescet in ore sapientis.* Verum reprobi non tantum virtutes non assequi, sed & persequi, & quantum valent, in bonis obruere festinant. Post hæc sane hic verus de quolibet martyrum accipi, in cujus habitatione, id est corpore, anima sancta Dei videlicet thesaurus servetur, abundet & ut. Etio gratiæ spiritualis. At persecutor imprudens hujusmodi habitaculum disrumpere potest: thesaurum verò, qui habitaculo tenebatur, & oleum nequaquam tangere potest. Unde Dominus docet, non timere eos qui occidunt corpus, & post hæc non habent amplius quid faciant.

Civitatem fortium ascendit sapiens, & destruxit robur fiducia eius. Civitatem fortium, mundum dicit, quondam malignorum spirituum tyrannidi stultæ subactus serviebat, habens fiduciam vitæ in cultu eorum, qui non sunt dii, sed opera manuum hominum. Hanc civitatem intravit natus ille in carne, qui est Dei virtus, & Dei sapientia. Destruxit per suos prædicatores cultum Deorum, in quibus fuere

confisi, veritatis ignari: atq; in fide cælestium docuit habendam esse fiduciam, quæ nunquam posse destrui. Sed & quotidie civitatem fortium ascendit sapiens, & destruit robur fiducia ejus, cum aliquis fidelis ductor argumenta philolophorum vel hæreticorum, vel etià contumaces carnalium fratrum contradictiones, quibus scelera sua defendet & alleviare nituntur, assertionem fidei, & ecclesiastica castigationis disciplina redarguit, atque evilerans annullat.

Testis mendax, peribit: vir obediens, loquitur victoriam. Qui se Deo servire testatur, nec factis dicta exequitur, peribit. Qui autem fideliter ut promittit, iussis subditur divinis, hujus loquela ad victoriam pervenit: quia dum per obedientiam sua desideria vincere latagit, per justitiam iudicis postmodum victoriæ palmam percipit.

Vir impius pro caceter obfirmat vultus suum, qui autem rectus est, corrigat viam suam. Judas, quia impius corde erat, quamvis ipso Domino se redargente, noluit mala cepta restringere: potèro Petrus quia rectus erat corde, id est, ceterudinis amator, respiciente Domino, mox penitentia dō correxit, quod negando deliquit.

Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Deum. Quæcumque consulantur & sapient hæretici, nihil est, & vanum & inutile.

Equus paratus ad diem belli, Dominus autem saltem vrbuit. Hominis quidem est Deo devotum tempore persecutionis animum præparare, corpus offerre dilectissimi: sed divini est adiutorii, ut cepto laboris, agonis victoriæ, salusq; succedat.

CAPIT. XXII.

Melius est nomen bonum, quam divitiæ multa. Nomen bonum dicit, non quod à turbis vulgi impetiti, sed quodd fidelium, quamvis paucorum testimonio laudetur. Neque enim bonum habere nomen refugit, sed à bonis solum quareba laudari, qui ait: *Si aditus hominibus placere, Christi servus non essem.* Nomen ergo bonum est, nomen religionis, quod divitiis mundanalibus jure præfertur. Nam etsi mundum quis lucratur universum, merito hunc contemneret, tantum ut nomen ejus scriberetur in cælo, ejusque memoria, & inter angelos, & inter homines sanctos figeretur æterna.

Super argentum & aurum, gratia bona. Illam significat gratiam, cum quis pro bono opere laudatur à bonis membris pro collatis ei donis meritorum, glorificatur pater qui in cælis est.

Dives & pauper obviaverunt sibi, utriusq; operato est Divinus. Neque divitem propter divitiæ & honores, neque pro inopia pauperem despicias: sed hoc in utroque merito venerare, quia opus sunt divinum, quia ad imaginem Dei, & similitudinem facti.

Callidus videt malum, & abscondit se: innocens perterritus, & afflictus est damno. Multi ex principibus crediderunt in Domino, sed propter Pharisæos non confitebantur, ut de Synagoga non eijcerentur. Quis enim erant callidi, viderant malum persecutionis, quod imminerebat, & absconderunt fidem pietatis, quam parumper conceperant. Innocentes verò Apostoli perturbanterunt itinere recto confessionis, quo cœperunt, & afflicti sunt verberibus, vinculis, carcere, & ipsa etiam morte multati. Utrorumque autem exemplum multi usque nunc, & in certamine fidei, & in communibus sequuntur actibus. Hunc vestrum antiqui interpretes manifestus, sed in alium sensum transulerunt. *Asinus videns nequam puniti valde, ipse discipulum accipit: insipientes autem prætereuntes, damno afflicti sunt.*

Finis modestiæ, timor Domini, divitiæ, & gloria, & vita. Modestiam dicit constantiam operum bonorum: timorem verò Domini, illum qui permanet in seculum servati. Quia nimirum perfectio virtutum est ad hunc amantissimè confedere, quo gratiam conditoris, vel in modico timore ostendere. Nihil procius ejus memoriam præponentes, quæ alibi charitas vocatur, perfecta foras mittens timorem, servilem videlicet & incipientem, quo metuit quilibet, ne fortè peccando penis mereatur subigi. Quod autem subjungit, *Divitiæ, & gloria, & vita*: in futuro significat.

1. Petr. 3.

Finis ergo modestia timor Domini, divitiarum, & gloria, & vita. Quia nimirum perfectio virtutum est in hac vita, ut timeamus, Dominum timore sancto, hoc est sincera illum dilectione colamus. Finis virtutum in futuro, ut divitiarum hereditatis promissae regni caelestis, gloriam & vitam sine fine percipiamus à Domino Unde Petrus ait: *Quem cum videritis, exultabitis latius inenarrabili, & glorificati, reportantes finem fidei vestrae, salutem animarum vestrarum.*

Arma & gladius in via perverſi, cuſos animo ſuae, longè recedat ab ea. Dupliciter intelligendum, quia perverſi & armati ſunt ſemper ad nocendum proximis, verbo vel opere ſceleſto, & ipſos parata ſemper exspectat ultio divini examinis. Qui vero animam ſuam in aeternum ſalvati procurat, longè refugit ab hujusmodi armis & gladijs: quia & mentem manumque ſuam à proximorum laſione retinet, & ne animam verſione diſtricti judicis ipſe feriat, inuenta mente praecaveat.

Proverbium eſt, adoleſcens iuxta viam ſuam, etiam cum ſenuerit, non recedit ab ea. Conſtat perſoq; in ſenectute, Domino donante, mutari à vitijs, quae adoleſcentes habuerant & contra, nonnullos illo deſerente ſe deſerere circa ſenium virtutes, quibus in adoleſcentia videbantur illuſtrati. Sed quia multo ſapientius quicque motes quibus ab adoleſcentia imbutus eſt, in reliquum vitae tempus exequi conſuevit, proverbium eſſe dicit, quia quod adoleſcens quicque ceperit, in ſenecta non mutaverit. Non tamen ipſe ſemper ita evenire conſtat. Idcirco autem hujusmodi proverbium ponit, ut auditores ſuos à prima aetate virtutum ſtudere perſuadeat, ne forte in ſenectute non poſſint diſcere ſtudia, quibus in tenera aetate mancipari deſperaverant. Nam & quo ſemel eſt imbutus areſcit ſervat odorem reſtae diu. Et Graeca narrat iuſtoria, Alexandrum potentiffimum regem, orbis dominatorem, & in moribus & in inceſſu Leonidis pedagogi ſui non potuiſſe carere vitijs, quibus parvulus adhuc fuerat infectus.

Dives pauperibus imperat, & qui accipit mutuam, ſervus eſt ſenectutis. Patet juxta litteram. Sed & divites virtutibus in judicio occulti inſpectoris principantur eis: imò eorum futuri judices exiſtunt, qui virtutum divitijs carent. Et qui verbum ſalutaris doctrinae accipit à doctore, ſervus eſt ejusdem doctore, id eſt debitor implendi omnia quae illi magiſteri caeleſtis jure praecipit.

Qui ſeminat iniquitatem, metet mala. Certum eſt, quia hic qui vel verbo vel exemplo docet iniquitatem, recipiet vindictam: ſed quia ſequitur *Et virga irae ſuae conſummabitur*: illam maxime iniquitatem videtur dicere, quae immitti & impia mente peragitur, ut eſt latrocinia exercere, homines ſervitio premere, tormentis laniare, morte perimere, bovem viduae pro pignore auferre, ipſam de adverſario, cum poſſit, vindicare non velle. Talis etenim merito virga irae ſuae conſummabitur: quia ſicut Dominus ait, *Omnia qui acceperit gladium, gladio peribit*: id eſt, qui injuſte in alios ſerviunt, ipſa ſervitia ſibi interitum conſeſcunt. Verum quia dixerat de impio, ſequitur econtario de pio:

Qui primo eſt ad miſericordiam benedictus: de panibus enim ſuis dedit pauperi. Huc ſimile eſt illud judicis ejusdem, qui multo cordes ab impijs diſcernens, ait: *Venite benedicti patris mei, poſſidete regnum paratum vobis à conſtitutione mundi: quia eſtis iuſti, & deditis mihi manducare, &c.* Poſſunt autem panes, qui pauperi dantur, non ſolum alimenta carnalia, ſed etiam doctrina ſpiritualis, qua anima reficitur, intelligi.

Ejice deriſorem, & exibit cum ad iurgium, ceſſabuntque cauſa contumeliae. Ejice haereticum, quem corrigere non potes, ab Eccleſia: & cum illi liberata abſtuleris praedicandi, catholicae paci auxilium praestas.

Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam laborum ſuorum, habebit amicum Regem. Qui mundo corde recte praedicat inter illos connumerabitur, de quibus eidem Regi & conditori ſeculorum Propheta dicebat. *Mihi autem nemis honorificati ſunt amici tui Deus.* Nam ſi quis gratiam laborum recta praedicando praemonſtrat, cordis autem munditiam cultodire diſſimulat, nequaquam talis aeterni regis amicitia frui poſſe, putandus eſt.

Oculi Domini cuſtodiuſcientiam, & ſupplantantur verba iniqui Superna inſpectio cuſtodit ſemper in Eccleſia ſcientiam virtutis, quam docuit: verba haereticorum, in omnino ſermo pietatis & juſtitiae contrarius, quia Domino regente non ſervatur, cum ſuo auctore ſubvertitur.

Dicit piger leo foris, in medio platearum occidendus ſum. Dicit ſepe in animo ſuo is qui ad agenda opera bona piger eſt ad conſtitendam fidem quam corde tenet timidus. Non autem deo fidem, quam teneo, foris profiteri, ne me perſecutor impius, quia fidelem audit perimat. Timeo ad exercendam virtutum actiones in publicum progredi, ne forte me vel antiqui hoſtis adverſitas gravior tentet: vel etiam homo qui liber perverſus cum ſuorum turba derideat, convicijs confundat, injurijs afficiat: aut ſic multos juſtorum, qui ab ejus vita diſcordant, tormentis & morte conſumat. *Leo eſt, inquit, foris, in medio platearum occidendus ſum.* Quod eſt a perſe dicere, Et verba & opera virtutum ubi oſtendi foris ceperint, ſtatim perſecutio vel hominum vel ſpirituum comitatur immundorum. Nec valeo tentationibus reſiſtere, ſed in ipſis boni propoſiti vincat inceptis.

Fovea profunda os aliena, cui iratus eſt Dominus, incidit in illam. Qui verba vel oſcula meretricis libenter amplectitur, quali januam jam gehennalis pulſat abyſſi, citoq; mergetur, ſi pedem caurus non retrahit, ſi non membra caetera à vitijs cohibet: fovea praenalis, quam nullus omnino niſi filius irae illabitur.

Stultitia colligata eſt in ore pueri, & virga diſcipline ſugabit eam. Multos novimus pueros ſapientia praeditos, nam Hic remias puer prophetiae miniſterium inſcepit. Et Daniel ſcribit, *Quia Deus dedit pueri abſtinentibus ſcientiam & diſciplinam in omni verbo & ſapientia.* Unde reſtat intelligere, quia pueros hoc loco, non aetate, ſed ſenſu parvulos ſignificet: quales eſſe vetabat Apoſtolus eos, quibus ait, *Nolite pueriſſi ſenſibus, ſed malitia parvuli eſſote.* Hujusmodi enim pueros, id eſt, animos ſtultitiae, vel laſciviae, vel inertiae deditos, necelle eſt juvenili diſciplina caſtigari, & ad juſtum vitae tramitem, prudentium vigore perducere.

Qui calumniatur pauperem: ne augeat divitijs ſuas, dabit ipſe ditiori, & egebit. Conſtat, quia rapaces, & quae pauperibus auferunt, & quae juſte videntur poſſidere, pariter omnia perdunt, cum in examine diſtricti judicis poenas pro his, quae geſſere recipiunt: ſed & is qui pauperem ſpiritu fratrem calumniatur, virtutibus ejus detrahendo, ut per hujus vituperationem ipſe divitijs quas deſiderat, augeat: id eſt, gloriam laudis humanae majorem, quali ſanctior accipiat: merito talis calumniator, quicquid bonae actionis habere videbatur, amittit, & à fructu virtutum vacuum in fine manebit.

Hucusq; pertingit titulus Parabolarum Salomonis, qui ſupra poſitus eſt: ex quo novum locutionis genus probatur aſſumpſiſſe, ut ea quae diceret, non quaſi ad alium quem doceret loquendo, ſed velut ſolus ſecum ratiocinando videatur ſſari. Quarum videlicet Parabolarum primus eſt verſiculus, *Filius ſapientis laſcificat patrem: filius vero ſtultus, maſtrea eſt matri ſuae.* Ultimus ille, ad quem uſque explanando pervenimus. Hinc ad priorem loquendi modum revertitur, ut ſpecialiter ad eum quem inſtruit, verbum faciat: quod ita incipit:

Inclina aurem tuam, & audi verba ſapientium: appone autem cor ad doctrinam meam. Pulcherrimum initium ponit novae locutionis, ut aurem pariter ad audiendum, & cor appone ad intelligendum, quae ſapientes loquantur, eum, quem erudit, jubeat.

Quae pulchra erit tibi, ſi ſervaveris eam in ventre tuo, & redundabit in labijs tuis. Aſpera ſepe videtur inſipientibus, & inſuavis doctrina ſapientiae: ſed cum ejus virtutem intimo corde perceperint, cum operibus ſervare, cum hanc quoque labijs propinare ſtatim didicerint, pulchriorem hanc caeteris dogmatibus eſſe deprehendent.

Ecce deſcripſi eam tripliciter tibi, in cogitationibus & ſcientia ut oſtenderem tibi firmitatem, & eloquia veritatis. Tripliciter auditori doctrinam deſcripſit ſuam, quia cogitare, loqui, & operibus hanc exercere praecipit. Qua deſcriptione triplicet totus ille libellus, ſi quis bene conſiderat, plenus refulget.

1. Cor. 14

Non facias violentiam pauperi, quia pauper est; neq. conteras egenum in porta, quia Dominus iudicabit causam eius. (Potest de quolibet paupere vel egeno accipi; de quo dictum est, Tibi enim derelictus est pauper, pupillo tu eris adiutor. Verum quia fecit, et confregit eos qui consecraverunt animam eius, Melius de illo intelligitur, Qui cum dives esset, pauper factus est pro nobis. Nec solum pauperari, ut nos dicat, sed etiam ut nos redimeret, crucifigi dignatus est. Prohibet ergo sapientia suos auditores Domino, in carne predicanti violentiam mortemque inferre, quia nimirum certus restat interitus eis, qui in aurorem vitæ manus mittere non timuerunt.

Noli esse amicus homini iracundo, neq. ambules cum viro furioso, ne forte discas semitas eius, & sumas scandalum animæ tuæ. Et hæc cum de omni iracundo vel furioso possint generaliter accipi, tamen nihil prohibet de illis, qui contra Salvatorem & discipulos eius vana mente furebant: à quorum amicitia & comitatu prohibentur, quicumque in eum credentes, curam suæ salutis agebant, ne ex vicinia pravum etiam ipsi perirent, quod Judæi Scariothis casu fieri posse probatum est. Generaliter autem dicendum, quod sic ut perfecti viri perverfos proximos non debent fugere, quia illos sapè ad rectitudinem protrahunt, & ipsi ad perveritatem nunquam trahuntur: ita infirmi quique foetorem debent declinare pravorum, ne mala, quæ frequententer aspicunt, & corrigere non valent, delectentur imitari.

Noli esse cum his qui defigunt manus suas, & qui vades se offerunt pro debitis. Si enim non habes unde restituas, quid curas se est, ut tollat operimentum de cubili tuo? Noli esse cum his qui se cum essent liberi, ac sibi mercedem vacantes, defigunt in cura salutis malorum, spondentes se rationem pro eorum animabus Domino redduros. Si enim ille, pro quo spondidisti, non habet bona opes, quibus te liberum ac securum reddat tuæ sponsonis, quid tibi utile est, ut ipse in die iudicii pro eius anima iudicaris, amittatque habitum iustitiæ, quo indutus esse videbaris? Unde & Dominus, Mefu quidem multa operari autem pauci.

Frigus niva in messe aliquantum est quies prædicantium à persecutione repugnantium. Rectè ergo dicitur, sicut frigus nivis in die messis, ita legatus fidelis ei qui misit eum, animam illius requiescat & facit. Quia sicut optabile est prædicatibus verbis, cum ab infidelium rabie forte aliquid refrigerij accipiunt, nec facultas docendi negatur: ita ipsi qui ad prædicandum eos misit, Domino gratum esse constat, cum acceptam ab eo legationem etiam inter adversa obstitentium fideliter implent. Denique ut Lucas refert, reversis à prædicationis officio discipulis, exultans Spiritu sancto, patri gratias obtulit, dicens: Confiteor tibi pater Domine cæli & terræ, &c.

Nubes & ventus, & pluvia non sequentes, vir gloriosus, & promissa non complens. Huic simile videtur quod superius ait: Ne lactes quenquam labijs tuis. Sed ille verticulus specialiter hoc continet, ne promittendo hominem suscipias, & non complendo decipias: ille vero verticulus & hoc continere potest, & illud quod dicit Apostolus, Habentes speciem pietatis, virtutem eius negantes.

Patientia lenietur princeps, & lingua mollis confringet duritiam. Quamvis Dominum peccando offendisti, potes tamen eius mereri clementiam, si patienter adversa, quæ tibi pro peccatis irrogantur, pertuleris, humilique satisfactione duritiam donaveris contumaciæ prioris.

Mel invenisti, comede quod sufficit tibi, ne forte saturatus evomas illud. Dulcedinem invenisti cælestis intellectus, quæ spiritualium patrum officio, quasi prædentissimarum apum tibi labore ministrata est. Vide ergo ne in ea plus sapere appetas, quam oportet sapere, ne dum summa intelligere ultra vires quæraris, etiam quæ bene intellexeris, amittas. Potest autem in hoc versu typicè dictum intelligi, quod in sequenti apè subjicitur:

Subtrahè pedem tuum de domo proximi tui, ne quando saturatus oderit te. Etiam enim proximi cuiuslibet allocutione vel visitatione melle dulciorem invenis: melius tamen est, ut raris veniendo facias eum semper diligere tuum adventum, quam ut vel una vice tandiu cum illo maneas: vel to-

tiens ad eum venias, donec te videre fastidiat, & ne redcas, quærat.

Dens putridus, & pes lassus, qui sperat super infirmum in die angustie, & amittit pallium in die frigoris. Et Hieronimus ait: Maledictus qui spem ponit in homine, & ponit carnem brachij sui. Qui rectè denti putrido, & pedi lassio comparatur: quia qui illud unicum bonum hominis, hoc est adhzere Deo, & ponere in Domino Deo spem suam nescit: istud nec Deo suscipere cibum, nec manum non potest desiderata salutis attingere. Et talis amittit pallium in die frigoris, quia est in serenitate vitæ præsentis habitu religionis videtur indutus, ubi tamen districtio iusti iudicis ingruerit, nudus omnimodo ab ornatu iustitiæ apparebit, nec eorum confortio dignus. De quibus scriptum est, Beatus qui vigilat, & custodit vestimenta sua, ne nulus ambulet, & videant turpitudinem eius.

Acetum in nitro, & qui cantat carmina corde pessimo. Nitrum à Nitria provincia, ubi maxime nasci solet, nomen accepit: nec multum à salis Amoniaci specie distat. Nam sicut saltem in litore maris fervor efficit solis, durando in petram aquas marinas, quam major vis ventorum, vel ipsius maris fervor in litore ulteriora proferat: ita in Nitria, ubi æstatis pluvie prolixiorum tellurem insudant, aderit ardor sideris tunc, qui ipsas aquas pluviales per latitudinem arenarum concoquat in petram salis quidem, vel glaciæ aspectu simillimam: sed nil gelidi rigoris, nil salis saporis habentem. Quæ tamen iuxta naturam salis, in caumate durare, atq. in nubilo aëre fluere, ac liquefieri solet. Hanc indigena sumentes servant, & ubi opus fuerit, pro lavamento utuntur. Unde Judææ peccanti dicit Propheta, Si laveris in nitro, & multiplicaveris tibi herbam borith, maculata es iniquitate tua, dicit Dominus Deus. Cepit autem in aqua quomodo calx viva, & ipsa quidem dissipat, sed aquam lavationi habilem reddit. Cujus natura, cui sit apta figuræ cernens Salomon ait, Acetum in nitro, & qui cantat carmina cordi pessimo. Acetum quippe si mittatur in nitro protinus ebullit: & perversa mens, quando per inceptationem corripitur, aut per prædicationis dulcedinem bona suadet, de corruptione fit deterior: & inde in mururationis iniquitatem succenditur, unde debet ab iniquitate compesci.

Si fuerit inimicus tuus, ciba illum: si fuerit, da ei aquam bibere. Et de corporalibus alimentis, & de spiritalibus potest intelligi.

Prunas eius congregabis super caput eius, & Dominus reddet tibi. Non de incendiis peccatorum dicit, neque enim doceret sapientia, ut bona inimico, perditionis causa, ministraret: sed prunas super caput eius, ardorem charitatis in corde eius significat. Fit enim nonnunquam, ut inimicus cebris victus beneficijs, odiorum rigore mollior calorem in mente charitatis excipiat, ac de inimico amicus fieri: & eum quem injustè oderat, reclamare incipiat.

Ventus aquilo dissipat pluvias, & facies tristis linguam detrahet. Si hilari vultu audieris detraherentem, tu illi das formitem detraheri: si verò tristi vultu hæc audias, ut dicit quidam vir, dicit non libenter dicere, quod didicert non libenter audiri.

Melius est sedere in angulo domatù, quam cum muliere litigiosa in domo communi. In domo, domo & excelsum & lectus est locus. Quod enim domo Græcè, latine dicitur cœtum. Denique in Actibus Apostolorum, ubi Petrus superiora ad orandum ascendit: pro superioribus, in Græco domo scriptum. Melius est ergo in altitudine virtutum manere quempiam liberum à vinculis uxoris, & à seculi hujus secretum desiderijs, quam cum carnalibus voluptatibus: quotidianis nefarijs mulieris concupiscentiæ affici.

Aqua frigida anime sitienti, & nuncijs bonis de terra longinqua. Dicit Psal. Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea, &c. * Aqua frigida ergo, quæ sitientis ardorem restinguat, & nuncijs qui de longe veniens nova qualibet & inopinata gaudia portet, assimilatur: quia & dulcedo divinæ visionis animam diu desiderantem consolatur, atque ab æstu præsentium tribulationum liberat reddidit: & angeli quotidie terra longinqua, hoc est cum

de superna patria descendentes in mundum iustos, vel in- tentationes spe caelestium roborant, vel iustitiationem certaminibus ad palmam perpetuae retributionis in- ducunt.

Fons turbatus pede, & vena corrupta, iustus cadens coram impio. Fons & vena, vita est os & lingua iusti, qui medita- tur sapientiam, & loquitur iudicium, Et si hunc a diabolo superari, atq; in casum redigi contigerit, meritò fons turba- tus ad versario conculcatur, & vena dicitur corrupta. Eve- nit enim saepe, ut qui majore scientia praediti fulgebant, ad ultimum plus volentes sapere quam fragilitati humanae concessum est, in insipientiae foveam decidunt. Unde sub- jungitur.

Sicut qui mel multum comedit, non est ei bonum: sic qui ser- vator est masestati, opprimitur gloria. Dulcedo enim mellis, si plus quam necesse est, sumitur, unde delestatur os, inde vita comeditis necatur. Dulcis quoque est requisitio ma- jestatis: sed qui plus hanc scrutari appetit, quam humanitatis agnitio pei mittit, ipsa hunc eius gloria premit: quia velut mel sumptum immoderate, pericurantis sensum, dum non capitur, rumpit. Non hoc autem solum quisque sapiens at- tendere debet, ne aliora se quarat, & ne fortiora serua- tus sit: verum etiam ne ea quae rectè atq; utiliter scire po- tuit, immoderate sermionibus sibimet minus utilia reddat. Unde adhuc aptè subjungitur:

Sicut urbs patens, & absq; murorum ambitu, ita vir qui non potest in loquendo cobibere spiritum suum. Si enim murum silentii non habet, patet inimici jaculis civitas mentis. Et cum se per verba extra semetipsum facit, apertam se ad versa- rio ostendit: quam tanto ille sine labore superat, quanto & ipsa quae vincitur, contra semetipsum per multiloquium pugnat.

CAPUT XXIII.

Quomodo nix estate, & pluvia in messe, incedens est stulto gloria. Et hic vesiculus ne indoctis honor docen- di committatur, praemonet. Nix namque aestate, & pluvia sunt in messe: persecutiones infidelium in tempore prae- dicationis Evangelicae, quae dum graviores fortè insunt, & calorem in multis impediunt dilectionis, & fruges bonae operationis foedant. Quibus rectè gloria, quae stulto con- fertur, messi similis asseveratur: quia si indocto cathedra docendi tribuitur, atque per hoc Ecclesia infidelium perse- cutione laeditur: quod esse verissimum, Atrianae tempesta- tis calamitas probavit.

Nam sicut avis ad aëta transvolans, & passer quodlibet va- dens sic maledictum frustra prolatum, in quempiam superveniet. Verba quidem rectè avibus comparantur, quòd sonando per aëta transvolant, ab ore videlicet loquentis ad aures usq; que audiuntur: sed distant in eo, quia potest fieri, ut avis quo- libet volans, eo loci resideat, ubi nil ei certae necessitatis aut utilitatis suppetat. Verba autem quae loquimur, non quo- libet dispersa in ventum desunt atq; evanescent, sed in au- thorem suum cuncta revertuntur, & vel bene prolata ju- vant loquentem, vel malè edita gravant, ita ut pro omni eti- am ocioso verbo rationem in die iudicii reddere cogamur. Quanto autem magis maledicta non solum ea quae mali- tosa mente in insontem jaculantur, verum etiam illa quae negligentium consuetudine passim in quoslibet proferun- tur, non alium, sed ipsum maledictum opprimunt. Neq; e- nim maledici regnum Dei possidebunt. Non autè sine cau- sa dicit, maledictum frustra prolatum: quia est & maledictum non frustra prolatum, sed iusta divinae distractionis ira in impios emissum: ut est illud beati Petri in Simonem Ma- gum, Pecunia tua tecum sit in perditionem. Et ea quae Aposto- las & haereticos Ecclesiastica animadversione proferuntur, anathema: de quibus Dominus eidem Ecclesiae dicit, Quae- cunq; alligaveris super terram, erunt ligatae & in caelis.

Ne respondeas stulto juxta stultitiam suam, ne efficiaris similis ei. Respondeas stulto juxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur. Non haec invicem sibi contraria debent vi- deri: non respondere stulto juxta stultitiam suam, & respon- dere stulto juxta stultitiam suam. Utrunq; enim pro tem- poris & personarum diversitate concordandum & stultus

contemnitur, quia non recipit sapientiam: & stulta super- bia, alia decuitur stultitia, juxta quod & Apostolus ait, Factus sum insipiens, vos me coegit.

Claudus pedibus, & iniquitatem bibens, qui mittit verba per nuncium stultum. Potest fortè evenire, ut sapiens quilibet stultum in legationem mittat, nesciens quia stultus est: nec tamen ipse sapientiae suae gloriam perdat, in eo quod deig- noto bono, quod audierat credidit. Sed qui haereticus sciens mittit ad praedicandum populi, claudus est pedibus, & ini- quitatem bibens: quòd & operis boni fortis incellum am- sit, & interiora sui sensus haustu stultitiae debriat.

Sicut qui misti lapidem in acervum Mercurij, ita qui tribuit insipienti honorem. Qui insipienti, id est, haeretico confert honorem docendi, non minus delinquit, quam qui deos & delubra gentilium cultu venerat inani.

Quomodo si nascatur spina in manu temulenti, sic parabola in ore stultorum. Spina nascitur in manu temulenti, cum in operibus ejus qui carnalibus servit illecebris, punctiones o- riuntur scelerum. Quibus rectè parabola, quam stultus proponit, assimilatur: quia etsi verba prudentiae stultus dice- re novit, nihil in his tamen vitiorum punctiones, quibus vel seipsum, vel proximum lacerat, vitare non novit. Sa- pe namque imprudens, in eo quòd bona dicit, aut suam oc- culè laudem ab hominibus, aut vituperationem quaerit a- liorum.

Sicut canis qui revertitur ad vomitum suum, sic imprudens qui iterat stultitiam suam. Canis cum vomit, profectò ci- bum qui pectus deprimebat, ejicit: sed cum ad vomitum re- vertitur, unde levigatus fuerat, iterum oneratur. Et qui ad- missa plangunt, profectò nequitia, de qua malè sanati fue- rant, & quae mentis intus deprimebat, confitendo proj- ciunt, quam post confessionem dum appetunt, resumunt.

Vidisti hominem suis sapientem videre, magis illo solum habe- bit insipiens. Hoc exponens Dominus, ait: In judicium ego in hunc mundum veni, ut qui non vident, videant: & qui vident, ceci fiant.

Dicit piger, Leona in via, leo in itinere. Sicut ostium ver- titur in cardine suo, ita piger in lectulo suo. Multi cum verba exhortationis audiunt, caesantur de diabolo, dicentes. Velle quidem se viam justitiae incipere, sed impediti à satana, ne hanc perficere possint: sicq; hujusmodi ex- usationis ser- monibus semper in lectulo sui torporis sicut ostium in car- dine vertuntur. Et modò exire ad operandum, modò ad quiescendum redire proponentes, in suis jacere pravitati- bus nunquam desunt.

Sapientior sibi videtur piger septem viris loquentibus senten- tiis. Septem viros loquentes sententias illos dicit, qui se- piformi spiritus gratia pleni, sanctae scripturae nobis scientiam ministraverunt. Quibus se sapientiores stultus arbi- tratur, quia saepe nonnulli ad eò mentem ab agendis his quae Dominus praecipit, desipientes avertunt, ut ne haec qui- dem omnia vel posse ab homine, vel debere impleri con- tendunt. Et quasi sapientiores his qui divina eloquia scrip- serunt, ea facere hominem non posse autumant, quae illi di- ctante Spiritu sancto, hominem facere iusserunt: imò etiam quae multos homines juvante spiritus ejusdem gratia per- fecisse monstrant.

Sicut qui apprehendit auribus canem, sic qui transiit & impa- tiens, commiscetur rixae alterius. Dicit Apostolus: Noli verbis contendere: ad nihil enim utile, nisi ad subversionem audientis- um. Quicunque ergo simplex sensu est, & duobus inter se jurgantibus mordaci sermone capta fuerit ejus auricula, citò incipit & ipse quasi canis latrare, & contentiones ge- nerare, sed hoc sapiens omninò devitat.

Verba sasaronis quasi simplicia, & ipsa perveniunt ad inte- riora ventri. Sufurionem incitentem huius, & bilinguem appellat, qui simulat laudem verborum, & quaerit audire unde jurgia seminet.

CAPUT XXIV.

Ne gloriaris in crastinum, ignorans quid superventur a parias dies. Ne securus sis aliquando de futuro tempore: quia etsi hodie te Domino servire conspicias, qualis esse in futurum

2. Cor. 12.

Joan. 9.

2. Tim. 2.

Mat. 3.

Mat. 61. & 18.

futurum possit, quomodo vitam finire, profus prævidere non valet. *Beatus enim homo qui semper est pavidus.*

Grave est saxum & onerosa arena, sed ira stulti utroque gravior. Grave quidem satis est quenquam vel uno aliquo crimine capitali, quasi pondere saxi deprimi, vel quasi glareis arena innumeris, peccatis levioribus onerari: sed utroque gravior ira stulti, quia nimirum hæc quo certius quam sint mala, patefcunt, eo acius animam, ut castigentur, conpungunt. Ira verò, quia non corporale, sed spirituale est vitium, quo minus deprehenditur, eo amplius gravat. Unde non absolute iram, sed iram stulti dicit saxo & arena graviozem. Nam sapientes, quo modo actus suos ac sermones ita mentis quoque motus solerter examinare & castigare lætagunt.

Ira non habet misericordiam, nec erumpens furor: & impetum concitati ferre quis poterit? Non de omni ira dicit, nam diuinitissimo ac modesto viro scriptum est: *Quia exiit à Pharaone iratus nimis.* Sed ira stulti dicit, cuius in priori verticulo meminerat: quæ ubi exanderit, mox viscera pietatis amittit, & furore tantum suo novit fræna laxare. Alioquin de vili ac necessaria ira dictum est, *Melius est ira visu:* quia per tristitiam vultus, corrigitur animus delinquentis.

Melius est manifesta correptio, quam amor absconditus. Amorem absconditum hoc loco, amorem dicit illicitum: ut est amor adulterinus, qui ob sui turpitudinem merito lapentibus, ne redarguatur, absconditur: cui iure manifestata correptio præfertur, quia absq; ulla contradictione, melius est quempiam desiderio corrigendi palam corripere, quam studio simul peccandi clanculo diligere.

Meliora sunt vulnera diligenti, quam si audulenta oscula odierit. Melius est à Domino, qui nos ut filios pater erudire conuenit, vulnera & afflictionem petiti, quam diaboli blandimentis decipi: qui ut nos cælesti hereditate priuet, nostris favere solet errantibus, quasi leve sit malum quod agimus, & ultra modum peccatorum nostrorum læuens tribulatio, quam Domino dispensante toleramus.

Anima saturato calcabit farum, anima esuriens, & amarum pro dulci sumet. Anima divitum, qui habent consolationem suam, & quibus dicitur à Domino, *Ve vobis qui saturati estis, quia esuritis,* spernit auditam cælestis regni dulcedinem: anima autem eorum, qui esuriunt & sitiunt iustitiam, etiam adversa seculi pro Domino, immò ipsam mortem perpetua dulce habet, sciens se per poculum amaritudinis ad gaudia perpetua salutis esse venturam.

Sicut avis transmigraans de nido suo, sic vir qui relinquit locum suum. Sicut avis quæ negligit ova sive pullos quos fovet, & aliarum avium vel animalium captivi dimittit: sic nimirum ille, qui custodiam virtutum, in quibus proficiebat, delerit: eorumdem virtutum quas habere videbatur, immundis spiritibus ipse proditor existit. Unde aliàs dicit, *Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris.* Quod est aperte dicere, si principis mundi, id est diaboli tentatio tibi forte insitit, caveto sollicitus, ne à bona operatione, cui insudabas, desistas.

Melior est vicinus iuxta, quam frater procul. Melior est tibi vicinus aliquis, qui tibi animam fraterna societate connektit, quam germanus frater, qui iura fidei & pietatis communia habere tecum negligit. Quod Dominus in parabola vulnerati à latronibus, ejus qui descendebat ab Hierusalem in Hierico: & Samaritani, qui curam gerit illius, manifestè probavit.

Qui benedicit proximo suo voce grandi de nocte confurgens, similis est maledicenti. Voce grandi proximo benedicit, qui cum favore superflua laudis extollit: vel malis videlicet actibus ejus contra iustitiam favendo, vel bona plus iusto laudando. Sed hic maledicenti assimilatur, quia plurimum lædit eum, cui laudando sive in mala actione confidentiam tribuit, seu in opere recto simplicitate puri cordis minuit: ut videlicet bonum quod supernæ mercedis intuitu inchoarat, transitore laudis amore consummet.

Ferrum ferro acuitur, & homo exacuet faciem amici sui. Satis bona est collatio & consilium sapientium: qui ubi te invicem consulendo instruat, ferrum ferro acuitur.

Infernus & perditio non replebuntur, similiter & oculi hominum insatiabiles. Inferni tormenta non replebuntur, terminum accipiendo: similiter & intentiones eorum, qui humana rapiunt, insatiabiles sunt in desiderio peccandi. Qui & idè sine fine pœnas luunt, quia voluntatem habentiam sine fine peccandi, si naturam haberent sine fine vivendi.

Diligenter agnosce vultum pecorù tui, tuosq; greges confidens. Non enim habebis jugiter potestatem, sed corona tribuetur in generatione generationum. Pastori dicitur Ecclesie, Diligenter adhibe curam eis, quibus te præesse contigerit. Agnosce animos actusq; singulorum: & si quid in eis vitiis fordidantis invenieris, citius castigare memento. Non enim tu semper oves Dominice pascendi potestatem habebis, sed æterna est corona, quam percipies, si commissum tibi gradum tuo tempore bene ministraveris.

Aperta sunt prata, & apparuerunt herba virentes, & collecta sunt fœna de montibus. Aperta sunt modò pascua sacramentorum cœlestium, quæ diu fuerant typicis præclusa legalibus. Apparuit novitas Evangelicæ veritatis & gratiæ: collecta sunt in pabulum gregis Domini scripta patrum veterum: blata quidem Judæis superbiebentibus falce divitiarum animæ diversionis, & humilibus Ecclesie populis ad spirituale subsidium data, juxta quod Dominus illis, *Invenerunt inquit, à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius.*

Agni ad vestimentum tuum, & hædi agri precium. Agnos innocentes, hædos penitentes nuncupat. Agnorum ergo vellere vestieris, dum bonis obedientium discipulorum moribus pastor ipse profeceris, eorumq; laudabilia facta cernens, & in ornatu virtutum, & in calore dilectionis ipse gloriosior extiteris. Hædis agrum comparabis, dum peccatores ad penitentiam vocando, sublimiorem tibi in terra viventium locum acquiris.

Sufficit tibi lac caprarum in cibo tuo, in necessaria domus tua, & advitium ancillæ tuæ. Tanta instanti peccati commissum pœne, ne tibi lac æstate novum, nec frigore desit, sed tibi semper, tuisq; sufficit: id est, tam seculo doctrinæ instita, ut etiam quondam penitentes ad officium docendi provehas: quatenus per illos, qui quidem pro fœditate vitiorum ad sinistram iudicis videbantur esse ponendi, modò rationabile, & sine dolo lac vèbi parvulis sensu ministraretur. Fit autem lac caprarum ad vitium ancillis, quando hi qui nondum amore pefecto, sed adhuc timore servili Domino deserunt per exemplum: vel vèba eorum, qui per penitentiam salvi facti sunt, vivificis verbis epulis reficiuntur, atq; ut ad majora virtutum proficiant incrementa, uniantur. Quidam hoc quod dictum est, *Aperta sunt prata, & apparuerunt herba virentes, & collecta sunt fœna de montibus agni ad vestimentum tuum, & hædi ad agri precium:* ita posuit, *Aperta sunt monumenta, apparuerunt corpora rediviva, & segregati sunt peccatores à læticia, sœnum ad comburendum de locis ex eis.* Segregati sunt agni ad dexteram, hædi ad sinistram. Agni ad vestimentum Regis: quia ipse dixit, *Inhabitabo in eis.* Hædi pro precio sanctum, quos nocuerunt ignibus venundantur.

CAPUT XXV.

Fugit impius nemine persequente. Qui non est in fide solutus, etiam si nullus persecutor insitit: nonnunquam spontè fidem deserit, quando vel latrocineis, vel perjuris, vel fornicationibus, vel veneficijs, alijsq; hujusmodi sceleribus se infideli similem reddit.

Iustus autem quasi leo confidens, absq; terrore erit. Inocentulus bestiarum ideo leo non trepidat, quia prævalere se omnibus non ignorat. Unde iusti vitiis securitas leoni cecidit comparatur, quia contra se cum quoslibet fergere conpiscit, ad mentis suæ confidentiam recit: & læti, quia cunctos adversantes superat, quia illum solum diligit, quem inimicus nullo modo amittit.

Viri mali non cogitant iudicium, qui autem requirunt Dominum, animadvertent omnia. Omnia animadvertent electi, hoc est & futurum esse discrimen universalis iudicij, & quibus operibus requies, quibus pœna retribuetur æterna.

Qui decipit iustos in via mala, in interitum suo corruet, & similes possidebunt bona eius. Qui per doctrinam hæreticam decipit

decipit amatores iustitiae, ut a veritate devient, ipse quidem pro malis suis penam quam meretur, incurrit; bona autem si qua gerebat, vel utilia scribendo, vel continenter vivendo, aliis in adiutorium cedunt: eis nimirum qui haec legentes sive audientes, exempla sibi salutis etiam ab eo, quem percipisse norunt, assumunt.

Psal. 31.

In exultatione iustorum multa gloria. Quia videlicet non de praesentibus divitiis, sed de aeternis in futuro bonis exultant. Non de rebus mundi quem vident, sed de creatore mundi, cuius visionem sperant, laetantur: dicente Psalmo-grapho, *Latamini in Domino & exultate iusti*. Vel certe in exultatione iustorum, multa fit gloria: quia quoties electos in hac vita pro eventibus Ecclesiae prosperis exultare contingerit, multa a Domino gloria ex plurimorum fide, ac piis operibus datur.

Regnantibus impij, ruina hominum. Sicut multi gloriam Deo dare incipiunt, cum iustos in profectu virtutum gaudere conspiciunt: ita quoties reprobi regnum tenent, multos suae perfidiae complices exhibent, Quod & de paganijs, & de haereticis, & de malis catholicis recte potest accipi.

Beatus homo, qui semper est parvus: qui vero mentis est durus, corruet in malum. Sequens ira iudicij tanto tunc districtior portabitur, quanto nunc inter culpas minimè timeatur. Unde alibi dictum est, *in die honoris, ne immemor sis malorum: & in die malorum, ne immemor sis bonorum*. Sic ergo utraq; iungenda sunt, ut unum semper ex altero fulciatur.

Leo rugiens, & ursus esuriens, princeps impius super populum pauperem. Et de principibus paganijs & haereticis potest intelligi, qui populi pauperis, id est sanctae Ecclesiae, vel patientiam, vel sapientiam serena saepe fœvitia tentant.

Homini qui calamitatur sanguinem, cum ad locum venerit, nemo sustinet. Qui operatur terram suam, saturabitur panibus: qui scaturit oculum, replebitur egestate. Sive terram agri, sive terram corpusculi, qui exercet, saturabitur: ille frumento, ille virtutibus. Qui utranque spernit, replebitur egestate.

Vir qui festinat ditari, & alijs invidet, ignorat quod egestas superveniet ei. Profecto enim qui augere opes ambit, peccatum negligit, more avium captus, cum escam terrenarum rerum avidus inspicit, quo straguletur peccati laqueo non cognoscit: cum quaelibet praesentis mundi bona desiderat, quae de futuro damna pariat, ignorat.

Cum surrexerint impij, abscondentur homines: cum illi perierint, multiplicabuntur iusti. Eisdem homines, quos iustos appellat, quia videlicet iustum statutumq; a Deo humanae conditionis ordinem servant. Unde in libro beati Job, de poenitente quodlibet perverso dicitur, *Respiciet homines, & dicit, peccavi*. Quod est aperte dicere, Respiciet eos qui naturam humanae creationis rectè custodiunt, & se peccando iumentis assimilatum esse cognoscit. Paret ergo sensus, quia fervente impiorum persecutione abscondentur saepe fideles: vel non aucti, vel non permisi ad publicum procedere: dicente Domino, *si vos persecuti fuerint in civitate ista, fugite in aliam*. Ubi autem perditis auctoribus, persecutio cessaverit, augustior post pressuras fidelium, gloria clarescit. Sed & infidelium plurimi, visa infidelitatis damnatione, fidei gratiam suscipiunt: juxta id quod scriptum est, Pestilente flagellato, sapientior erit parvulus, & ab ornamento virtutum nudus existere comprobetur, quia quod Domino restante pellicitus es, implere nequiveras. Hoc autem dictum est, non quo curam regendarum animarum, cum tibi regulariter imposita fuerit, suscipere non debeas: sed ne passim nullo jubente, doctoris tibi ac praesulis officium temerarius ulurpes.

Job. 33.

Mat. 10.

Prop. 19.

Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui. Ne transgrediaris terminos fidei, quos catholici ab initio statuere doctores.

Vidisti virum velocem in opere suo, coram regibus stabit, nec erit ante ignobiles. Quemcumq; velocem videris in opere tuo, id est in opere bono, quod eius erat facere, strenuum atq; sollicitum: scito hunc in die novissimi examinis coram Apostolis, qui cum Christo mundum iudicaturi sedebunt, esse statutum, quia videlicet eorum iussa servaverit, neque in parte ignobilium doctorum, quorum caverit errorem, hoc est ad sinistram iudicis esse ponendum.

Quando sederis ut comedas cum principe, diligenter attende

qua apposta sunt ante faciem tuam. Et statue cultrum in gutture tuo, si tamen habes in potestate animam tuam. Per allegoriam cuncta dicuntur. Quando sederis ad legendum cum magistro, ut pane verbi reficiaris, diligenter intellige quae scripta sunt, & discretionem sacrae lectionis in tua locutione conserva. Si tamen talis es tantumque eruditus, qui in potestate habeas animam tuam, neq; quasi indoctus mente tuae doctrinae. Guttur namq; pro loquela posuit, quia vox in gutture est: cultrum, pro discretionem: quia cibos cum reficimur, cultro secante praeparamus. Et sedens ut comedat, cultrum in gutture suo statuit, quando is qui divina sedulus meditatur eloquia, discreta ex ore verba depromit, nec alia saepius in lingua quam caelestis oraculi dicta revoluit. Hoc autem ejus est facere, qui in potestate habet animam suam, id est immobilem inter errores fallentium, sapientis animi statum fervare didicit. Unde & rectè subjungit.

Ne desideres de cibus eius, in quo est panis mendacij. Quod est aperte dicere, Ne desideres ejus aulcultare sermionibus, qui dulcedine mendacium dogmatum, auditores suos fallere consuevit.

Noli laborare, ut dixeris. Divitias scientiae significat, quas ultra mensuram capacitatis nostrae querere prohibemur.

Sed prudentia tua pone modum. Illud videlicet de quo supra dictum est, Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui: hoc est, terminos datae a patribus fidei.

Ne erigas oculos tuos ad opes, quas habere non potes: quia facient sibi pennas quasi aquila, & volabunt in caelum. Ne erigas mentem tuam ad perferenda divinitatis arcana, quae penetrare non vales. Haec enim caelestibus solum civibus patent.

Ne comedas cum homine invidio, & ne desideres cibos ejus: quoniam in similitudinem arioli & coniectoris astringit quod ignorat. Ne de scripturis cum haeretico loquaris, quia invidet humanae salutis, malens decipere, quam corrigere: quoniam sicut ariolus & coniector somniorum existimat, quod ignorat: ita haereticus, quae non intelligit in scripturis, prout libet, interpretari praesumit.

Comede & bibe dicit tibi, & mens eius non est tecum. Securus, inquit, dices & age quae doceo, cum ipse his quae docet, fidem certam non habeat, sciens de corde suo finixisse quae doceret.

Cibos quos comedes vomes, & perdes pulchros sermones tuos. Sensus perverlos quos ab haereticis didiceras, necesse est, ut vel per poenitentiam corrigendus deseras, vel post mortem pro his poenas luere cogaris, perdasque sermones confessionis, quibus eis praedicantibus, humiliter favendum esse putaveras.

In auribus insipientium ne loquaris, quia desipientes doctrinam eloquij tui. Huic simile est illud Evangelij, Nolite sanctorum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, &c. Sicut ergo supra admonuit, ne haereticorum doctrinis aulcultes: ita nunc hortatur, ne amore vanae gloriae seductus, immunus hominibus passim arcana veritatis ingeras.

Ne attingas terminos parvulorum, & agrum pupillorum ne introeas. Propinquus enim eorum fortis est, & ipse iudicabit causam illorum. Propinquus parvulorum & pupillorum, Dominum appellat: quia cum esset in carne, pauperum magis quam divitum consors fidei dignatus est. Alioquin idem Dominus est omnium, dives in omnes, qui invocant eum. Possunt autem congruenter pupillorum ac parvulorum nomine illi designari, de quibus Dominus ait, Videte ne contemnatis unum de pusillis istis, qui in me credunt. Dico enim vobis, quia angeli eorum semper vident faciem patris mei, qui in caelo est. Quorum agrus & terminos, qui attingit, hoc est, qui conversationem eorum bonam inquietando laeserit, iudicium Domini non evadet.

Mat. 18.

Non auletur cor tuum peccatores, sed in timore Domini esto tota die, quia habebis spem in novissimo. & pro solatio tuano auferetur. Si tota die, id est, toto tempore, quo in seculi hujus luce consistis, & peccatorum exempla vitare, & Dominum timere tategeris, habebis spem beatæ retributionis in novissimo: hoc est, cum ad finem hujus vitae perveneris,

Apo 2.

iplo etiam attestante, qui ait: *Esto fidelis usq; ad mortem & dabo tibi coronam vitæ.*

Noti esse in convivijs potatorum, neque in commestationibus eorum, qui carnes ad vescendum conferunt. Carnes quippe ad vescendum conferte, est in collocutione derogationis, vicissim proximorum vitia dicere, de quorum pœna mox subditur:

Quia vacantes potibus, & dantes symbola, consumentur, & vestietur pannis dormitatio. Symbolum Græcum nomen est, & interpretatur collatio. Est autem collatio sermo, sicut in consilijs solet: est & pecuniarum, sive aliarum rerum, ut & præfens locus docet. Potibus ergo vacant, qui de opprobrio alienæ vitæ se inebriant. Symbolum verò dare, est sicut uniusquisque solet pro parte sua cibos ad vescendum, ita in confabulatione detractionis verba conferre. Sed vacantes potibus, & dantes symbola, consumentur: quia sicut scriptum est, *Omnia detractor eradicabitur. Vestietur autem pannis dormitatio:* quia despectum & inopem à cunctis bonis operibus mors sua inveniet, quem hic ad alienæ vitæ exquirenda crimina detractionis suæ languor occupavit.

Gaudeat pater tuus, & mater tua, & exultet qui genuit te. Gaudeat Deus pater de tua iustitia: gaudeat & Ecclesia mater: sed & sacerdos, qui te per gratiam baptismi regeneravit, qui te erudit à p̄vulo, de tuis bonis gratuletur operibus.

Cui va, cuius patri va? Querit disputando, quibus hominum sceleribus maxima à Domino pœna servetur. Et respondet ipse ratiocinando, quia his absque omni dubitate, qui per ebrietatem devolvuntur ad luxuriam. *Cui, inquit, va, cuius patri va.* Væ, æternum interitum nominat. De quo Dominus *Væ*, inquit, homini illi per quem scandalum veniit. Patrem autem ejus cui væ imminet, vel hominem dicit, à quo exempla pravi operis fortis quisque ut peccaret, accepit: vel certe diabolum, qui intus in corde vitis pestiferæ suggestionis infundit. De quo Judæus dictum est: *Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri facere vultis.*

Mat. 18.

Ioan. 8.

Cui rixæ, cui foveæ? Rixæ quia concordiam pacis servare nescit, quem ebrietas sensus impotem reddidit: foveæ, quia passim in volutabra vitiorum omnium cadere non trepidat, qui inter bona malaque discernere, quasi mente captus, ignorat. Illamque sæpissimè foveam ebriosus incidit: de qua præfatum est, *Foveæ enim profunda, est meretrix: & puteus angustus altus.*

Cui sine causa vulnera, cui suffusio oculorum? Vulnera sine causa, quia multi vino ultra modum impleti, vulnera per timorem in membris acceperunt, quæ nulla ferri causa per tulerunt: suffusio oculorum, quia immoderatus vini haustus, & caliginem plurimum vitus corporalis, & cæcitatem genuit sensus interioris.

Nonne hic qui morantur in vino, & student calicibus epotanda. Non vetat bibere vinum ad necessitatem, sed morari ultra tempus & utilitatem in vino, & evacuandis alterutrum certare calicibus: juxta illud *Esaie*, *Va qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendum ebrietatem.*

Esa. 5.

Oculi tui videbunt extraneas, & cor tuum loquetur perversa. Consuetum & penè naturale est vitium, post ebrietatis venena diffusa in corde, muliebri sequi concupiscentiam, comitante etiam pravitate ac turpitudine verborum.

Es eris sicut dormiens in medio mari, & quasi sopitus gubernator amisso clavo. In medio mari dormit, qui in hujus mundi tentationibus positus providere motus irruentium vitiorum: quasi imminentes undarum cumulos, negligit: & quasi sopitus gubernator clavum amittit, quando mens ad regendam navem corporis, studium sollicitudinis perdit.

Et dices, Verberaverunt me sed non dolui: traxerunt me, & ego non sensi. Quando evigilabo, & rursum vina reperiam? Vox percussis & dormientis exprimitur. Mens quippe à cura sollicitudinis dormiens verberatur, & non dolet: quia sicut imminet mala non prospicit, sic nec quæ perpetraverit, agnoscit. Trahitur, & nequaquam sentit: quia per illecebras vitiorum ducitur, nec tamen ad sui custodiam suscitatur. Quæ quidem evigilare optat, ut vina rursus reperiat: quia quamvis somno stuporis à sui custodia premat, vi-

gilare tamen ad curas seculi nititur, ut semper voluptatibus debrietur. Et cum ad illud dormiat, in quo soleret vigilare debuisset, vigilare appetit, ad quod laudabiliter dormire potuisset.

CAPUT XXVI.

NE emuleris viros malos, nec desideres esse cum eis, &c. Ne desideres eos imitari, quos vitis illis, de quibus con- dare curato.

In doctrina replebuntur cellaria, universa (substantia, preciosa & pulcherrima.) Cellaria sunt corda iustorum, quæ non nisi per doctrinam sapientiæ donatis virtutum replebuntur.

Vir sapiens & fortis est: & vir doctus, robustus & validus. Non omnis qui fortis & sapiens est, omnis autem sapiens fortis esse dicendus est: quia etsi corpore imbecillus est, si adit sapientia, omnia fortis adversarij, id est, diaboli certamina vincit.

Excelsa stulto sapientia, in porta non aperiet os suum. Non potest stultus ad sapientiam attingere. Alta est enim ab eo, qui in infimis jacet vitiorum. Qui etsi in præsentia se aliquid sapere putat, in porta tamen civitatis: id est, in curia hujus vitæ inveniet nihil fuisse, quod sapit.

Qui cogitat mala facere stultus vocabitur. Ne pœnes stultum æstimandum fuisse eum, quem hebetem tacentem ingenio videris, palam ostendit: quia ille stultus vocatus sit, qui vel in cogitatione peccati suggestionibus consentit, tamen si acer ingenio videtur existere: non autem ille, qui etsi hebes sensu apparet, Dei tamen impetis, quæ discere potuit, obtemperare disposuit.

Si desperaveris lassus in die angustie, imminuetur fortitudo tua. Nihil execrabilius desperatione: quam qui habentis, & in generalibus hujus vitæ laboribus, & quod maxime nocet, in fidei certamine, constantiam fortitudinis perdit.

Erue eos qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses. Potest mystice accipi: erue eos qui ab hæreticis decipiuntur, rectam fidem prædicando, libera bonorum operum exempla monstrando eos, qui malè viventibus catholicis trahuntur ad interitum. Sed & si quos in certamine persecutiõis lapsos, vel lapsuros aspexeris, sollicita hos exhortatione ad vitam restaurare stude. Si quos fame perituros, si quos algere videris, illos, dato victu ac vestitu, recrea.

Comede sili mel, quia bonum est, & savor dulcissimum gusturi tuo. Doctrina sapientiæ animatur. Patet scilicet quare doctrinam sapientiæ meli comparet, & savor: quia nimium sicut illa cibus, sic hæc doctrinis ceteris dulcedine præstat. Sed hoc inter utriusque significantiam dilhat: quia mel, quod in promptu est ad comedendum, mortalem literæ suæ perficiem insinuat: favus autem, in quo mel de cæca exprimitur, allegoricam locutionem figuratè denotat, ubi seducto literæ velamine, (sua vitatis sensus spiritalis, aliquando cum labore, vel mora percipitur.

Ne insidieris, & quaras impietatem in domo iusti, neque postea requiem eius. Ne quaras aliquam occasionem, per quam deroges homini iusto. Ille enim si ceciderit, cito amovet pedem suum, ut careat vitio, quod non iteratur in factis. Impii autem sic corruunt, ut ulterius non redeant, nec subsequenter addit, dicens:

Septies enim cecidit iustus, & resurgit: impij autem corruunt in malum. Quomodo autem iustus appellatur, qui ceciderit, id est peccate memoratur? nisi quia de levibus quodammodo que loquitur peccatis, sine quibus nec iustorum quilibet esse in hac vita potuit. Quia nimirum per ignorantiam, per oblivionem, per cogitationem, per sermonem, per suspensionem, per necessitatem, per fragilitatem carnis, singulis diebus, vel inviti vel volentes frequenter reatum incurrimus. Et tamen resurgit iustus, videlicet quia iustus est, nec justitiam ejus præjudicat lapsus fragilitatis humanæ. Uo de bene, cum de iusti casu loqueretur, non addidit in malum: quia etsi malum est, quod cadunt, nec tamen in malum quod incederant, hærete possunt, citius resurgendo procurant. At contra de reprobis dicitur: *Impij autem corruunt in malum.*

Quia

697
Quia videlicet impij, cum ceciderint, vel quod est gravius, corruerint, ut scriptura dicit: id est, cum capitalia crimina perpetrarint, ita suo casui delectando assentiunt, ut ab hoc poenitendo relevati despiciant.

Cum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas; & in ruina eius ne exultet cor tuum, ne forte videat Dominus, & displiceat ei, & auferat ab eo iram suam. Supra iusto infidias tendere ventur, nunc autem, ut se perfectum reddat in omnibus, etiam inimicis, cum peccaverint, aut aliquid adversitatis incurserint, insultare prohibet: ne forte, si miserante Domino ad poenitentiam salutemque animae redierint, ac tecum fidelem amicitiam habere ceperint, tunc erubescas, quia illos aliquando despexeris, quos divina gratia ad vitam referavayerat. Sed quantum potes, iacentibus condole, eosque, ut resurgere debeant, adjuva. Et si votum conatumque tuum sequitur effectus, gaudebis de sanato, quem male habentem dolueras: in alijs, tunc tamen benevolentiam apud Deum fructu non carebis. Vel certe ita dicendum est: Ne gaudeas de casu inimici, ne forte Dominus superbia tuam, quae illi absque dubio displicet, hoc ordine deiciens humiliet, ut te cadente in peccatum, ille respiciens sanetur.

Ti me Dominum filij tui, & Regem. Juxta quod ipse ait: Reddite ergo quae sunt Caesaris, Caesaribus: & quae sunt Dei, Deo. Neque obstat aliquid in Domino & Rege, patrem & filium intelligere designari: quoniam eodemque sunt divinitatis honore colendi. Qui enim non honorificat filium, non honorificat patrem, qui misit illum.

Et cum detractoribus non commiscearis. Illis videlicet, qui dicentes se Deum patrem nosse, filium Dei in carne apparentem noluerunt recipere.

Quoniam repente consurgit perditio eorum, & ruinae utriusque quis novit? Utriusque dicit, & detractentis, & ejus qui illi favendo commixtus est: derogantium Christo principum, & decepti ab eis populi: lacerantium fidem haereticorum, & aulculantium illis auditorum.

Hac quoque sapientibus. Subauditur, ignota sunt: quando reproborum quisque, quam repente interitu rapiatur e seculo. Vel hac quoque sapientibus sunt observanda, quae docui, ne detractoribus misceantur: quia hoc specialiter vitio totum penes genus periclitatur humanum. Unde eadem vitio mederi volens beatus pater Augustinus, hos in sua mensa vericulos fecit describi:

Quisquis amat dictis alienis carpere vitam,

Hac mensa indignam novit esse suam.

Hunc versiculum antiqua editio manifestius dicit: Hae dico vobis sapientiam agnoscetibus, quod sequentium sententiarum non incongrue potest esse principium.

Cognoscere personam in iudicio non est bonum. Supra Regem umere docuit, & nunc personam in iudicio cognoscere vetat. Unde colligitur, quia ita principibus debitum obsequium temporalis subiectos oportet impendere, ut nunquam reverentiam vel timoris eorum respectu a via veritatis exorbitent.

Labia deosculabitur, quando recta respondit. Oculum pacis & amoris est signum. Qui ergo recta respondit, labia deosculabitur: quia quaeque neglecta acceptatione personarum, sola iustitiae verba sequitur, iste, etsi insipientibus gravis fore videretur & austerus, multos tamen cum quibus pacem habeat, prudentes: multos, qui sua dicta cum amore amplectantur, inveniet. Sapere etiam illos quos adversantes suis rectis assertionibus toleraverat, convertit postmodum ad meliora amicos recipiet, & socios.

Prepara opus tuum solum, & diligenter exerce agrum tuum, ut posses aedificare domum tuam. Quid est preparato opere agrum diligenter exercere, nisi evulsi iniquitatum sentibus actionem nostram ad frugem retributionis excolere? Et quid est post agri exercitum ad aedificandum domus redire, nisi quod plerumque ex bonis operibus discimus, quantum vitae munditiam & in cogitatione constitutum? Ille quippe bene mentis domum aedificat, qui primum agrum corporis a spinis vitiorum purgat: ne si desideriorum leutes in carnis agro proficiant, intus tota virtutum fabrica fame boni crescente destruat.

Ne sis testis frustra contra proximum tuum: ne laeas quinquam

labijs tuis: ne dicas Quomodo fecit mihi, sic faciam ei. Et haec ad exercitum agri nostri, id est, ad cultum bonae actionis pertinent, innocentem videlicet proximum falso testimonio non laedere, peccanti cullibet, fiduciam amplius peccandi, adulando non tribuere; malum pro malo non reddere, sic enim fit, ut cum primo actus exterius bene compositus, postmodum ad interioris quoque hominis excolendam munditiam pertingas, & quasi post exercitum agri, etiam mentis habitaculum pijs cogitationibus ornare, aliusque constitutere incipias: Quod quia reprobi facere dissimulant, recte subditur:

Per agrum hominis pigri transivi, & per vineam viri stulti, & ecce totum repleverant urticae: operuerant superficiem eius spinnae. Per agrum vineamque pigri ac stulti transivi, est cuiuslibet vitae negligentis inspicere, quam urticae vel spinae replent quia in corde negligentium prurientia terrena desideria, & punctiones pullulant vitiorum. Juxta quod scriptum est, in desiderijs est omnis otiosus. Et maceria lapidum in vinea vel agro stulti destructa jacet, cum cepta virtutum munimina, vel improbitate hominum malorum deceptus, vel immundorum spirituum persuasione callido, quisque negligens perdit.

BEDÆ PRESBYTERI

IN PROVERBIA SALOMONIS

LIBER TERTIUS.

CAPUT XXVII.

Hæ quoque parabolae Salomonis, quas transfulerunt viri Ezechiae regi iuda. Hinc novo ordine loqui incipit, ut non sicut prius, quasi ad audientem verbum faciat: sed licet ipse, quid ratio veritatis habeat, disputando pertractet. In quibus tamen legens quisque, vel audiens, quid appetere, quid cavere debeat, aperitissime dignoscet. Quas quidem parabolae viri Ezechiae transulisse referuntur: quia fortassis utque ad ejus tempora dispersa habeantur a pluribus, prout ex ore sapientissimi regis semel dictas exceperat: sed per industriam illius collectae in unum, & in hujus libelli sunt corpus insertae. Notandum sane, quia in his parabolis multo sunt plura, quam in ceteris per allegoriam dicta, ex collatione videlicet rerum, quae figuris apte videntur.

Gloria Domini, celare verbum: & gloria Regum, investigare sermonem. Gloria Domini est in carne apparentis humanitatis sua magis quam divinitatis, mortalium oculis ostendere: & se potius operam miraculis ac mysticis locutionibus, quam apertis assertionibus verbum, id est Dei filium fateri. Unde multo sapius in Evangelio, filium se hominis, quam filium Dei appellare contuevit. Et gloria fidelium ejus discipulorum est, diligenter ejus investigare sermonem quo Deum, etiam ubi patenter non dicit, mysticè significat. Quale est illud, Ego & pater unum sumus, & cetera hujusmodi. Denique, celans verbi aeternitatem, & praetens dens carnis infirmitatem, ait: Quem dicunt homines esse filium hominis? Cui Regum eximius investigato ejus sermone, quem antea sapius audierat, respondit: Tu es Christus filius Dei vivi. Nec parvam hac investigatione metuit gloriam, Nam protinus audivit: Beatus es Simon Bariona, &c.

Caelum sursum, & terra deorsum, & cor Regum inscrutabile. Sicut altitudo caeli, & profunditas terrae conjici ab hominibus non potest, ita scientia Prophetarum & Apostolorum, qui arcana divinitatis, spiritu revelante cognoverunt, nostrae fragilitatis capacitate transcendit.

Aufer rubiginem de argento, & egredietur vas purissimum. Aufer litem superficiem de sacro eloquio, & juvenes lentum purissimum subtilitate literae reconditum, & sub carnalium figuris carum moniarum spiritalia latuisse mysteria.

Aufer impietatem de vultu Regum, & firmabitur iustitia thronus eius. Aufer impietatem persequendi Christianos de animo Saul, vel alterius cuiuslibet aemulatorum legis, & cum Christum praedicare ceperint, firmabitur iustitia cathedrae.

dra doctrinæ eorum, quam prius ad ruinam suam impellebat impietas, quando iustitiam Dei repugnantes, suam præponere certabant. Iterum aufer impietatem de vultu Regis, & firmabitur iustitia thronus eius. Qui enim præfunt populis, si volunt firmum esse solium suum, semper hilaritate & gratia plenos vultus exhibeant: ne per arrogantiam rigidiores effecti, iustificationem incidant plebis.

Ne gloriosus appareas coram Rege, & in loco magnorum ne steteris, &c. Superius præfulem monuerat, nunc iudicium. Nam sicut illic dixit, ut hilares vultus ostendat subiectis: ita nunc admonet, ne in conspectu majorum arrogans appareas, sed potius in mediocri loco positus, superius evocari mereatur. Cui simile est illud Dominicum, *Cum invitatus fueris ad nuptias, non recumbas in primo loco, &c.* Postquam autem in Rege & Principe Dominum significatum intellegere, in cuius conspectu nos semper humiliari necesse est, movente Petro Apostolo, qui ait: *Humilitatem igitur sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis.*

Luce 14.

2 Petr. 5.

Quæ viderunt oculi tui, ne proferas in iurgio cito, ne postea emendare non possis, cum debeataveris amicum tuum. Et in Evangelio Dominus: *Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te ipsum solum, &c.*

Mala aurea in electis argenteis, qui loquuntur verbum in tempore suo. Sacra eloquia rectissime lectis compatantur argenteis, lectis videlicet, quia requiem præstant animabus audientium argenteis autem, quia splendida fulgent virtutibus patrum. Unde scriptum est: *Eloquia Domini, eloquia casta, argenteum igne examinatum.* Quorum ornatu lectorum, mala superaddit aurea, quibus eadem divina eloquia, & spiritalibus plena sensibus & mysteriis exponendo demonstrat. Qui nimirum sensus apte mala vocantur, quia de a labore vitæ, id est Dei sapientia, sunt orta. Aptè aurea mala, quia notitiam amoremque perpetuam claritatis mentibus infundunt. Mala ergo aurea in lectis argenteis, qui loquuntur verbum in tempore suo: quia qui verbum Dei opportunè novit, iuxta audientium capacitatem prædicare, modo exempla ac dicta patrum, per quorum custodiam ad requiem perveniatur æternam, iuxta literam replicat: modo suaviores in his sensuum spiritualium fructus, quibus pia audientium desideria pascit, remoto literæ velamine pandit.

Psal. 11.

In auribus aurea, & margaritam fulgentem, qui arguit sapientem, & aurem obedientem. Rectè humilis auditor in auri comparatur aurea: quia dum libenter increpanti ac docenti auri accommodat, jam se ad percipiendam claritatem sapientie cœlestis præparat, jam supernæ lucis visioni appropiat. Rectè magister eruditus margarita fulgenti assimilatur, quia dum emendationem morum, dum superiorum scientiam desiderantibus, ac piè querentibus animis ostendit, quasi auro ornatu majorem insuper gratioremque fulgorem gemmæ ardentius adnectit.

Sicut frigus nivis in die messis, ita legatus fidelis ei qui misit eum: animam illius requiescere facit. Importunum videtur omnimodis tempore mellis ningere. Nam infra legitur, *Quomodo nix estate & pluvia in messe sit indecens est stulto gloria.* Sed tamen in ferventissimis Palestine regionibus non parum delectabile est metibus, si subito frigus, quomodo in nive solèr adveniat: quod incendia solis aliquantum refrigeret, sudorem laborantium tergat, ardentem temperet anhelitus. Cui rectè frigus legatus assimilatur fidelis, quia mentem eius qui se misit, prudenter agendo reparaat. Mylicæ autem legatus fidelis, doctor est catholicus: qui autem misit eum, Dominus. Porro dies mellis in æstu, tempus est prædicationis inter furores persequentium. De quo dictum est, Mellis quidem multa.

Homo qui blandis sicut, sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus eius. Qui fictis sermonibus proximum laudat, illi quidem parat insidias: quibus periculum cauti operis, ut verbi securior factus, incidat. Sed videamus utrum reia fraudulenti, eum cuius gressibus expanduntur, an potius illum, a quo expanduntur, involvant. Sequitur:

Peccantem virum iniquum in volvet laqueus, & iustus laudabit atq; gaudet. Non ergo iusto laqueus peccantium, etiã si corporaliter perimat, nocet. Ipsos autem reprobos insidiarum, quas proximo parant, in perpetuum damnant: gauden-

tibus iustis, ac rectum conditoris iudicium laudantibus, vel de sua ereptione, vel de perditione pravorum. Denique clausulam prioris veritatis antiqua editio manifestè poluit, *Retia circumdat pedibus suis.* Ex ambiguo enim graeco, quod est utrunque interpretari potest. Nam qui seipsum pro amico suo, incidit in eam ipse, ut alibi dictum est.

CAPUT XXVIII.

Vir sapiens si cum stulto contenderit, sive irascatur, sive rideat, non inveniet requiem. Doctor sapiens, si cum insidioso & contumace contenderit, sive tormenta reproborum, seu gaudia narrat bonorum, frustra erga insensatum laborat: si velamenta penitentiae suadet, seu bonæ operationis, quæ sunt præmia dicat, non auditur a stulto. Hinc & Apostoli Judæis dicebant: *Lamentavi vobis, & non planxistis: cecini vobis, & non salastis.*

Totum spiritum suum proferit stultus. Impatienter impellente agit, ut totus foras spiritus proferatur. Quem circiter citius perurbatio eicit, quia nulla inrensus disciplina sapientie circumcludit.

Sapiens autem disfert & reservat in posterum. Lætu enim in præsens se ulcisci non desiderat, quia etiam tolerans peti optat: sed tamen vindicari omnia extremo iudicio non ignorat. Hunc locum antiqua translatio sic habet, *Totum iram suam proferit impius, sapiens autem dispensat per partem:* quia nimirum stultus adulationem sui petentibus succenditur: sapiens autem paulatim eam maturitatem coadulit ac moderationis extenuat, & expellit.

Pauper & creditor obviaverunt sibi, utriusque illuminator est Dominus. Pauper est, humilis verbi Dei auditor: creditor autem, qui ei verbi ejusdem pecuniam predicando committit: qui obviat sibi, cum in unam eandemque pietatis gratiam conveniunt. Et utriusque illuminator est Deus: quia neque ille sine divina pietatis prædicatione, neque ille potuit credere. Veridica namque manet sententia veritatis, qua dicit, *Quia sine me nihil potest fieri.*

Rex qui iudicat pauperes in veritate, thronus eius in æternum fundabitur. Et Psalmista de Christo regi, *Sedes tua Deus in seculum seculi: virga æquitate, virga regni tui.*

Virga aut, correptio tribuit sapientiam, quæ autem qui dimittit voluntati sue, confundet matrem suam. De hac virga Apollolus ad Corinthios: *An vultis in virga veniam ad vos, an in spiritu mansuetudinis nri? Puer namque, quem frequenter sumè corripiendum & erudiendum admonet, populus Dei est: qui si non assiduis moribus & increpationibus accedentium fuerit castigatus, confusum generat Ecclesie, detrahentibus his qui foris sunt religioni fidei Christianæ. Unde rectè subiungitur:*

Cum propheta defecerit, dissipabitur populus. Qui custodit legem, beatus est. Quia nimirum cum cessaverit tacetorata his eruditio, solveat continuo disciplina divine legis, quia populus ad beatitudinis præmia peringere debet.

Vidisti hominem velocem ad loquendum stultitia magis prærandæ est, quam animi correptio. Grave quidem vitium stultitia, sed non levius est verbolitas. Nam læpè contigit, ut hebes aliquis, & ipsarum quoque nescius literarum, quæ verba salutiferæ correptionis accipiat, quam is qui effluvia præditus sermonis, magis sua, quæ novit, vel quæ se nolite autumat, jactanter proferre, quam dicta sapientum audire contendit.

Qui delicate à pueritia nutrit servum suum, postea illum servit contumacem. Qui delicate à pueritia nutrit, corpus quæ quod animo debuerat subjugare, is ubi ad annos adolecentie pervenerit, lactivium hoc & indomabile sentit. Hunc verum alia translatio pulchre habet, *Qui delicatus à pueritia, servus erit novissime autè & corrigabitur.* Namque: sermo molu penitentiæ in se, qui se meminit noluisse in tenera aduocetate à suis voluptatibus, ad regulam continere prudentiam.

Vir iracundus provocat rixas, & qui ad indignandum factus est, erit ad peccandum proclivior. Ianua omnium vitiorum iracundia est: qua clausa, vitiorum in circuitu dabitur quies: aperta verò, ad omne facinus armabitur acrimus. *Qui cum sure patitur, odit animam suam: adinvicem audit, &*

non audit

W. B. K. D.
T. O. M. M. U. S.
S. E. C. U. N. D. U. M.
I. B. V. T. I.
1112

non iudicat.) A dicitorem suum sapientia nō solum à peccatis abstineret, sed à peccantium se contubernio docet cohibere: ne forte à disticto iudice mereatur audire, *Si videbas furē simul currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas.* Non enim fur solummodo, sed etiam ille reus tenetur, qui conscius furi, quærente possessore pecuniam qui perdidit, non vult indicare, cum valet. Verum ne quis cau- seut metu se personæ potentioris, neq; à furum consortio separari, neque prodeire posse, quod novit, aperte subditur: *Qui timet hominem cito corrumpet: qui sperat in Domino, suble- vabitur.* Cui congruit illud Evangelicum: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere.* Verba congregantis, filij vomentis.) Hucusque parabolæ Salomonis, quas transfulerunt viri Ezechie regis Juda. Hinc rursum verba Salomonis, ab ipso, quod Græcè Ec- clesiastes dicitur, nunc interpretato in Latinum nomine illo, congregans appellatur. Ecclesia enim congregatio vocatur.

CAPUT XXIX.

Vilso quam locutus est vir, cum quo est Deus, & qui Deo secum morante confortatus, ait: Vilso, inquit, quam locutus est. Quia quod vidit apud Deum secretiora contemplan- do, patefecit hominibus, foras loquendo. Quisquis enim spiritu Dei confortatur, hæc quæ sequuntur, humili corde profatur.

Luci. 16. *Stultissimus sum virorum, & sapientia hominum non est mecum.* Filij enim seculi huius prudentiores filij lucis in generati- one sua sunt. Et Apostolus: *Si quis, inquit, videtur sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat, ut sit sapiens.* Et ipse de se suisq; simi- libus, in quibus est Deus. Nos autem prædicamus Christum crucifixum: *Indis quidem scandalum, Genibus autē stultitiam.*

1. Cor. 3. *Non didici sapientiam, & non novi sanctorum scientiam.* Non didicit Salomon ab homine sapientiam, sed Deo gra- tis offerente percepit, ut sanctorum scientiam nosset. Sed & Apostolus qui ait, *Nos stulti propter Christum* ipse iterum dicit, *Sapientiam autem loquimur inter perfectos: sapientiam verò non huius seculi, &c.*

1. Cor. 1. *Quis ascendit in cælum, atq; descendit?* Hæc est sancto- rum scientia, quæ à sapientibus seculi stultitia putatur: quia videlicet Dei filius in assumpta carne, post mortem & re- surrectionem suam ascendit in cælum, & nostræ resurre- ctionis tempore descendit in cælum ad iudicandos vivos & mortuos.

Quis continuit spiritum manibus. Omnis spiritus & hu- manus, & angelicus, & animalium, & procellarum, ne de- ficiat. Dei potentia continetur.

Quis colligavit aquas, quasi in vestimento. Congregans sicut in utre aquas maris.

Quis suscitavit omnes terminos terræ? Dominus, qui nunc omnibus animantibus & germinibus vitam & incre- mentum excitat. Et in die iudicii cunctum à quatuor ven- tis cæli genus humanum à morte suscitabit.

Quod nomen eius, & quod nomen filij eius si nosti? De Dei patris & filij nomine dicit, cuius mysterium secularis sapi- entia natur aliter scire non potest. Quam vis unum esse De- um, qui omnia fecerit per ea quæ minabiliter facta videt, intelligere potest. Si nosti inquit, tubauditur tu, qui de tua te jactans sapientia, nostræ fidei mysteria, stultitiam nunc cupere præsumis.

Omni sermo Dei, ignitus clypeus est sperantibus in se. Hæc & tota Christi Ecclesia novit, & illi maxime qui Deo se- cum morante, terrenam sapientiam contemnunt: quia om- nis sermo divinus corda electorum & igne charitatis accendit, & scientia veritatis illustrat, & vitiorum lordes confu- mit, & ab hostium insidiis, cunctisq; defendit advertis. Sed solertius intendum, quia proprietatem Græci sermonis, quod est Pepyromenon, Latina translatio uno verbo non explicat. Unde nunc ignitum, nunc igne examinatum tran- fertur, ut, Ignitum eloquium tuum vehementer, & Argen- tum igne examinatum. Quod utrunq; in Græco uno ver- bo dicitur Pepyromenon. Et quod huic Salomonis senten- tiæ simillimum sonat, *Eloquia Domini igne examinata*: id est,

Bede Tom. 4.

Pepyromena, Pepyromenon ergo, quod tanquam conflu- tum, in igne purgatum sit. Sicut enim quæcunque metalla igne conflata, sordem in se alienam atq; inutilem non con- tinent: totum, quicquid in his residet, verum & perfectum, & omni vitiorum sorde purgatum est: ita eloquium Dei, æternorum in se bonorum fidem testans. Hinc est illud Domini, *lota unum aut unus apex non peribit à lege, donec omnia fiant.* Vera enim omnia sunt, & extra omnem ambi- guitatem superflua: inanitatis ignita.

Non addas quicquam verbis illius, & arguatur, inveniariisq; mendax. Non corumpas colloquia sanctorum scriptura- rum, quod quidam hæretici, ne his convincerentur, fecit- se noluerunt.

Duo rogavi te, ne deneges mihi, antequam moriar. Veritatem & verba mendacia longe fac à me, mendacitatem & divitias ne dederis mihi, tribus tantum victui meo necessaria, &c. Hæc adhuc vir cum quo est Deus, sermonis ejus igne radiatus, ad ipsum Dominum conversa voce profatur, obsecrans, ne unitatem seculi unquam vel verba mendacia, veritati cæle- sti præponat scripturæ: nec rursum, vel copia vel inopia transeuntium rerum in oblivionem decidat æternorum.

Generatio, quæ patri suo maledicit, & matri suæ non bene- cit. Cum superius puritatem sibi vitæ à Domino dari pe- teret, convertens subito ineventum ad contemplan- dam pra- vorum nequitiam, quantis hæc sit involuta miseris, quam longè à veritate distet, insinuat, eo quod honorem paren- tibus non deferunt.

Generatio quæ sibi munda videtur, tamen non lota sordibus suis. Quia Deus dissipat ossa hominum sibi placentium, *Generatio cuius excelsi sunt oculi, & palpebræ eius in alta subjecta.* Quam Psal. vitam ait, *Domine non est exaltatum cor meum, &c.*

Generatio, quæ pro dentibus gladiis habet, & commandit mo- laribus suis. De hac Psalmista, *Filij hominum dentes eorum, arma & sagittæ, &c.* Qui sunt persecutores Ecclesiæ Christi. Quod si diligentius considerare volueris, invenes has ge- nerationes, congregationes esse nequissimas Judæorum & hæreticorum. Judæorum ergo generatio patri suo maledi- cit, illi videlicet, qui ait, *Filius meus primogenitus Israel,* quando filium ejus viventem in carne, negavit. Et matri non benedixit, synagoge videlicet, cuius fidei pristina, quam à Patribus ac Prophetis de Christo habuerat, detra- xit. Novatianorum generatio munda sibi videtur, dicens: *Pœnitentia opus non habere.* Et tamen non potest munda esse à sordibus peccatorum, quæ fontem pœnitentiæ pec- catis veniam negando, præcludit. Item generatio Atr- rianorum excelsos habet oculos, & palpebras supra Deum erectas, inquitens, qui fuit antea; & quia fuit tempus quan- do non fuit filius, vel quæ sancti Spiritus potestas, æqualis, inæqualis. Item generatio, quæ pro dentibus gladiis habet, il- la est congregatio pravorum, quæ perfidiam etiam aliis in- timare satagit. Et sicut corpora solent gladiis sterni, ita ani- mas audientium veneno pravæ allocutionis, morti perpetuæ subjugare contendit.

Sanguis iuga duæ sunt filia, dicentes: Affer, affer. Sanguis iu- ga est diabolus, qui sit peccandi, ac peccata sua denti inces- sante accenditur. Hinc duæ sunt filia, quia duæ specialiter humani generis illecebræ: hunc antiqui hostis imitantur ardorem, luxuria videlicet & philargyria. Nam & luxuriæ, & quo liberius frana laxantur, eo noxius delectatur. Et sicut quidam ait poetarum.

Crescit amor nummi quantum ipsa pecunia crescit. *Tria sunt insatiabiles, & quartum, quod non dicit, sufficit: infernus, os vulvæ, & terra quæ non saturatur aqua.* Ignis verò non dicit, Sufficit: infernus nunquam redundat: meretricis similiter vicina, ejus corpus non satiatur deliciis: & avatus nunquam dicit, Sufficit. Quidam infernum interpretatur diabolus, quia insatiabilis sit de seductione humana. Os vulvæ, & terram quæ non saturatur aqua, ut supra: ignem qui non dicit, Sufficit: incendium gehennæ, quod nun- quam desinat, sed eos qui peccatis finem ponere noluerunt, infinito ardore comburat.

Oculus qui subsannat patrem, & despicit partem matris suæ effodiant eum corvi de torrentibus, & comedat illi filij aquila.

Perversi, dum divina iudicia reprehendunt, sublanant patrem. Et quilibet hæretici, dum prædicationem sanctæ Ecclesiæ deridendo contemunt partum matris despiciunt: quia de ipsa exeunt, qui contra ipsam loquuntur. *Ex nobis inquit, exierunt, sed non erant ex nobis.* Quorum intentionem dum prædicatores catholici de scripturarum divinarum fluentis procedentes increpando revincunt, quasi oculum nefandum corvi de torrentibus effodiunt, & filii aquilæ comedunt. Corvi etenim vocantur doctores sancti, quia per humilitatis gratiam, peccati in se nigredinem confitentur, Filii autem aquilæ quia per gratiam eius sunt renati, qui in habitu assumptæ carnis ad cælestia transvolant. Unde & alibi filii sponi appellantur.

Tria sunt difficilia mihi, & quartum quod penitus ignoro: viâ aquilæ in celo, viam colubri super terram, viam navis in medio mari, & viam viri in adolescentia sua. Quantum ad historiam pertinet, ita est ut scriptum est. Sed quia per parabolas loquitur, viâ aquilæ in celo difficile invenitur; hoc est, subtilitas inimici, qua circa cælestium corda virorum voltat, magno cum labore deprehenditur. Similiter & viâ colubri super terram: id est, astutia hostis venenati, insidiat non desinit, eis quos in petra fidei fundatos esse conspiciunt. Nec non & viâ navis in medio mari, hoc est, via iniquitatis, quæ per amaras seculi huius undas, immundorum spirituum flammis agitata, tanta subtilitate discurrit, ut vel nix, vel nullo latenus ejus possit iter deprehendi. Nam quod aquila malignum hostem significat, testatur Propheta, qui ait: *Velociores fuerunt persecutores nostri aquilæ celi.* id est, homines, qui non persecuti sunt, tam Levi fuerunt, ut ipsi demonibus crudeliores esse viderentur. Quod coluber diabolum læpè insinuat, & in primi hominis transgressione probatum est: & cum quidam vir sapiens aiebat, *Quasi à facie colubri fuge peccatum.* Navis quoque quod levitatem designat, eorum qui circumferuntur omni vento doctrinæ, demonstrat Propheta, qui ait: *Et Chaldeos in navibus suis gloriantes.* Hoc est immundus spiritus de fragilitate atque instabilitate mentis humanæ se excolentes, & de illius ruina quasi victores lætantes. Sicut ergo illa tam callida sunt, ut inveniri nequeant; sic adolescens, qui viam veritatis deseruit, difficile cogitatu est, quo semper & omnes horas, in quot cogitamenta vana, vaga mente declinet. Talis est & via mulieris adulteræ: quæ comedit & tetigit os suum, & dicit, *Non sum operata malum.* Adultera quoque mens, in similitudinem eorum quæ commemoravit superius, instabilis semper & vaga est. Quæ, ubi admissum turpiudinis suæ celare potuit, negat se aliquid perpetrasse facinoris.

Quatuor sunt minima terra, & ipsa sunt sapientiora sapientibus. Minores videntur in terra læpè justi quàm reprobi, id est humiliores, & huic mundo abjectiores: sed tamen sapientiores sunt sapientibus mundi, in eo quod æterna & cælestia bona sapiunt: ac pro his appetendis, quæ illi non norunt, adversa quæque seculi fortiter pati desiderant.

Formica, populus infirmus, qui præparat in messe cibum sibi. Et Ecclesiæ populus, ut fortitudinem mentis custodiat, infirmum se temporaliter, adversariis læventibus ostendit: Domino per Evangelium dicente, *Ego autem dico vobis, non resistere malo: sed si quis te percusserit in dextera maxilla tua, præbe illi & alteram.* Qui in hac vita præparat sibi fructus bonorum operum, quibus vitam mereatur habere perennem.

Lepusculus plebs invalida, quæ collocat in petra cubile suum. Et hic plebem Ecclesiæ designat, quæ invalida dicitur: vel quia ut supra diximus, suas iniurias ulticæ ipsa non querit: vel quia in suis viribus, nihil fidere, sed in auxilio redemptoris sui salutem sperare didicit. Et hoc est illam cubile in petra collocare, ejus præsidio advertit vitæ incursum Domino dicere cum Psalmista: *Esto mihi in lapidem fortissimum, & domum munitam, ut salves me.* Quia petra mea & munitio mea tu es. Pro lepulo, antiqua translatio Chyrogillum posuit. Est aut animal non majus ericio, habens similitudinem muris & urfi, Cujus in Palestinæ regionibus magna est abundantia: semperque in cavernis petrarum, & terræ foveis habitare consueverunt. Notandumque quod in Psalmo, ubi nos canimus, *Petra refugium erinayis:* in quibusdã codicibus, Leporibus, in quibusdam Chyrogillis,

invenimus. Sed & in hac Salomonis sententia quædam exemplaria pro lepulo, erinayum habent. Nam & in libro Hebræorum nominum invenimus idem verbum, Hebræum, Sapham, in Hieremia: Chyrogillum & leporem & erinatum à S. Hieronymo interpretatum.

Regem locustæ non habet, & egreditur universa per turmas. Locustam quidem Gentilium plebem interpretantur, quæ quondam sine Rege, id est sine Christo, sine Propheta, sine Doctore existens nunc in unitatem fidei congregata, ad spiritalem pugnam contra diabolum properat. Potest autem in locustâ, Anachoritarum concors unitas accipitur, cum * homine præceptore nullo in suis latibus regatur, insatigabili tamen instantia in suis quæque locis Chyrogillo militare, & male pullulantia carnalium voluptatum germine na consuevit absumere.

Stellio manibus nititur, & moratur in adibus Regis. Stellio manibus nititur: quia nimirum alas, quibus feratur, non habet. Et moratur in adibus Regis, illorum significat humilitatem, qui cum sint juxta naturam tardi ingenio, solertia tamen industria suæ, vel ad divinarum notitiam scripturarum, vel ad virtutum gratiam, quibus ingressum regni cælestis mereantur, attingunt. Plerumque etenim aves, quæ ad volandum penna sublevar, in inferioribus resident. Et stellio, qui ad volatum pennas non habet, nitens manibus regis adificium tenet. Quia nimirum læpè ingenio quæque, dum per negligentiam torpent, in pravis actibus remanent: & simplices, quos ingenii penna non adjuvat, ad obtinenda æterni regni mœnia virtus operationis levat.

Tria sunt quæ bene gradiuntur, & quartum quod incertum scilicet. Leo fortissimus bestiarum ad nullum pavet occursum, gallus succinctus iuvos, & aries, & non est rex qui resistat ei. Ipse hoc loco leo ponitur: de quo scriptum est, *Vixit leo de tribu Juda.* Qui fortissimus bestiarum dicitur, quia in illo hoc quod infirmum est Dei, fortis est hominibus. Qui ad nullum pavet occursum. Dicit enim, *Venit princeps mundi huius, & in me non habet quicquam.* Gallus succinctus iuvos, id est prædicatores sancti inter hujus noctis tenebras, verum manè nunciantes *Qui succinctus iuvos sunt, quia à membris suis, luxurie fluxa restringunt.* Et aries, nec est rex qui resistat ei. Quæ alium hoc loco arietem accipimus, nisi primum intra Ecclesiam ordinem sacerdotum de quibus scriptum est, *affert Domino filios arietum.* Qui per exempla suæ, gradientem populum, quasi subsequenter ovium gregem trahunt. Quibus spiritualiter, recteque viventibus, nullus Rex omnino resistere sufficit: quia quilibet persecutor obviet, intentionem eorum non valet præpedire. Et quia post hæc etiam Antichristus apparebit, hoc quartum subdidit, dicens:

Et qui stultus apparuerit, postquam elevatus est in sublimitate, non elevabitur, nisi cum Deum se esse mentietur. Sed elevatus in sublimi stultus apparebit, quia in ipsa elatione sui, per adventum veri iudicis deficit. Quod si intellexisset, qui imposuisset manum id est supplicium suum, cum superbiore corolus est, prævidisset, bene aliquando conditus in tante præstatione superbiæ non fuisset elatus. De quo nequaquam moveat, quod superius dictum est, Quartum quod incedit feliciter. Tria quippe incedere bene, dixit, & quartum feliciter. Non enim omne quod feliciter bene neque: in hac vita omne quod bene, feliciter. Nam leo, gallus, & aries bene incidunt, sed non hic feliciter, quia persecutorum bella patiuntur. Quartum verò feliciter, & non bene incedit, quia in fallacia sua Antichristus graditur, sed juxta breve tempus vitæ præsentis ipsa illi fallacia prospere curat.

Qui autem fortiter premit ubera ad eliciendum lac, exprimit butyrum: & qui vehementer emungit, elicit sanguinem. Juba fortiter premimus, cum verba sacri eloqui subtili intellectu pensamus. Quia pressione dum lac quaerimus, butyrum invenimus, quia dum nutriti vel tenui intellectu quaerimus, ubertate internæ pinguedinis ungemur. Quod nec nimie nec semper agendum est, ne dum lac quaeritur, ab uberibus sanguis sequatur. Quia dum verba sacri eloqui, plusquam debet, discutuntur, in carnale intellectu cadunt. Sanguinem enim elicit, qui vehementer emulget: quia carnale efficitur hoc quod ex nimia spiritus discussione lenitur.

Et qui provocat iras, producit discordias.) Quid præcedente parabola juxta literam significaret, aperit: quia qui in modesto sermone proximum allocutus, gratum accipit responsum, quasi de uberibus, in quibus lac querebat, butyrum exprimit. Atque in epro verbo iram, discordiamque fraterno ex corde provocat, quasi ultra modum emungens verba, sanguinem pro lacte reperit.

CAPUT XXX.

Verba Lamuelis regis, Viso qua eruditum eum mater sua.) Lamuel interpretatur in quo Deus. Et ipse de quo supra, eodem nomine in Latino verbo dicitur, *Viso quam loquutus est vir, cum quo est Deus.* Mater autem, quæ hanc eum vitionem edocuit, non alia melius quam divina gratia intelligitur, quæ illum in corde invisibiliter eruditum intellectu sapientiæ, quam foris hominibus ipse ministraret. Quamvis & ipsa carnalis mater Salomonis, hæc eum parvulum docuisse rectè possit intelligi. Quæ quidem ipse, quia sapienter dicta cognoverit, operi parabolarum suarum miscere voluerit. Et idè rectè, postquam dictum est in titulo, *Verba Lamuelis regis:* additum est continuo, *Viso qua eruditum eum mater sua.* Quia cum in regnum unctus, spiritum sapientiæ percepit, vidit in eodem spiritu, quam prudenter se mater bona docuerit.

Quid dilectæ mihi, quid dilectæ uteri mei.) Subaudis, Quid tibi dicam fili, qui de utero meo natus, electus es in regnum? *Quid dilectæ votorum meorum?*) Id est, qui electus es in hoc quod tota devotione desiderabam.

Ne dederis substantiam tuam mulieribus.) Patet literæ sensus, sed & virtutum nostrarum substantias corruptionis vitiorum contaminare prohibetur.

Et divitias tuas ad delendos Reges.) Divitias suas dat ad delendos Reges, qui terrenis delicijs, hominum corda corrumpit, ne celestia bona inquirant, in quibus perpetuo possint regnare cum Christo. Delentur enim Reges per divitias, quando quilibet summi Regis corpori adunati per fidem, nihilominus per illecebras seculi merentur eradicari de terra viventium.

Noli Regibus ò Lamuel, noli Regibus dare vinum.) Et hæc lequentia patet juxta literam. Allegoricè autem præcipit, ne vino, in quo est luxuria, inebriet mentes fidelium, qui sunt membra Regis æterni. Quia nullum secretum est, ubi regnat ebrietas: nil de secretis cogitur, ubi regnat voluptas carnalis: sed ea tantum carnalia, quæ sunt visibilia scrutantur.

Ne forte bibat, & obliviscatur iudiciorum, & metet causam filiorum pauperum.) Ne terrenis debriatus illecebris, obliviscatur pauperum Christi: qui & ipse pauper est factus pro nobis.

Dare siceram merentibus, & vinum his, qui amaro sunt animo. Bibant & obliviscantur egestatis suæ, & doloris non recordentur amplius. Siceram & vinum hoc loco supernam divinæ sapientiæ consolationem dicit quæ illis est exhibenda cordibus, quæ in infimis consolari refugiant: & quicquid occurrit in præsentia, amaro suscipiunt animo, solis quæ nondum vident gaudijs celestibus, tota mente inhaerentibus, juxta eum qui dixit, *Negavit consolari anima mea, memor sui Dei, & delictatus sum.* Item, *dare siceram merentibus & vinum libere his qui amaro sunt animo, &c.* His, qui pro plenitudine actuum pristinorum merore atque tristitia deprimentur, spiritualis scientiæ jocunditatem velut vinum, quod lætificat cor hominis, affluenter infundite, eosque salutaris verbi crapula refocillante, ne forte jugitate meroris, ac lethali desperatione demersi, abundantiori tristitia absorbeantur, qui ejusmodi sunt.

Aperi os tuum muto, & causis omnium filiorum qui perierant seunt.) Pro causa pauperum, qui ipsi per se loqui in iudicio non valent, ipse loqui memento, & eos defendere curato, qui patriæ celestis intuitus hujus vitæ viam ocyus transire fatagunt. Aliter os aperire muto præcipit populo gentium fidei verbum prædicare, qui divina eloquia prius peritiorum nesciebant: & non tantum Judæis, sed & cunctis per orbem nationibus curam salutis impendere.

Aperi os tuum, decerne quod iustum est, & iudica inopem &

Bedæ Tom. 4.

pauperem.) Sicut in versu superiori pro causa & ereptione pauperis, os aperire præcepit: ita in isto, ipsum pauperem ubi erraverit, iuste castigare ac judicare admonet. Juxta quod & Moyses ait, *Et pauper in iudicio non misereberis.* Quod utrumque facere Dominum Propheta insinuat dicens, *Sed iudicabit pauperes in iustitia, & arguet in equitate pro mansuetu terra.*

Hucusque verba Lamuelis. Hinc sapientissimus Regum Salomon laudes sanctæ Ecclesiæ verbis paucis, sed plenissima veritate decantat. Constat namque idem carmen verbis xxij. juxta ordinem videlicet Hebræorum, ac numerum literarum, ita ut singuli versus ad singulis literis incipiant. Cuius ordine perfectissimo alphabeti typicè innotuit, quam plenissimè hic vel animæ cuiusque fidelis, vel totius sanctæ Ecclesiæ, quæ ex omnibus electis animabus una perficitur catholica, virtutes ac premia describantur.

CAPUT XXXI.

Mulierem fortem quis inveniet? procul & de ultimis finibus precium eius.) Mulier fortis Ecclesiæ Catholica vocatur, mulier videlicet: quia spirituales Deo filios ex aqua & Spiritu sancto gignere consuevit. Fortis, quia cuncta seculi adversa simul & prospera, pro conditoris sui fide contemnit, quam ipse in carne apparens, infirmam quidem invenit, sed inventione sua, hoc est pia visitatione fortem reddidit. Unde post ejus redemptionem ad cælos rediens, super civibus gaudens aiebat: *Congratulamini mihi, quia invenio ovem meam, quæ perierat.* Videns ergo Salomon genus humanum innumeris implicatum erroribus, quodque ad ejus salvationem, nullus Patriarcha, nullus Propheta, nullus omnino electorum, præter solum mediatorem Dei & hominum sufficeret, ait, *Mulierem fortem quis inveniet? procul & de ultimis finibus precium eius.* Ac si aperte futuram Domini gratiam admirando protestatur, *Quis tantæ virtutis, quis talis est meriti, qui de tot incredulis ac scelestis mundi nationibus unam sibi electorum Ecclesiam congregaret, quæ sua gratia fortem atque inseparabilem advertantibus cunctis efficiat?* Non hic certè nostri similis, non nostro est tempore venturus, sed in fine seculorum est de cælo Deus homo descensurus, qui nos sua passione a morte redimat. Hoc est enim, quod ait, *Procul, & de ultimis finibus precium eius.* Procul videlicet, statu temporis, quod à diebus Salomonis usque ad partum Virginis intererat. *De ultimis autem finibus, Quia à summo cælo egressus eius, qui non aliud pro redemptione nostra precium, quam seipsum obtulit.* Unde Apostolus, *Qui dilexit, inquit, nos, & tradidit semetipsum pro nobis, oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis.* Quamvis & ita rectè possit intelligi precium S. Ecclesiæ procul positum fuisse, quia incarnatio, verbi Dei conversatio inter homines, passio ac resurrectio longè à nostræ esset naturæ condicione discreta. Quia videlicet ille, & quando voluit, & de qua voluit matre natus est, & sine peccato vixit in mundo: & quando voluit, & qua voluit morte discessit à mundo. Tempus quoque resurrectionis & ascensionis suæ in potestatem habuit, & cætera hujusmodi, in quibus tam procul à nobis, quam cælum distat à terra. Quia verò Ecclesiam, quam redemit Dominus, non solum verba salutis suscipere, sed & constanter pro illo certare, & hoc ipsum per mundum prædicare donavit, merito subjungit:

Confidit in ea cor viri sui, & spolij non indigebit.) Virum sanctæ Ecclesiæ Dominum, ac redemptorem ejus, qui etià precium ejus fieri dignatus est, dicit. Unde & Apostolus credentibus ait, *Disponit enim vos uni viro virginè castâ exhibere Christo.* Quod ergo dicit, *Confidit in ea cor viri sui:* ab humana, nimirum consuetudine tractum est, sicut enim is qui fortem fidelemque & castam habet conjugem, confidit in ea certissimè, quia nil contra suam voluntatem agere, nulla adulterina saltem cogitatione possit contaminari, cuncta pro suo amore etiam adversa libenter toleret, & quoscunque valet ad suam amicitiam convertere desideret: sic nimirum Dominus redemptor noster in Ecclesia confidit. Novit enim spiritum gratiæ, quem dedit, novit virtutem charitatis, quam ejus præcordijs infudit. Ideoque non

Psal. 71.

Aleph.

Beth.

dubitat eam non solum à suâ fidei integritate nequaquam posse corrumpi, sed etiam perseveranter insistere, ut plures ad eundem fidei congregent unitatem. Hoc enim quod sequitur, Et spoliis non indigebit, Spoliat enim diabolus Ecclesiam, cum per prædicatores suos, eos quos ipse deceperat, ad veritatis iter revocat. Et bene dicitur, *Spoliis non indigebit*, quia nunquam cessabit Ecclesia liberata à diabolica fraude animas, Christi fide restituere, donec completo mundi cursu, suorum quoque præfinita compleatur lumina membrorum. Verum quia quicquid boni sancta Ecclesia, vel anima quæque fidelis agit, hoc desuper accipit: rectè subjungitur:

Gimel:

Reddet ei bonum, & non malum, omnibus diebus vite sue. Reddet quippe anima Christo bonum, cum perceptis ab eo vite muneribus, rectè vivendo, respondet, cum ea quæ ipsa scire vel facere ab illo adjuva possit, etiam aliis intimare fatagat. Bene autem cum dixisset, *Reddet ei bonum*: protinus addidit, *Et non malum*: quia sunt profectò, qui acceptis à Domino bonis, mala reperiunt: vel fidei mysteria quæ percipere, hæretica face faciando: vel fidem, quam professione servant, pravis operibus blasphemando: vel majores bonos, quibus cum fide recta deserviunt, per colloquentia mala corrumpendo. Sed nec illi bona quæ acciperent, Domino reddunt, qui non in his quæ bene inchoant, nisi que ad finem vite præsentis persistere curant. Unde merito cum dixisset, *Reddet ei bonum & non malum*: ut perseverantiam boni necessariam demonstraret, adjunxit, *Omnibus diebus vite sue*. Cui simile est illud Evangelicum, *Serviamus illi in sanctitate & iustitia coram ipso, omnibus diebus nostris*. Quibus sanè operibus, quibus iustitiæ vel sanctitatis fructibus, potissimum sit insistentium ei qui bonum quod accipit Domino, gratis rependere fatagat, subsequenter insinuat, cum dicitur:

Luc. 1.

Daleth.

Quæsi vi lanam & linum, & operata est consilio manuum suarum. Hujus principium versiculi, fortis mulier, hoc est sancta Ecclesia etiam juxta literam accipere & observare consuevit. Juxta illud propheticum, *Cum videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris*. Operatur autem non supervacuo & cæco labore, sed eo utique consilio, ut ab ipso suo viro, Domino videlicet Christo in judicio mereatur audire, *Nudus fui, & operuisti me: & quamdiu feceris uni de his minimis istis, mihi feceris*. Operatur autem consilio manuum suarum: hoc est, earum personarum, per quas elemosinam pauperibus tribuit. In quorum opere devoto, illo saluberrimè utitur consilio, ut cum dispergens det pauperibus, non ipsa ab hominibus laudetur ad tempus, sed iustitia eius maneat in seculum seculi, & cornu eius exaltet in gloria. Possunt autem mystice in lana, quæ est ovium habitus, omnia simplicitatis & pietatis opera, quæ proximis impendimus, accipi. Potest in lino, quod ex terra virens oritur sed longè ac multiplici exercitio humorem nativum, atque ad gratiam novi candoris pervenit, castigatione nostræ carnis intimari. Cujus dum ingenitas vitiorum sordes per continentiam excoquimus, dignam profectò eam, qua Christum induamus, efficiamus. Juxta illud à Apostoli, *Quotquot ergo in Christo baptizati estis, Christum induistis*. Quærit ergo mulier fortis lanam & linum, & operatur consilio manuum suarum, cum Ecclesia sancta sollicitè perquirat, quibus se pietatis fructibus exerceat, quomodo carnalibus emundet illecebras. Et hoc utrunque consilio prudentissimo, hoc est supernæ solummodo retributionis facit intuitu. Cujus retributionis leguens quoque versiculus apertius meminit, cum subditur:

Galat. 3.

He.

Facta est quasi navis in historiis, de longè portans panem suum. Institorem, negociatorem dicit, qui pro eo sic vocatur ab antiquis, quod acquirendis multiplicandisque mercibus sedulus insistat, facta est ergo fortis mulier quasi navis in historiis: quia sicut navis in historiis onerata mercimoniis, quæ in patria sua magis abundant, per mare petit peregrina, ut illic venditis quæ attulerat, cariora domum reportet: sic nimirum sancta Ecclesia, sic anima quæque perfecta virtutum divitiis gaudet onerari, quibus majora divinæ gratiæ dona mereatur. Optimum est namque commercium, cum bona quæ valemus operantes, primò hanc à Domino met-

cedem recepimus, ut ad majora semper agenda proficiamus, dehinc & vitam percipiamus sempiternam. Facta est ergo anima sancta quasi navis in historiis, quæ transit desiderio fluctus seculi præsentis, solaque se in cælis accipere sperat, æterna gaudia meditat, & pro his abundantius adprecandis quicquid valet instantè agere, quicquid ad verum occurrerit fortiter superate contendit. De qua rectè dicitur, *Quia de longè portat panem suum*: quia in cunctis quæ temporaliter bona agit, æternam solummodo retributionem expectat, solum vivi panis saturitatem desiderat, & sumentem ad me omnes qui laborati & onerati estis, & ego reficiam vos. At contra in proximo panem suum recipit, & non hunc de longè trans maria portat, qui in eo quod justè vivere videtur, humani tantum favoris præmia expeit. Nequillo vitæ permanentis intuitu, ea quæ nimis labuntur, capere & calcare fatagit. De qualib. ipse terribiliter innodat, *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam*.

Et de nocte surrexit, deditque prædam domesticis suis, & cibaria ancillis suis. Sicut totus labentis seculi cursus perennis diei ac noctis alternatione variatur: & dies quidem ad operandum, non ad quiescendum naturaliter condita est: sic totum præsentis Ecclesiæ tempus, gemino quodam quietis & operis statu disceditur. Quasi enim nocte quietis, cum aliqui fidelium ejus intermissa ad tempus sollicitudine externa, sibi met vacare, seq ipsos spiritualiter incipiunt curare, vel lectionibus videlicet sacris, vel orationibus, ac lacrymis se vel alijs hujusmodi studiis secretis exercendo. Surgit autem de nocte, cum in eisdem suis fidelibus ad agendam etiam proximorum curam sollicita accingit, quod fraternali administrationis opus duobus modis exerceat consuevit, quia & eos qui foris erant, ad fidem gratiam convocat: & illis qui fidei sacramentis sunt jam imbuti, ut bonis operibus amplius insistant, excitare non desinit. Ulo de bene dicitur, *Deditque prædam domesticis suis, & cibaria ancillis suis*. Dat namque prædam domesticis suis, cum eos antiquo hosti denocendo eripere possit, societati illorum qui in fide præcessere reconciliat. Dat ancillis cibaria, cum humiles quoque & debito timore sua iustè servantes, ne sub pio labore lalescant, supernæ mercedis commemoratione reficit.

Consideravit agrum, & emit eum, de fructu manuum suarum plantavit vineam. Agrum dicit possessionem superne hereditatis, de qua benedicens filii Isaac Patriarcha loquitur, *Ecce odor filij mei, sicut odor agris pleni, cui benedixit Dominus*. Odor quippe sanctorum est, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus: quia tota mentis intentione contemtur, quæ sit plenitudo benedictionis in patria regni celestis. Consideravit ergo Ecclesia agrum, & emit eum: quia studiose didicit quæ sint gaudia vitæ perennis, & pro eorum perceptione quicquid possit laborare contendit. Quæ etià à fructu manuum suarum plantavit vineam, quia de fructibus fidelium suorum factis sive verbis, scripturam sanctam condidit: per quam mentes audientium in fide & dilectione debriaret sui redemptoris. Nec ab re est, si vineæ nomine ipsam Ecclesiam, quæ per mulierem forem est designata, sentiamus esse figuratam, & eos esse propagines vineæ qui sunt filij mulieris. Mulier autem vinea plantavit, cum Ecclesia primitiva totius per orbem missis prædicatoribus fidei semina disperdit. Consideravit namque agrum, cum orbem univèrsam vitiorum spinetis hortentem, cultore spirituali opus habere perpexit. Emit verò eum, cum missis ubique doctoribus, talentum verbi audientibus contulit, ut eos credentes felicissimo Christi mancipatu subderet. Plantavit autem in eodem agro vineam, cum in novis credentium populis, Ecclesiam plenè Evangelice veritatis institutione firmavit. Quam quidem vineam de fructu manuum suarum plantavit, quia non solum verbo instruebant Apostoli, Apostolorumque successores populos, quos erudiebant, verum & testimonium bonæ operationis, miraculorum quoque signa verbis doctrinæ ungebant. Sed & usque hodie, immò usque ad finem seculi, mulier fortis, considerat agrum, & emit eum, ac de fructu manuum suarum plantavit vineam: quia sancta Ecclesia semper sollicita

perqui-

petquiri, quos ad fidem convertere possit. Et quoscunque dociles invenit, hos data verbi pecunia, in servitium Christi emit. Atque in eis vineam Christi plantare, vel potius eos vineam Christi facere satagit. Et quia quisquis alium docere desiderat, primò ipse & à malis abstinere, & bonis se debet actibus exercere, rectè subjungitur :

Heb. Accinxit fortitudine lumbos suos, & roboravit brachium suum.) Accinxit ergo Ecclesia lumbos suos fortitudine, cum supernorum desiderii intentam carnalibus illecebris succumbere depexit; roboravit brachium suum, cum se ad agenda virtutum opera preparavit. Et bene primo lumbos fortitudine accingere ac postmodum roborare brachium dicitur: quia nimirum actio boni operis acceptabilis esse Domino minime valet, si non fluxa luxuria quis prius à carne, simul & mente retringat. Unde Propheta, *Quiescite agere perverte, discite benefacere.* Et Dominus, *Sint lumbi vestri praeacincti, & lucerna ardentes.* Lumbi videlicet praeacincti, ne luxuria subdantini: lucernae verò ardentes, ut bonis fulgeatis operibus.

Esaie 1. *Gustavit & vidit, quia bona est negotiatio eius: non extinguetur in nocte lucerna eius.*) Quod ait, *Negotiatio eius:* agri utique illius, de quo supra ait, *Consideravit agrum, & emit eum.* Gustavit igitur Ecclesia sancta, gustavit anima quæque perfecta, id est, prae intimo mentis desiderio cognovit, quia bona est negotiatio vitæ immacessibilis, quam reliquæ illecebris temporalibus aeternam mereretur in caelis. Gustavit autem, id est aperit dicitur, quia bonum est per instantiam prædicandi, quoscunque valet ad viam veritatis adducere. Atque ideo nullis tribulationum tenebris, nec ipsa morte potest lucerna devotionis ejus extinguï. Eorum namque lucerna nocte extinguitur, quamvis in die videatur ardere: qui, sicut Dominus ait, *Ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.* sed & illorum nocte media extinguitur lucerna, qui veniente iudice oleum charitatis in vasis præcordiorum suorum non habuisse probantur, dum perditio falsorum rumore virtutum, vera tenebrosorum luunt tormenta factorum. Quod si noctem hoc loco pro quiete volumus accipere, juxta hoc quod supra dicitur, *Et de nocte surrexit:* id est, ad operandum se post quietem preparavit. Aptè dicitur, quòd lucerna sanctæ Ecclesiæ non extinguitur in nocte: quia & cum à negotio quiescit actionis, vacat liberius luci supernæ contemplationis. Cumque à publicis cessat operibus, curat se ardentius vel auditum sanctæ lectionis, vel laudibus mancipare divinis. Juxta exemplum videlicet mulieris industriæ, quæ non solum in die necessariis solet instare laboribus, sed & nocte sæpius accenso lumine lucernæ, paritem rei familiaræ agere curam.

iod. *Manum suam misit ad fortia, & digiti eius apprehenderunt fufum.*) Fortia dicit perfecta in Christi charitate opera, quibus se gaudens Ecclesia certa supernæ retributionis expectatione subdidit: verbi gratia, *Audistis, quia dictum est, Diligite amicum tuum, & odio habebis inimicum tuum: ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, & cætera.* Et de virginitate servanda: *Qui potest capere capiat.* Et de contemnendis divitiis: *Si volueritis, & audieritis me, nona terra concedetur: tanto infirmior erat in opere justitiæ, quanto minus spe perpetuæ remunerationis erectus. At Ecclesia quæ audit à Domino, penitentiam agite, appropinquabit enim regnum caelorum, merito pro hujus præceptione dura quæque longanimitate sufferit. Unde rursum de ejus fortitudine dicit, *regnum caelorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Et *digiti eius, inquit, apprehenderunt fufum.* Solent sceminæ tenentes fufum in dextera, eolum tenere in sinistra. In colo enim lana involuta est, quæ filo ducenta & nenda transeat in fufum. Sæpe autem in scripturis dextera vitam perpetuam, lava præsentia Dei dona significat: opulentiam videlicet rerum, pacem temporum, hospitium corporum, scientiam quoque scripturarum, & caelestium perceptionem sacramentorum. Hæc & hujusmodi bona cum Domino largiente percipimus, quasi lanam colo involutam, in lava gestamus. At cum ea pro amore caelestium salubriter exercere incipimus, jam lanam agni immaculati de*

colo in fufum, de lava in dexteram trajicimus: quia de donis nostri redemptoris de exemplis operum ejus, stolam nobis gloriæ caelestis, ac vestem charitatis nuptialem facimus. Digiti namque quibus apprehendere fufum dicitur, ipsam intimationem discretionis, qua quisque operatur insinuant, Et nimirum ratione, quia nulla corporis nostri membra pluribus sunt distincta articulis, ac flexibus apta, quàm digiti. Quicunque ergo veraciter dicere cum Apostolo potest, *Nostra autem conversatio in caelis est.* unde etiam Salvatorem expectamus Dominum nostrum Jesum Christum: hujus projectio digiti dexteri apprehendere fufum, quia discretionem sedula pro æternis bonis laborare didicit. Et bene dicitur *Apprehenderunt, ut vivacius commendetur, quanto studio, quanta festinatione hujus vitæ incertæ pro certis apud Dominum premiis agere debeamus. Quid autem mulier fortis, id est Ecclesia sancta, vel anima quæque perfecta per fufum intellectualem sit operata, sublequenter aperitur.*

Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem.) Quod & de operibus elemosinarum, quæ generatim fieri sunt in pauperes accipi potest. Sed melius de verbo Domini, quod indumentum salutis animabus cõfert, intelligitur. De qua beatus Job gloriatur dicens: *Iustitia induit me, & vestivi me sicut vestimento & diadematè iudicio meo.* Aperuit autem Ecclesia manum inopi, cum mysteria fidei ignorantibus per operarios veritatis revelavit: palmas extendit ad pauperem, cum longè late quæ prædicatores, ad imbuendas aeternæ salutis indigenas nationes dispersit.

Non timebit domus sua à frigoribus nivis, omnes enim domestici eius vestiti sunt duplicibus.) Frigora nivis, corda sunt reproborum, perfidia suæ torpore rigentia. De quibus ait Dominus, *Et quomam abundavit iniquitas, refrigeret charitas multorum.* Quæ illa utique nive pessima depumitur, quæ ob primæ superbiæ meritum de caelo corruens in profundo tenebrarum nihilominus se velut angelum lucis adhuc stultus ostentare præsumit, habitumque meritum suorum candori nivis similem fraudium suarum nescitis profert, quod quidem Domini & angelorum ejus est proprium, in habitu niveo claritatem suæ designare virtutis. Non timebit autem Ecclesia domus suæ à frigoribus memoratæ nivis, quia Domino pollicente credit, quòd portæ inferi non prævalebunt adversus eam. *Omnes enim domestici eius vestiti duplicibus, & sapientia videlicet ad revelandas hæreticas falsorum fratrum doctrinas: & patientia, ad tolerandas apertorum hostium pugnas. Vel certe, vestiti sunt duplicibus, quia promissionem habent vitæ, quæ nunc est & futura. Nunc in peregrinatione temporali divino auxilio, ne deficiant adjuti: tunc, in patriæ perpetua habitatione divinæ gratiæ visionis, ut felices semper vivant allevati. Item domestici eius induiti veste sunt duplici. Una, opera: altera mentis fidei, habentes factorum velamina, & sacramentis videlicet sui redemptoriæ imbuti & informati exemplis. Sic enim fit illud Apostoli, *Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis.* Possunt autem frigora nivis etiam tormenta aeterna intelligi, quæ igne & frigore juxta esse legimus: cum dicitur, *Ibi erit fletus & stridor dentium, fletum quippe oculis ignis & fumus, stridorem verò dentibus solet frigus gignere. Unde & beatus Job de peccatis reproborum loquens aeternis, *Ad calorem, inquit, nimium transibunt ab aquis nivium.* Sed ab his Ecclesia domus suæ non timebit, quia quicumque pereunt, ad domum illius non pertinebant, nec veste ipsius spiritali erant induti: tametsi mysteris ejus ad tempus videbantur instituti. Denique legimus in Evangelis ejectionem de domo convivi illius hominem, qui vestibus operum mundis hanc intrare præsumptat. & in tenebras exteriores, ubi esset fletus & stridor dentium esse projectum. Merito utique in fugata pœnæ religatum, quia indumenta pietatis habere neglexerat.**

Stragulatam vestem fecit sibi, byssum & purpura indumentum eius.) Stragulata vestis, quæ variatè textura solet firmissima confici, fortia Ecclesiæ opera & diversa virtutum ejus ornamenta significat. De quibus Propheta, in summi regis, viti videl, illius, laude cecinit: *Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circumamicta varietatè. Byssus quoque, & purpura in-*

Caph.

Lameth.

Mem.

duimentum eius: byssus, in candore puræ conscientiæ & conversationis: purpura, in effusione preciosi sanguinis, Byssus namq; candidi coloris est: purpureus autem color, & de sanguine animantis, quod purpura vocatur, conficitur, & ipse sanguinis habet speciem. Unde pulchre dictum est a patribus. *Quia sancta Ecclesia electorum floribus vernans, in pace habet liliæ, in bello rosas.* Item, quia byssus de terra virens oritur, sed per exercitationes longas ac multifarias amisso humore ac virore nativo, ad decorem candidæ vestis perducitur. Purpura autem regalis habitus. Byssus induitur Ecclesia, cum castigant corpora sua electi, & servituri subjiciunt. Purpura autem, cum eandem continentiam, non ob favorem vulgi, sed ad acquirendam beatitudinem regni perennis exercent. Sed hic virtutum habitus, in presenti quidem necessitatibus videtur contemptibilis sed in futuro qualis fuerit, manifestè patebit. Unde pulchre in Apocalypsi sua Johannes sanctorum vocem audisse refert, dicentium, *Gaudemus & exultemus, quia venerunt nuptiæ agni, & uxor eius preparavit se, & datum est ei ut cooperiat se, byssinū splendens, candidam.* Byssinum enim justificationes sanctorum sunt.

Nun.

Nobilis in portu vir eius, quando sederit cum senatoribus terre. Vir sanctæ Ecclesiæ, vir cujusque fidelis animæ Dominus est. Qui videbatur ignobilis, cum ante tribunal prædis stare inclinandus, cum probra, flagella, spua, & ipsam crucis mortem susciperet: sed nobilis apparebit, cum venerit iudicaturus orbem in æquitate, & omnes angeli cum eo. Tunc sedebit, inquit, in sede maiestatis suæ: & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabunt eos ad vicem, &c. *Nobilis in portu, inquit, vir eius:* quia veteres in portis sedere ad iudicandum solebant, ut venientes ad civitatem aliunde, paratum continuè responsum iudicantis acciperent. Et nec rusticos vel pastores in solita urbis ædificia stupefacerent: nec rursum pacem urbis intrinsecam frequens litigantium controversia fœderet. Nobilis ergo erit Dominus in portis suæ civitatis: quia qui etiam nunc contemnendus putatur a multis, ubi seculi finis affuerit, ubi ingressus patriæ cœlestis apparuerit electis, jam cunctis parebit sublimis. *Sedebit autem cum senatoribus terra.* Amen dico vobis quod vos qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes 12. iudicantes 12. tribus Israel.

Samech.

Sindonem fecit, & vendidit, & cingulum tradidit Chanaan. In lineo sindonis subtilis intextio signatur sanctæ prædicationis, in qua mollior quiescit: quia mens in illa fidelium spe superna refovetur. Unde & Petro anima in linteo demonstratur, qui peccatorum animæ misericorditer aggregatæ, in blanda fidei quiete continentur. Hanc ergo sindonem Ecclesia fecit & vendidit: quia fidem, quam credendo texerat, loquendo dedit, & ab fidelibus vitam rectæ conversationis accipit. Quæ & Chanaan cingulum tradidit, quia per vigorem demonstratæ justitiæ fluxa opera gentilitatis astrinxit. Ut hoc quod præcipitur vivendo teneatur, *Sin lumbi vestri præcincti.* Bene etenim nomine Chanaan, qui & gentiliū populū procreavit, & interpretatur cōmutatus, conversa ad fidem gentilitas designatur. Quæ felicissima commutatione, à vicio ad virtutes, à diabolo transmigravit ad Christum. Unde & in ejus laudem Psalmus quadagesimus quartus scribitur, cujus titulus est in fine, *pro his qui commutabuntur, filijs Chore canticiū pro dilecto,* filii autem Chore, filii Calvarie interpretantur, qui sunt filii Dominice crucis dicentes: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostris Iesu Christi.* Quomodo autem cōmutentur, sequentia Psalmi ejusdem docent: ubi dilectus ipse, id est Ecclesiæ Dominus dicit, *Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliviscere populū tuū, domū patris tui.* Cōmutari namq; illam desiderat, quam, ut filia valeat dici, domum patris prioris: id est hostis antiqui, jubet oblivisci.

Ain.

Fortitudo & decor indumentum eius, & redibit in die novissimo.] Fortitudo, ad tolerandam perverforum improbitatem: decor, ad exercendam virtutum gratiam. Decor, quia operatur justitiam: fortitudo, quia persecutionem patitur propter iustitiam. Et ideo redibit in die novissimo, id est gaudet in retributione regni cœlestis, quæ dolebat in certamine vite præsentis. Mos etenim scripturæ est, pro gau-

dio risum ponere: sicut Dominus ait, *Beati qui nunc flent, quia videbitis.* Et beatus Job: *Os autem veracium replebitur risu.* Similem lanè huic sententiam Prophetæ de Domino ac salvatore hujus fortissimiæ mulieris posuit, dicens: *Dominus regnavit, decorem induit, induit Dominus fortitudinem, &c.* Cum enim prædicaret Evangelium regni, alii placebat, alii displicebat: alii bene loquebantur, alii detrahebant, lacrabant, mordebant, convinciabantur. At eos quoque quibus placebat, decorem induit: ad eos quibus displicebat, vestis ipsius ictu cum decore, ad eos quibus placent bona opera tua: esto fortis ad versus detractores.

Os suum aperuit sapientia, & lex clementia in lingua eius. Ad hoc tantum loquens os aperuit, ut sapientiam doceret: juxta illud Apostoli, *Omnia sermo malus ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus ad edificationem fidei, sit det gratiam audientibus.* Vel certè os cordis aperuit, ad discendam ab ipsa sapientia interius veritatem, quam alios foras doceret. Utique autem sensui, quia utitur, facit Ecclesiæ, concinit, apè quod sequitur, *Et lex clementia in lingua eius:* illa videlicet, ut non statim more legis Moisaicæ peccantes puniret, sed misericorditer ad penitentiam medicinam vocaret. Cujus exemplum clementiæ, ab ipsa Dei sapientia Domino & salvatore nostro manifestè percipit, cum oblata ei peccatrice muliere: *Si quis, inquit, sine peccato est, primus in illam lapidem mittat.* & sic eam à crimine, quo peccatæ sub conditione amplius non peccandi, miseratæ absolvit.

Consideravit semitas domus suæ, & panem ociosa non comedit. Semitas domus suæ considerat, quia cunctas suæ conscientie cogitationes subtiliter investigat. *Panem ociosa non comedit:* quia hoc quod de facto eloquio intelligendo percipit, & ante æterni iudicii oculos exhibendo, operibus ostendit. Item domus fortis mulieris, habitatio est patriæ cœlestis: semitæ domus illius, præcepta justitiæ, quibus ad æternam vitæ mansuetem pervenitur. Quas profectò semitas animas bene considerat, cum & diligenter quibus actibus ad superna perveniri debeat, inspicit: & quæ agenda didicit, sedula exercere non desinit. *Panem ociosa non comedit:* cum sacrificium Domini corporis percipiens, studet imitari actū, quod in ministerio celebrat, multum sollicita, ne in dignè panem Domini comedendo, & calicem bibendo, iudicium sibi manducet & bibat: sed ut patiendo pro Christo, ac lacrymas fundendo, bonis quoque actibus insistendo, passionis exemplum ipsius quantum valet sequatur. Potest & simpliciter accipi, quod panem ociosa non comedit mulier fortis: juxta illud Apostoli, *Qui non operatur, nec manducet.* Et ipse de se, *Quoniam ad ea que mihi opus erant, & hi qui mecum sunt, ministraverunt manus istæ.* Unde merito luxuriantes viduas arguens admo-nuit, *Simul autem & ociosa discunt, circuire domus: non solum ociosa, sed & verbosa & curiosa.*

Surrexerunt filij eius, & beatissimam prædicaverunt.] Quod futurum pro certo noverat, morte prophetico quædam factum refert. Surgent enim filii Ecclesiæ videlicet omnes electi in novissimo, carnis immortalitate donati: & tunc matrem suam, quæ eos ex aqua & spiritu sancto Deo genuit, beatissimam prædicant, quæ nunc ab infidelibus quasi misera contemnitur. Et revera sunt Apostoli autem: *Si in hac vita tantum sperantes sumus in Christo, misere absumus sumus omnibus hominibus.* Quia verò pro vita alia in præterito militamus, merito cum apparuerit, quid erimus, materem nostram, quæ ex omnibus justis collecta una Christo columba, sponsa & amica vocatur, beatissimam prædicabimus. Surge & vir ejus, & laudabit eam, dicens in iudicio: *Virum te benedixi parvum meum, possides parvum vobis regnum à configuratione mundi.* *Esurivi enim, & dedisti mihi manducare, &c.* Quis quidem ipse primitivæ dormientium resurrecti à mortuis, sed in die iudicii manifestus omnibus, quos sua laude dignos judicaverit: quanta sit ejusdem suæ resurrectionis gloria demonstrabit. Potest hoc quod dicitur, *Surrexerunt filij eius, & beatissimam prædicaverunt,* etiā in hoc tempore convenienter accipi, cum quilibet fidelium, transiens seculi arumnis, ad cœlestia regna perducitur. Sedere namq; ad humilitationem aliquoties, surgere ad gloriam pertinet.

Uode

BEDÆ PRESBYTERI

IN CANTICA CANTICORUM

LIBER PRIMUS, DE GRATIA DEI,

contra Iulianum.

Scripturus, iuvante gratia superna, in Cantica Canticorum, primo admonendum putavi lectorem, ut opuscula Iuliani Celanensis Episcopi à Campania, quæ in eundem librum confecit, cautissime legat: ne per copiam eloquentiæ blandientis, in cœnum incidat doctrinæ nocentis. Sed ut dici solet, ita carpat botrum, ut & spinam caveat: id est, in dictis ejus sanos sensus scrutetur & eligat, ut non minus vitet insanos. Vel potius illud faciat Maronis, Qui legis flores, & humi nascensia fruga, Frigidus ô pueri sue hinc, latet anguis in herba. Hoc est ab ejus se per omnia lectione compescat, cum habet eos, qui eundem librum & sanis sensibus, & simplicioribus verbis exposuerunt. Est enim homo, ut rethor peritissimus, ita gratiæ Dei post Pelagium, impugnatorem acerrimus: ut apertius scripta ejus, quibus contra strenuissimum eiusdem gratiæ propagatorem Augustinum insanivit, ostendunt. Cujus causa duelli, primum de amore libellum composuit: sub obtentu, quasi hunc à fœdissima foret voluptate secreturus, re autem vera suam confirmaturus haresim; qua, ut breviter plura constringantur, docet nos, per arbitrium liberæ voluntatis posse bona facere, quæ volumus, quamvis per auxilium gratiæ Dei facilius ea perficere queamus: quomodo viantes iter, & pedibus quidem peragere valeamus, sed minore absque dubio labore, cum nobis equi, quibus vehantur, affuerint. Immemor Apostolice admonitionis, qua dicit, Cum metu & tremore vestram salutem operamini. Deus est enim, qui operatur in nobis & velle & perficere. Et quod est gravius, impugnatorem ejus qui non ait, sine me modicum quid potestis: sed, sine me, inquit, nihil potestis facere. Docet clausa legis sacramenta solos intueri posse eos, quos oculatos & eruditio reddidisset & pietas: oblitus gratiæ Dei, quæ etiam illiteratis & idiotis, scripturarum arcana revelavit: dicente Evangelista, Tunc aperuit illi sensum, ut intelligerent scripturas. Quos idiotas fuisse, testatur idem Evangelista, cum ait, Videntes autem Petri constantiam, & Joannis, & comperio quod homines essent sine literis, & idiotæ, admirabantur. Dicit sanctum nobis, ac generosum amorem, ab ipso lucis exordio, natura conciliante insitum, & ad ultimam usque senectutem solis viribus animi innixum, sine illo damno sui perillitè vigoris: incredulus profectò Domini sententiæ, Quia sine illo nihil possumus facere: sed & Apostolici sermonis, Quia in multis offendimus Deum omnes. Et mirum, ubi didicerit Iulianus sanctum nobis, ac generosum amorem ab lucis exordio natura conciliante insitum, cum natus de patriarcharum stirpe Apostolus dicat, Fuimus & nos aliquando natura filij iræ. Quomodo autem natura, nisi quia peccante primo homine, ac sanctum deserente amorem, vitium pro natura adolevit? Mirum, ubi invenit vel inveniri posse putaverit Iulianus hominem, salutem unum, in quo amor sanctus solis animi viribus innixus, ulque ad senium sine damno sui perillitè vigoris, cum ille, qui præ amore præcipuo dignus erat in sui conditoris sinu recumbere, inter eos qui ejus gratia fruuntur, invenire potuit nullum: quin potius humili confessione testatus sit, si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Dicit, amorem nostrum, sicut de corpore trahere, quod est perturbatus & rapidus: ita de animo, quod sit sublimis atque continuus. Quod etiam utrunque veritati probatur esse contrarium. Si autem amor nosset de corpore, & non de animo potius trahere, quod est perturbatus & rapidus, non diceret Dominus, Abimus enim de corde hominû cogitationes mala procedunt, adulteria, fornicationes homicidia, furta, avaritia, nequitia, dolus, impudicitia, oculus malus, blasphemia, superbia, stultitia, Omnia autem mala ab intus procedunt, & inquinant hominē.

I. Cor. 2.

Luc. 24.

Joan. 15. Iacobi. 5.

Ephes. 2.

I. Joan. 1.

Mate. 7.

Et rur.

Lucæ 10.

Pal. 126.

Res.

Schin.

Tbau.

Unde dicitur, Olim in cinere & cilicio sedentes pauciter erant: id est humiliati. Et Propheta, A facie manus tuæ solus sedebam, quia cōminatione replesti me. Sed & Psal. Vanum est vobis ante lucem surgere: surgite, postquā sederitis, qui manducatu panem doloris. Quod est aperte dicere, Quid in præsentem queritis gaudere, quod electis in futuro referatur? Non enim potestis in hac vita, id est ante lucem, supernæ retributionis gloriam veræ felicitatis habere: quin potius postquā hic humiliati fueritis ad tempus, illic vos perpetuè veraciter exaltandos sperate: vos quibus amatum est omne quod seculi amatoribus jucundum videtur & dulce. Surgunt ergo filii Ecclesiæ, & beatissimam eam prædicant, eam cœlestibus bonis sublimati, quanta sit illius patriæ beatitudo, cujus participes esse meruerunt, aspiciunt. Et hanc debita laudatione in divina visione concelebrant. Laudat eam vir ipsius, cum bona quæ ipse donavit, remunerat. Quibus autem verbis eam laudet, consequenter ostenditur cum dicitur, Multa filia congregaverunt divitias, tu supergressa es universas. Multas filias, Ecclesiās dicit hæreticorum & malorum turbas: catholicorum; filia dicuntur vel Christi vel Ecclesiæ, quia etiam ipsæ sunt Dominici tenatæ sacramentis, & adoptionem filiorum, quam non custodire, perceptorunt. Unde & Joannes ait, De nobis exierunt, sed non erant ex nobis. Quæ congregaverunt divitias, videlicet bonorum operum operationes, jejunia, elemosinas, afflictionem & castimoniam carnis, continentiam linguæ, meditationem scripturarum, & cætera hujusmodi. Quæ veræ sunt divitiæ spiritus, ubi pura mentis sinceritate geruntur: ubi autem sine fide, quæ per dilectionem operatur fiunt, nihil agentibus profunt. Sed & illæ filia frustra congregat divitias: de quibus Dominus ait, Multi dicent mihi in illa die, Domine, Domine, nome in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo demonia eiecimus, & in tuo nomine virtutes multas fecimus: & tunc confitebor illis, quia nunquam novi vos. Sed omnis istiusmodi filia Ecclesiæ Catholica supergreditur, quæ fide casta, & opere perfecta demptoris sui vestigia secat.

Fallax gratia, & vana est pulchritudo: multum timens Deum ipsa laudabitur. Fallax est gratia laudis, quæ ab homine accipitur: vana pulchritudo calitatis, vel operationis bonæ, quam hominibus ostendat anima, quæ timore caret divino. At illa conscientia vera est laude digna, quæ timorem Dei in omnibus servat. Ipse est enim principium cunctarum, custos, quæ virtutum: scriptura dicente, Timor Domini principium sapientia. Et iterum, Qui timet Dominum, nihil negligit. Hic est enim, quod ideo beatus Job, & in prosperitate virtutibus incomparabiliter floruit, & in adversitatibus insuperabilis hostis permansit: quia veraciter dicere potuit, Semper enim quasi timentes super me fluctus timui Dominum, & pondus eius ferre non potui. Fallax est ergo simulatorum gratia: vanus decor operis stultorum. Ecclesiæ autem, quæ in timore incolatus sui temporaliter convertatur, quoniam ardentes vitturarum lampades venient ad iudicium suo sponso offerret, iure ab eo laudata, januam cum eo regni cœlestis intrabit. Qualiter autem eam laudet, terminali versu docetur: Date ei de fructu manuum suarum, & laudent eam in portis opera eius. Hæc sunt enim verba viri illius, de quo dictum est, Vir eius, & laudavit eam: id est Domini & Salvatoris nostri, qui angelis in fine præceptorum est, ut Ecclesiā post hujus vitæ certamen, post triturationem afflictionum terrestrium, ad cœlestis regni gaudia introducant, ac vitæ immortalis sibi locam aggregent. Juxta illud Evangelium, Triticum autem congregate in horreum meum. Date, inquit, ei de fructu manuum suarum, quia fructum spiritus ferre curavit, charitatem, gaudium, pacem, benignitatem, bonitatem, modestiam, continentiam, fidem, patientiam. Pro hoc illi debitam rependite mercedem, & laudem eam in portis: hoc est, in iudicio sive in ingressu patriæ cœlestis. Non hominum favore supervacui, sed opera ipsa quæ fecit, examinate, probante ac remunerante illo, cujus hæc donante gratia, à quo laudari mereamur in futuro, concedat ipse propitius, nos eum dignis in præsentem vita collaudare letitias, Amen.

In proverbis Salomonis Libri tertij finis.